ВІСТІ КОМБАТАНТА

4

ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК 1983

ВІСТІ КОМБАТАНТА

Рік 1983 Торонто — Нью-Йорк — ч. 4 (126)

ЗМІСТ

ВІСТІ КОМБАТАНТА
УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

РЕДАКТОРИ: І. Кедрин-Рудницький і д-р М. Малецький

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків І УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Лев, Інк., Українська Стрілецька Громада в Канаді.

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:

United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of 1 Ukrainian Division UNA in association with: Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Brody-Lev, Inc, Ukrainian War Veterans' Association in Canada.

Address:

VETERANS' NEWS — P. O. Box 279, Stn. "D", Toronto, Ont., Canada M6P 3J9

Editorial office in USA:

Mr. I. Kedryn-Rudnytsky, 100-E Mongomery St., Jersey City, N. J. 07302 U. S. A.

Статті, підписані прізвищем чи ініціялами автора, не завжди відповідають поглядам Редакції.

Редакція

застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1983 РІК:

В Канаді річна передплата 15.00 долярів.

Поодиноке число 3.25 дол.

В США і інших країнах 15.00 ам. дол.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ

Арґентіна:

Fraternidad de Los Ex-Comb
de la 1a DU ENU, c. Maza 144,
Buenos Aires, Argentina

Австрія:

Dr. S. Naklowycz
Dresdner Str. 124/III/19
1200 Wien XX., Austria

Printed by KIEV PRINTERS LTD. — 2466 Dundas St. West, Toronto, Ont., Canada M6P 1W9

Коментар

М. Малецький

ПЕРЕД СВІТОВИМ КОНҐРЕСОМ ВІЛЬНИХ УКРАЇНЦІВ

Розумні твердять, а довга історія людського роду доказує, що людина — це соціяльне створіння. Вона живе в родинах, родах, племенах, народах. Потреба організуватися в неї вроджена; в групах вона може краще боронитися перед небезпеками, хоронити своє життя та своїх найближчих, запевнити тяглість свого існування, — а це саме і її мета. Цю мету можна вважати незмінною, зате форми і методи в дорозі до мети завжди міняються, згідно з обставинами й умовинами. Вміління розпізнавати й використовувати об'єктивні в даному часі умовини запевнять людині, її організаціям живучість та успіх. Перестарілість метод у питаннях сучасного, неактуальність підходу до них, спричинюють стаґнацію, а зчасом і упадок відчужених від дійсности інституцій. Потреба справної організації конечна в часах небезпеки й загрози життєвим інтересам та існуванню поодиноких груп, а вже зокрема цілим народам.

Український народ опинився, у висліді обставин і, мабуть, також своєї незарадности, неконструктивної нездисциплінованости та доктринерської легковірности, в небезпеці, яка загрожує вже навіть його фізичному існуванню. На рідних землях його фізично нищать і русифікують нечуваними в цивілізованому світі і неперевершеними у своєму злочинстві методами. Тут, у західньому світі, розкиненість невеликими групами, тиск обставин та загальний добробут не сприяють, зокрема серед молодших, ростові української свідомости. До того стан організаційного життя в поселенні втратив притягаючу силу для молодих і зобоятнів старшим. Тим часом наші головні завдання в поселенні, тобто допомагати українському народові у боротьбі за незалежність та

втримування якнайдовше нашу національну ідентичність розгублюються у чварах і непорозуміннях щоденного життя. Узагальнюючи, наші проводи втратили перспективу й почуття реальности. Задивлені в бажане, не добачають дійсности, а самі фрази, хоч як крилатими вони не були б, не годні нічого осягнути в реальному і твердому світі.

Тому з полегшею громада прийняла вістку, що ще цього року відбудеться IV-ий Світовий Конґрес Вільних Українців. Існувала небезпека, (може ще й існує), що брак згоди між поодинокими складовими членами цієї організації, з причин несуттєвих — в очах багатьох — зведе ролю СКВУ до зера й зчасом приневолить його поділити долю тепер вже забутого ПАУК.

Наш журнал уже нераз присвячував свої сторінки питанню організації громади в поселенні, її завдань і структури. Тому ці рядки можуть виглядати на повторення вже скоріше написаного, але нагода все таки заохочує до пригадки.

Українська громада, в багатьох випадках, радше вже громада українського походження, як цілість давно перестала бути тим чим вона себе називала напочатку нашої великої повоєнної мандрівки — українською політичною еміґрацією. Непомітно, постепенно але і консекветно вона стала поселенцями країн свого замешкання. Оцей процес почав вимагати нових або усучаснених форм організованости українських поселенчих громад. Дотеперішня організація життя, сперта на вивезених з рідних земель політичних партіях, не могла на довшу мету задовольнити повних потреб української громади в поселенні або, іншими словами, так зорганізувати й змобілізувати її спроможності та енерґію, щоб максімум їх скерувати на найважливіші наші завдання на чужині. "Панування" політичних партій, через свої прибудівки, довели до застрашуючої атомізації українського організованого життя. Партії поділили громади на абсурдні так звані "ідеологічні групки", і, не маючи змоги політично діяти, згідно із своїми програмами та ідеологічними заложеннями, виживались у переселенчих громадах з намаганнями монополізувати політичну думку й арбітрарно вирішувати її "єдиноправильність".

Щоб було ясно: вище написаних слів не треба розуміти, як твердження, що українським політичним партіям нема потреби існувати на заході. Вони в минулому відіграли велику ролю в житті українського народу, для деяких з них ще далі є потреба

існування, щоб зберігати, поширювати, відсвіжувати й формувати політичну думку. На рідних землях вільна думка не може висловитися, вона під ключем. Тим більша роля політичних угрупувань: глядіти, прислуховуватися, інтерпретувати та доповнювати політичне мислення українського народу, яке на захід доходить в неповній формі. А позатим, політичні угрупування повинні старатись придбати прихильників України між однаково або подібно думаючими поодинокими людьми чи групами інших народів.

Під тиском публічної опінії української громади в поселенні зорганізувався СКВУ у 1967 році. Вправді, треба признати, що ініціяторами й тими, що успішно провели СКВУ, були політичні партії, але знову не можна позбутися враження, що від першого дня постання Конґресу гляділи на нього радше, як на конечне зло з прихованим наміром зчасом перемінити цю інституцію на ще одну прибудівку "ідеологічно споріднених організацій" або такого чи іншого фронту. З тих, мабуть, міркувань і статут і правильник Конґресу більш гальмують, ніж сприяють його ширшій діяльності. Статут вимагає домовлености, щоб вирішити обов'язкові постанови СКВУ. Ця вимога, мабуть, вирішально деґрадує найбільшу нашу репрезентативну інституцію до рівня підрядної установи, перемінює її у маріонетку партійних босів, а майже всі дискусії в секретаріяті, на пленумах і на самому конґресі зводяться до зайвої витрати часу. Коли по довгій і часом гарячій виміні думок хтось з "компетентних" заявить, що всі ці думки гарні, але ми (компетентні) договорилися перед тим до чого іншого, тоді пощо дискусії? Треба розуміти, що живемо в таких умовинах у поселенні, що не вможливлюють примінення нормального демократичного процесу в такій інституції, як СКВУ. Тому можна й треба домовлятися у принципових питаннях, а таких питань не дуже багато, бо можна їх вмістити в двох реченнях: допомагати Україні в боротьбі на рідних землях та вдержати свою національну ідентичність у поселенні. Одначе, дискутувати треба про можливості, способи, методи успішної діяльности в цьому напрямі, а рішення повинні проходити демократичним способом. Тоді напевно можна буде не допускати до теперішніх сліпих тупиків у праці СКВУ. Не конечно мати партійний квиток, хоч він не повинен перешкоджати, щоб потрапити в керівні органи СКВУ. Можна знайти також охочих і компетентних людей поза рамками політичних партій.

Постанова про бюджетові ограничення СКВУ обмежує і так малі можливості діяльности нашої репрезентативної інституції. Бюджет СКВУ смішно малий, бо не дорівнює навіть найменшим активним інституціям у поселенні. Живемо в світі, в якому успіхи, в більшості, міряються фінансовими спроможностями інституцій та запланованих ними акцій. "Центовий" бюджет та сама добра воля не зможуть виконати цих завдань і сповнити очікуваних сподівань. Годі зрозуміти постанову про діяльність СКВУ, яка згідно з нею повинна ограничуватися до громадських справ, бо політичну діяльність залишили для себе партії. Заходить питання: хто може встановити границю між громадськими і політичними справами? Політика — поняття широке, в ньому знайдеться і те, що називається "громадським". Зрештою, СКВУ дотепер займався проблемою прав людини, на пленумах дискутували про політичну діяльність генерала П. Григоренка, а це ніяк не громадські справи, як їх хочуть розуміти деякі складові частини СКВУ. Ціла діяльність СКВУ повинна бути політична, тобто повинна заступатися за інтереси України та українських поселенців.

Західні суспільства шанують і цінять організовані групи, з їх думкою рахуються. Імпрези чи важливіші дії, влаштовані нашими громадами в поселенні, щораз більше і частіше втішаються присутністю високих представників урядів чи державних установ країн замешкання. Голос підтримуваного і визнаного всіма СКВУ зміцнився б та зросло б значіння конґресу.

Зв'язки з керівними організаціями ближчих і дальших сусідів, що граничать з нашими землями, занедбані. Слід пам'ятати, що ці сусіди мають свої зв'язки і вони можуть впливати на публічну опінію в поселенні, а до якоїсь міри на думку, як вже не на події, у своїх країнах походження. У цій галузі наші політичні партії не дописали. Обов'язком СКВУ було б зактивізувати на постійній базі співпрацю принаймні з деякими сусідами, а обов'язково з тими, інтереси яких сходяться з нашими.

СКВУ — потрібна організація, вона має підтримку широкої громади в поселенні, на неї дивляться з надією наші земляки в Україні. Треба сподіватися, що змодифікований СКВУ зчасом стане правдивою репрезентативною організацією українських поселенців. Можна мати надії, що зчасом навіть тепер політично апатичні молодші, якщо не створять щось нового і кращого, знайдуть дорогу до СКВУ.

Пригадуються думки дослідників і мемуаристів про причини невдачі нашої визвольної війни 1917-21 років. Вправді, народ ще не був підготований творити самостійне життя, але ним можна було відповідно покерувати, якщо була б національно вироблена українська провідна верства. Д-р Л. Цегельський у своїх споминах "Від леґенд до правди", порівнюючи революцію Хмельницького з подіями 1918 р., пише: ["тоді були в нас реально думаючі лідери, не фантасти, не доктринери з головами начиненими чужими теоріями. Мужі, а не наївні студенти, не соціялізмом зачаджені літератори без ніякого глузду до дійсности" (ст. 135). "Не повелося не тому, що об'єктивно було це неможливо. Навпаки, я переконаний, що в даних обставинах ми мали ідеальну нагоду здвигнути самостійну державу. А не повелося тому, бо суб'єктивно ми не дописали, не дописав політичний розум"] І знову цитата Цегельського: ["З таким політичним проводом ми мусіли програти. Наші лідери ані не вміли зловити хвилини, використати моменту, ані не орієнтувалися, що в наших силах, а що ні. Як діти, впиралися при своїх мріях та не вміли пожертвувати дрібним та підрядним задля важного й основного, не думали реально, жили патріотичним сантиментом".] (Ст. 310).

Кажуть, що історія вчить. Може, але не наші проводи. Буквоїдне доктринерство безкарно гуляє, а громада роздрібнена і розсварена. Хочемо вірити, що політичне думання людей вчорашнього заступить здоровий розум, а він найде шляхи сціпити українство на дорозі до самостійности.

СПРАВЛЕННЯ ПОХИБКИ:

В числі 3/1983 на сторінці 4-ій в 10-му рядку згори має бути (1792), а не (1972).

СЛОВО З НАГОДИ РІЧНИЦІ СТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ "ГАЛИЧИНА"

Перечитуючи св. Письмо, ми здивуємося, як багато разів ізраїльський нарід, в якому Бог здійснив свій плян спасення світу, мусить боронити свою землю і свою спадщину, вживаючи до цього військової оборони, чи приготовляючись до оборонної війни з напасниками. Були це болючі, часто трагічні конечності, в яких також помагав сам Бог, щоб рятувати своїх дітей, щоб боронити мир, правду, свободу і справедливість. В цілій історії людства війни є сумним споминоm і трагічними подіями, а при тому свідоцтвом про нашу грішність, яка проявлялась у злобі, ненависті, самолюбстві, загарбництві і жорстокості.

Слабші народи із своїми Божими дарами мусіли не раз криваво боронитись перед хижими наїзниками. Поневолені народи змагались деколи століттями, щоб могти в мирі і справедливості жити свобідно на своїй землі. Загроза війни постійно, як тая тінь, ішла по історичних дорогах всіх народів. Тому й II Ватиканський Собор, на вид того постійного жахливого марева воєн у світі сказав слово науки: "Отож, доки існуватиме загроза війни і не буде відповідної міжнародної влади, забезпеченої в успішну силу, доти не можна буде відказати урядам права на слушну оборону, якщо будуть вичерпані всі засоби мирової угоди... Але інше діло вести мілітарні акції для слушної оборони народу, а інше — бажати піднорювати собі чужі нації" (Радість і надія, ч. 79). Є природне право на оборону, як для поодинокої особи, так і для народу. Застосування цього права, на жаль, відбуватисьме, поки людство не збагне великої правди, що всі ми Божі діти, і що "тут на землі не маємо постійного місця, а до вічного прямуємо" (Євр. 13, 14).

До чого звертаю ці мої слова? В останній світовій війні зударились між собою дві жорстокі сили за панування над Европою і світом, запалили воєнний вогонь на нашій Батьківщині та через довгі роки нанесли жахливу руїну. Обі ці сили проголошували свої нелюдські теорії про нову людину, про новий лад серед народів, але ні одна з них не оснувала своїх засад на Божій

правді. Нагоду їх зудару використав наш народ, щоб стати в обороні своєї землі з бажанням здобути волю і стати господарем у своїй хаті і на своєму полі. До цього потрібно було створити засоби самооборони, як вияв спротиву проти столітньої неволі і рабства.

Минулого року ми згадували постання Української Повстанської Армії, що була всенародною збройною силою в боротьбі проти наїзників за самостійну державу і своїм геройством та жертвою крови на вівтарі любови Бога й Батьківщини творила леґендарний прямо епос ще довгі роки після закінчення війни.

В 1943 році у складній воєнній ситуації на нашій землі витворилася нова можливість творення наших військових формацій з модерним військовим вишколом і постає Українська Галицька Дивізія, яка під кінець війни стає основою Української Національної Армії як її перша дивізія, у склад якої входили вояки з усіх українських земель. Продовжуючи славну традицію Українських Січових Стрільців, на зміну батькам йдуть їх сини, щоб "з поміччю св. Юра і Пречистої Матері" підняти Червону калину — символ потоптаної нашої Батьківщини. Їх ціль не була будувати "нову Европу" чи служити новому наїзникові, а в слушний час на згарищах імперій творити свою нову державу. Про це виразно говорять історичні документи і знають ті, проти кого ця військова частина була поставлена.

Цього року клонимо наші голови перед тими, що в молодечому запалі голосились добровольцями, щоб здобути для свого народу те, чого століттями не змогли здобути для своєї Батьківщини їх батьки і Прадіди. Багато з них віддали своє життя на фронті під Бродами і по різних країнах свого відступу на Захід. Перед собою мали вони єдину ціль — волю своєї Батьківщини без усякого ворога і супостата в ній. Хоч їх становище було безвихідне, вони не захитались до останку і це вміли оцінити ті, що їх гуманно прийняли у свій полон. Сьогодні по всіх поселеннях вони далі є прикладом вірности Україні, любови до неї і своєї вірности найвищим ідеалам, за які вони боролися із зброєю в руках.

Був би нікчемний нарід, якби не шанував своїх героїв, своїх вояків, що хотіли для нього волі, щастя й добра і за це готові були віддати і своє життя. Кожний нарід будує пам'ятники для погиблих у війнах, в кожній державі є пам'ятники "Невідомому Воїнові", кожний нарід згадує з вдячністю тих, що віддали себе

в жертву за нього. Робім це постійно й ми, як робили досі. Хай згадна про Українську Галицьку Дивізію живе постійно з нами як велике свідоцтво наше перед народами, що ми прагнемо волі, державности і за це готові на найбільші жертви, щоб правда, справедливість і мир були і на нашій землі, яку дарував нам Бог. Згадаймо щирими молитвами всіх погиблих за волю України і її Цернву. Працюймо так, щоб їх жертва не була тільни спомином для нас, але бажанням здобути те, за що вони погибли. Шануймо велині дні нашої історії, щоб від них учитись: "Пом'янув я дні давні і повчився з усіх діл Твоїх" (Пс. 142, 5).

Благословення Господнє на Вас!

† ЙОСИФ
Патріярх і Кардинал

Дано в Римі при Патріяршому Соборі св. Софії, 15 квітня 1983 р.

НАШ ВОЯЦЬКИЙ САЛЮТ

У 40 роковини постання I УД УНА віддаємо наш вояцький салют усім воякам I УД УНА, які 40 років тому, в глибокій вірі та з твердим переконанням, що треба творити українську збройну силу, щоб боронити рідну землю, станули в рядах здисциплінованих полків, і зі зброєю в руках боролися за здійснення великої ідеї — визволення України.

Нехай безсмертною буде пам'ять про наших побратимів, які полягли в боях на брідських полях, над Дравою і Муром, у югославських горах, під Штраденом-Ґоґель, під Фельдбахом, Ґнасом, Ґляйхенберґом, поклали свої буйні голови в боях з ворогом на рідних землях як вояки Української Повстанської Армії, поповнивши її ряди після брідських боїв. Хай пам'ять про українських героїчних воїнів I УД УНА живе вічно в українському народі, бо вони віддали своє життя за Батьківщину!

Нехай безсмертною буде пам'ять усім тим нашим побратимам, які померли в таборах воєннополонених, у концтаборах за високими колючими дротами, у понурих в'язницях, на засланні та відійшли у вічність обабіч залізної заслони, висто-

явши гідно на своїй вояцькій стійці, на службі рідного народу й України.

Вітаємо всіх старшин, підстаршин і вояків І УД УНА, розкинених по всьому світі — в далекій Австралії, Канаді, ЗСА, південній Америці, Европі, у Вел. Британії. Вітаємо наших побратимів на рідних землях і в різних республіках московсько-комуністичної імперії, де їх закинула доля.

Бажаємо всім старшинам, підстаршинам і воякам багато щастя, кріпкого здоров'я і витривалости в їхній праці для добра української нації. Нас усіх роз'єднують далекі простори, але зате єднає нас одна велика ідея — визволення і усамостійнення України. Єднає нас одне велике, вояцьке побратимство.

Розгортаймо гордо й непохитно прапор визвольної боротьби, що його ми підняли 40 років тому й віримо в перемогу нашої великої і святої ідеї!

ГОЛОВНА УПРАВА ОбВУ
(Об'єднання бувших Вояків Українців у Вел. Британії)

З'ЇЗД КОМБАТАНТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВІЛЬНОМУ СВІТІ

Вже довший час в українському комбатантському світі розглядається потреба відновлення діяльности Світової Ради Українських Комбатантських Організацій, що була оформлена в часі Першого Світового Конґресу Вільних Українців, але не розгорнула ширшої діяльности, або оформлення нової комбатантської надбудови в системі СКВУ, щоб таким чином належно його репрезентувати в Секретаріяті СКВУ.

Маючи на увазі цю важливу справу, наші комбатантські організації — Братство кол. вояків 1-ої УД УНА та Об'єднання бувших Вояків країнців у Великій Британії — ініціюють скликання з'їзду представників-делеґатів усіх українських комбатантських організацій у вільному світі. Цей з'їзд відбудеться напередодні СКВУ, в середу 30 листопада 1983 р. в Торонто, по полудні в готелі

TORONTO HARBOUR CASTLE HILTON
One Harbour Square, Toronto, Ontario, Canada, M5J 1A6
Початок о годині 1-ій по полудні.

У програмі з'їзду буде доповідь, затвердження організаційної схеми комбатантського сектора, вибір керівних органів, репрезентація в СКВУ.

До всіх українських комбатантських організацій вислано запрошення до участи у з'їзді та у праці підготовної комісії.

Українські комбатантські організації завжди були прикладом до об'єднуючої співдії, завжди були готові до співпраці з метою допомоги нашому народові у його боротьбі за державність та втримання нашої національної ідентичности у поселеннях — і тепер, в час найкритичнішої боротьби нашого народу в Україні за своє існування — докажімо перед нашою громадою нашу готовість служити великій справі.

По ближчі інформації просимо голоситися до:

A. Komorowsky
130 A Westminster Avenue, Toronto, Ontario, Canada, M6R 1N5
Telephone: (416) 532-8042

голова Підготовної комісії з'їзду
А. Коморовський,

Сучасне

Іван Кедрин

ЧИ НЕМИНУЧА ТРЕТЯ СВІТОВА ВІЙНА?

У місячнику "Українське Життя" у Чікаґо з 1-го серпня ц. р. знаходимо обширну статтю одного з найстарших українських ветеранів, одного з засновників ще у 1925 році в Америці "Стрілецької Громади", піонера, завжди активного в громадському житті, Степана Куропася, і в тій своїй статті Ш. Автор заторкує проблему Третьої світової війни. Читаємо там буквально:

"... Американці приготовляються до Третьої світової війни, бо не може бути за словами през. Лінкольна половина світу вільна й половина поневолена. Так, як тепер справи стоять, звіти американських військових знавців кажуть, що Америка програла б війну, треба надігнати і перегнати Совєтів і Америка так робить. І хоча ЗСА сильні, але шукають союзників у світі, приготовляють американців, перевели реєстр новобранців, недавно відбулася у Вашінґтоні нарада етнічних груп, бо офіційний Вашінґтон теж хоче мати реєстр тих, що походять з поневолених націй Кремлем. Отже треба готуватися до 3-ої війни... Пляни повинні бути як би дійшло до світового катаклізму, бо тактика українців Другої світової війни не була практична"...

Вищенаведені слова штовхають до призадуми і прерізних міркувань. Можна признати Ш. Авторові рацію, але й можна піддати під поважний сумнів його твердження. З науки всесвітньої історії знаємо, що накопичування у будь-котрій державі надмірного арсеналу зброї небезпечне, бо воно створює атмосферу, в якій легше може прийти до використовування того збройного арсеналу на бойовищах. З другого боку, відома староримська засада "Коли хочеш миру — готуйся до війни".

Так звана атомна стратегія американців мотивована арґументом, що найкращим гальмом для совєтського аґресивного імперіялізму є свідомість, що Америка відповість на совєтську провокацію атомною зброєю. Поруч із цим чуємо заяви однаково з Вашінґтону, як і з Москви, що ні одна з тих суперпотуг не вживе атомної зброї перша.

Твердити рішуче, що напевне вибухне Третя світова війна — дуже відважно і ризиковно. Це таке саме ризиковне і реторичне твердження, як запевнювання, що совєтську імперію можна розвалити тільки революцією, при чому є й такі одиниці в українській громаді у діяспорі, що вірять в силу одного тільки українського народу, яка може повалити імперію. Але ж сам Автор тієї статті в "Українському Житті" був активним учасником визвольної війни-революції і сам пережив та бачив, що таке зловісне явище "невтральних", які не мають свідомости і почуття потреби боротися за рідну державу. Хто з нас може пророчити, як довго ще зберігатиметься совєтська імперія і які остаточні висліди дасть вперта, послідовна і безскрупульна політика Москви національної асиміляції, прикрита серпанком фрази про "один радянський нарід" — з російською мовою і культурою. Адже й самі недавні підсовєтські політичні в'язні, які прибули на Захід, заявляють, що рух спротиву в Україні й інших поярмлених країнах — це "опозиція". Вони твердять і всі ми знаємо, що опозиція, яка намагається леґальним способом здобути певні поступки від ворожого диктаторського режиму з покликанням чи-то на совєтську конституцію чи на міжнародні зобов'язання з Гельсінкського договору і ще раніш — з красномовного тексту чартеру Об'єднаних Націй — така опозиція свідчить про гін до волі, але не є загрозою для самого існування імперії. Московські правителі просто вварештували всіх членів Української Гельсінкської Групи та й розправляються з власними, московськими, опозиціоністами, одних "видворюючи" за кордон, як Солженіцина, інших виселюючи з Москви до далекого провінційного міста, як Сахарова.

У сучасній нам міжнародній політиці, у міжнародній ситуації, все ще вирішним чинником є *силовий чинник*. Це правда, що в деяких родах зброї, як ось далекосяжні ракети, Москва "наздігнала і перегнала" Америку, але варто би стриматися з категоричним твердженням, що "так, як тепер сто-

ять справи то Америка програла б війну". Від 1948 року існує бльок членських держав Атлантійського пакту (НАТО) й атомну зброю має не тільки Америка, але й Британія і Франція. Коли кремлівські володарі час до часу таврують американську "політику оточення", то вони частково мають рацію. Бо існує фактично, хоч не формально і явно, "вісь Вашінґтон- Пекін-Токіо" й існують по всьому світі американські бази, між ними засекречені бази підводних човнів, заряджених також далебійними атомними ракетами. Ми є тепер свідками змагу між совєтським імперіялістичним експансіонізмом, що охопив всі континенти світу, та американським спротивом тому експансіонізмові. В американському Конґресі сидять також ліві ліберали, які хворіють патологічним страхом перед "другим В'єтнамом". Але водночас не було дотепер ні одного випадку, щоб Конґрес не йшов назустріч — хоч і компромісово — вимогам президента Роналда Реґена чи-то щодо продукції нової зброї, чи грошової ба навіть військової допомоги загроженим комуністами країнам, під плащиком "військових дорадників" чи "інструкторів" у користуванні новітньою зброєю, яку постачає Америка.

Ніхто не хоче нової великої війни, здаючи собі справу, що світова війна з користуванням ядерної — атомної і водневої — зброї — принесла б катастрофу всьому людству. Якщо у Кремлі знали б, що в теперішньому часі Америка програла б війну, то тамошні правителі напевне таку війну спровокували б, щоб "угробити" вільний світ. У Кремлі так само не хочуть великої війни, як не хочуть її в Білому домі. Група американських конґресменів, яка їздила недавно до країн Середущої Америки і була також в Нікараґуї, яка отримує зброю від СССР і належить до совєтської "сфери впливів", твердить, що вправді Москва продовжує висилати транспорти зброї Кубі і Нікараґуї, але перестерегла тамошніх диктаторів, щоб вони не провокували занадто Америки і не давали причини до збройної американської інтервенції, яка не тільки зліквідувала б комуністичний партизанський рух, але й загрожувала б світовому мирові.

Ми, українці, не маємо найменшого впливу на хід міжнародних подій. Всі членські країни НАТО з Америкою у проводі вистерігаються провокувати Москву і тому в Організації Об'єднаних Націй, ані в Раді Безпеки ані на Генеральній Асам-

блеї, не почуєте навіть найлагіднішого натяку на потребу деколонізації Східньої Европи чи пак евразійського простору. Навпаки, Гельсінкський пакт санкціонував теперішній територіяльно-політичний стан в Европі, той стан, який постав внаслідок політичного анальфабетизму і короткозорости Ф. Д. Рузвельта в Ялті із зберіганням "невтральности", коли совєтські танки здавлювали повстання на Мадярщині чи окупували Чехо-Словаччину.

Проте Москва воліє продовжувати стратегію "угроблення" світу етапами, вводючи комуністичний режим, де тільки це вдасться — в Азії, Африці, Середущій Америці. Підпорядкована урядові совєтська преса і ввесь пропаґандивний апарат СССР прийняв своєрідну термінологію, називаючи американців "імперіялістами". Тактика "лови злодія", прикметна всім тоталітарним режимам і рухам, довела в останніх днях і тижнях до такого абсурду, що лівійський диктатор Муаммар Каддафі, протектор міжнародного тероризму, який розпочав воєнну авантюру проти пустинної країни Чад на півдні Лівії, зажадав скликання негайно засідання Ради Безпеки Об'єднаних Націй для розгляду... американської аґресії проти Лівії і Чаду! Це комедія, чи трагікомедія, але Совєтам вигідніше вести таку забаву і в каламутній воді ловити — як вдасться — рибку, ані ж ризикувати Третю світову війну. Кремлівські володарі здають собі справу, що така війна велась би на два фонти — на заході і на сході і що могла б дати поштовх до подібного протисовєтського руху, який уже дав себе пізнати у Польщі, на Мадярщині, у Східній Німеччині і тепер яскраво дає себе пізнати в Афганістані. Для ведення війни треба не тільки війська і зброї, але й постачання для мільйонової армії. А в Совєтському Союзі існує перманентна харчова криза, бо інакше він не купував би щорічно мільйони тонн збіжжя і зерна у капіталістичних країнах.

Коли ж мова про шанси України відзискати втрачену волю, то для цього замало фраз і замало "пляну". Всесвітня історія вчить, що поярмлені народи тільки тоді відзискували свободу, коли знаходилась якась чужа сильна держава, в інтересі якої була відбудова державности у тій поярмленій країні. Так було з балканськими народами, так було з мадярами, чехами і поляками. Коли б в інтересі Франції не лежало створення

польської держави на схід від Німеччини, то вона не поставилаб на ноги армію Галлера у 1918 році, яка окупувала Східню Галичину по Збруч. Але у Другій світовій війні Англія дала лише мінімальну поміч польським повстанцям у Варшаві і мир у Потсдамі підписали всі західні країни, бо прийняли тезу поділу світу на "сфери впливів" та не хотіли, після розгромлення Німеччини Гітлера у спілці з Сталіним — повести війну проти СССР Сталіна задля поярмлених народів. В американському конґресі є щорічне маніфестаційне засідання з нагоди роковин 22 січня і тоді гурт конґресменів і сенаторів виголошують прихильні українцям промови. Одні роблять це з уваги на вибори і приєднування собі голосів, інші із щирої симпатії та свідомости, що таке совєтська імперія. Президент ЗСА щорічно проголошує заклик до переведення по всій Америці Тижня Поневолених Націй і тоді на ратушах різних міст вивішують блакитно-жовті прапори. Але на ніякому міжнародному форумі, в Раді Безпеки ані в дебатах на Генеральній Асамблеї, ані у ніяких офіційних конференціях будь-котрої членської країни НАТО не почуєте слова про самостійну Україну, бо це було б автоматичним "казусом беллі" — причиною до Третьої світової війни, якої ніхто не хоче. І тим паче ніхто не вестиме її задля відбудови української ні від кого незалежної держави.

Тому на тему Третьої світової війни можна говорити днем і ніччю за засадою "говорила небіженька до самої смерти", без ніякого впливу на те, чи буде така війна чи її не буде. Неповажно теж говорити про українське військо, яке визволяло б Україну у Третій світовій війні. Якщо знайдеться якась держава, в інтересі якої буде відновлення державности України, то вона може сприяти створенню українського леґіону. У сфері можливости — бо всі речі можливі у світі — є створення українського військового з'єднання з українців, які служать в Американській армії, хоч це справа дуже й дуже проблематична. Але закликати тепер українців у діяспорі "до зброї" — неповажно. Плекаймо українську самостійницьку політичну думку, але робім це нашою конструктивною працею в різних ділянках, з очима на Україну. Ультра-революційні фрази залишаться тільки фразами. Куди краще виховувати молодь, щоб мала сантимент до української батьківщини батьків, куди краще видавати чужими мовами поважні книжки з різних ділянок

україністики, куди краще займатися популяризацією серед чужих народів проблеми визволення України. Така праця залежна від нас, нашої доброї волі і нашого хисту. Впливати на хід міжнародних подій і, зокрема, на те, чи має або не має прийти до збройного зудару між СССР і вільним світом — не в нашій спромозі. Бо ми є предметом, а не підметом у міжнародному світі. Сумно, але правдиво.

Осип Голинський

40-РІЧЧЯ ПОСТАННЯ ДИВІЗІЇ "ГАЛИЧИНА"

1. Початок Другої світової війни в вересні 1939 року започаткував в історії нашого народу еру відновлення його змагань до самостійного життя. Український політичний світ добачував у війні єдину нагоду для здійснення наших державницьких аспірацій і визволення з ярма, накиненого нам нашими історичними ворогами. Зрозуміло, що в такій ситуації треба було розглядатися за союзниками, але великого вибору ми не мали. Західні демократії не давали ніяких підстав думати, що їх цікавить доля українського народу, зате протибільшовицьке спрямування німецької пропаґанди видавалося багатьом із нас достатньою підставою для надії, що повалення совєтської імперії потягне за собою постання самостійної української держави.

З таких міркувань українські провідники в найкращій вірі пропонували німцям співпрацю в мілітарній ділянці для боротьби проти спільного ворога, але — оп'янілі від своїх початкових перемог і з природи бундючні — німці не бажали ніяких союзників із-поміж народів сходу Европи. Війна перекочувалася по українських землях і забирала за собою гори жертв нашого народу, що в цьому конфлікті не був допущений до слова, хоч у цій розгрі йшлося не про що інше, а тільки про українську родючу землю. Найбільш дивовижні потягнення дипломатії, як пакт Ріббентроп-Молотов, а в слід за цим (за несповна два роки) війна між Німеччиною і Совєтським союзом, потягнули за собою неймовірні втрати життя, крови, майна; відбувався ґеноцид, десятковано народи, зникали з поверхні землі міста, і здавалося, що в той час було місце на всяке зло, а не було місця для гуманности, для милосердя, для пощади. Символами того часу стали такі поняття, як Катинь, Казахстан, тюрми галицьких міст із горами трупів із пострілом у потилицю, а далі — грабіж продуктів родючої української землі, вивіз нашої молоді на працю в Німеччині у бомбардованих аліянтами містах, арешти, концентраційні табори, розстріли закладників і постійний терор.

2. У роках 1942-43 перемоги Ґітлерівської Німеччини осягнули свого апогею, й почався повільний, але й нестримний, хід до її неминучого упадку. Німецька технологія працювала інтенсивно над проєктами нової зброї, але це не зупинило вже колеса історії. В західніх демократіях обговорювано ще можливість дати німцям вільну руку на Сході за ціну їхньої капітуляції на Заході, але ця концепція не знайшла серед аліянтів прихильного відгуку. Захід приготовлявся до тотальної перемоги, не шкодуючи при цьому величезних витрат на мілітарну допомогу своєму союзникові — Совєтському союзові. Кінець війни був уже не за горами, але для нас він означав по-

новний прихід совєтської влади. Навчений досвідом Першої світової війни, український провід, без уваги на поділ думок щодо тактики, вважав необхідністю для нашого народу творити власну збройну силу, бо "тільки зброя дасть нам волю".

Українське революційне підпілля заходилося творити в Галичині збройні відділи Української Повстанської Армії, а офіційний громадський сектор увійшов у переговори з німцями на тему творення української Дивізії в рямках німецьких збройних сил. Наслідком цих переговорів постала у Львові Військова Управа, що мала за завдання спріяти акції набору добровольців до Української Дивізії; вона, одначе, поставила німцям ряд передумов, що їх німці частинно виконали. Члени нашої Військової Управи здавали собі справу з того, які є мотиви німців щодо творення нашої Дивізії. А й німці, в свою чергу, були свідомі того, що українці Галичини не збираються рятувати Гітлерівську Німеччину, а мають, натомість, свої власні пляни. З тієї причини німці так довго отягалися, заки дали свою згоду на творення Дивізії. Вони знали, який це великий кошт вишколити й озброїти модерну військову частину; вони знали також, що одна дивізія не причиниться до перемоги Німеччини. Проте, до проголошення постаня Дивізії "Галичина" таки дійшло.

Це проголошення сталося дня 28 квітня 1943 року. Широким відгомоном рознеслося воно по всій Галичині. Хоч у тому часі доля Німеччини вже була майже вирішена, хоч довкола творення Дивізії велась оживлена, часто палка й повна протиріч дискусія, хоч на сусідній Волині вже довший час успішно діяла Українська Повстанська Армія, а в Галичині творились уже її зав'язки, до Дивізії зголосилося — несподівано навіть для її організаторів — 80.000 добровольців, здебільша молоді. Це число: 80.000 слід нам запам'ятати раз на завжди, бо воно є вимовним показником незламного бажання українського народу зброєю виборювати собі право на своє вільне державне життя.

Одніею з найбільш пекучих дилем, що стояли тоді перед молодою українською людиною в Галичині, було питання: "ДИВІЗІЯ чи УПА?" Якщо для 80-ох тисяч наших молодих людей упав вибір на Дивізію, то це ще не означало, що добровольці Дивізії відкинули ідейні заложення та програмові спрямування українського революційного підпілля. Ці тисячі рук простягнулись по зброю та вишкіл, що їх дістати саме трапилась нагода. Це був раціональний, продуманий крок, що його теоретичне обґрунтування так яскраво спрецизував наш великий Слуга Божий Митрополит Андрей Шептицький, що напередодні творення Дивізії сказав такі слова: "Н і я к а ц і н а не є зависока, якщо за неї можна здобути своє власне українське військо".

Помимо високого числа зголошених добровольців Дивізії, було чимало таких, що отягались, а то й зовсім не збирались вступати в її ряди. Від них ми чули питання: "Які ґарантії дають німці?" А що німці ніяких ґарантій не давали, тоді говорено нам про політичну недоцільність іти до Дивізії, чи загалом її творити. Хотілося тоді вірити, що ці політичні реалісти зголосяться в ряди УПА, але вони і цього не зробили, не ізза політичних, але

ізза тактичних причин; їхньою тактикою було не йти туди, де могла б потрапити якась заблукана куля... Про політичну недоцільність творення Дивізії чули ми не раз після закінченя війни й час до часу чуємо цю фразу ще й сьогодні. Може цією фразою дехто пробує заглушити голос свого власного сумління?..

3. Дехто вважав і досі вважає, що німці дозволили творити Дивізію, щоб мати кого посилати, як то кажуть, "на гарматне м'ясо". Таке твердження є далеке від правди. Ніхто у світі ніколи не творив військової одиниці тільки на те, щоби свідомо післати її на загладу. Перед від'їздом Дивізії на Схід, до Галичини, командування Дивізії висилало немалі групи українських вояків на підстаршинський, а потім на спеціялізований старшинський вишкіл, що відбувався в найкращих німецьких військово-вишкільних осередках. Саму Дивізію, по-модерному озброєну, вислано вміжчасі на Схід, де вона мала пройти додатковий вишкіл, подальше від фронту. Невідрадна ситуація на фронті примусила німців відмінити цей первісний плян. Дошкульно проріджені ряди німецьких дивізій вимагали підкріплення; Дивізію спрямовано в околицю Бродів, і там вона, як суцільна одиниця, розбудувала другу фронтову лінію. Декілька днів пізніше розпочалася велика більшовицька офензива, що прорвала фронт у кількох місцях, і ці прогалини у фронті заповнили частини нашої Дивізії. В затяжних боях із багатократно переважаючими ворожими силами зазнала Дивізія дошкульних втрат, але ці втрати були пропорційно подібні до втрат німецьких частин того відтинку фронту.

Довелося нашій Дивізії понести дальші втрати, коли треба було в боях пробиватися з ворожого окруження, все ж таки більше 3-ох тисяч дивізійного вояцтва вирвалося з вогненного кола, щоб незабаром стати ядром, до якого приєдналося 8.000 нових добровольців і немале число нововишколених підстаршин, дивізійних добровольців із першого набору. За військову поставу й боєвий подвиг Дивізії пд Бродами її командир (а тим самим і вся Дивізія) отримав боєве відзначення — Лицарський хрест.

Не маємо точних даних про те, що сталося з тими вояками Дивізії, котрі не повернулися з-під Бродів. Число поляглих було дуже високе. Але маємо відомості, що чимало дивізійників попало в полон, і не були фізично знищені. Дехто ввійшов у цивільне життя на рідних землях, а інші приєднались до існуючих там відділів Української Повстанської Армії. В недавно виданій у Лондоні книжці п. н. "Мозаїка моїх споминів" старшина Дивізії, полк. Євген Побігущий-Рен пише на стор. 165:

"Після брідських боїв багато вояків 1 УД прорвалось з ворожого окруження і пристало до УПА, постали нові сотні (т. зв.) "Дружини" — перша, друга і третя..."

А на сторінці 183 цієї ж книжки читаємо:

"Відомо, що після брідської кампанії дуже багато вояцтва нашої Дивізії опинилося в УПА. Польські автори праць про бої з УПА згадують, що в деяких сотнях УПА майже половина вояцтва була з Дивізії..."

На Рідних Землях окупант ще довго вишукував тих, хто причинився до творення нашої Дивізії, як теж і тих дивізійників, що влаштувалися якимсь способом у цивільному житті там. Упійманих і "розшифрованих" осіб засуджувано і висилано на заслання, часто з їхніми родинами. Відомо також, що Блаженнішому нашому Патріярхові Йосифові, перед засудженням його на 7 років каторги, в обвинуваченні названо теж прихильне ставлення до творення нашої Дивізії. Цього року, зовсім самочинно, Блаженніший наш Патріярх відзначив наше 40-річчя і в своєму "Слові", розісланому до преси, написав:

"Продовжуючи славну традицію Українських Січових Стрільців, на зміну батькам пішли їхні сини, щоб з поміччю св. Юра і Пречистої Матері підняти Червону Калину — символ потоптаної нашої Батьківщини..."

4. Доповнена новим нарибком добровольців, Дивізія була наново зформована і в різний час була заанґажована у воєнних діях то на Словаччині, то в Юґославії, і — врешті — в Австрії. В кожному з тих випадків вояк Дивізії стояв віч-у-віч з ворогом, на протибільшовицькому фронті. Тут німці виконали повністю вимогу українських чинників, що творили нашу Дивізію, і Дивізія ніколи не була вжита на фронті проти Західніх альянтів. Коротко перед закінченням війни, в обличчі неминучої поразки гітлерівської Німеччини, німці визнали Український Національний Комітет, очолений ген. Павлом Шандруком, і погодилися на те, щоб наша Дивізія ввійшла у склад Української Національної Армії, як її перша і — на той час — єдина, повноцінна боєздатна дивізія. Вояцтво Дивізії склало присягу "СКРІЗЬ ТА ПОВСЯКЧАС ПІД УКРАЇНСЬКИМ НАЦІОНАЛЬНИМ ПРАПОРОМ БОРОТИСЯ ЗІ ЗБРОЄЮ В РУКАХ ЗА СВІЙ НАРОД І СВОЮ БАТЬКІВЩИНУ — УКРАЇНУ"... З того часу й аж до закінчення війни офіційна назва нашої формації була: 1 Українська Дивізія Української Національної Армії, і з цією назвою ввійшла вона в історію.

5. Після закінчення війни значна більшість вояцтва Дивізії опинилась у брітанському полоні й перебула в таборах біля м. Ріміні в Італії повних два роки. В той же час у Західній Німеччині та в Австрії проживали десятки тисяч українських утікачів, що в короткому часі потрапили розбудувати мережу громадських, політичних і культурних товариств і організацій, з їхніми пресовими органами й численними виданнями. Одначе, даремно було б шукати в українській пресі хочби найменшої згадки про долю вояків Дивізії в полоні; Дивізія стала для громадських і політичних діячів знову контроверсійною, скомплікованою і невигідною темою, що її ці діячі в найкращому випадку оминали, а часто — від неї дбайливо відгороджувались. Тим часом над вояцтвом Дивізії зависло марево насильної репатріяції, бо кремлівські вожді готували для нас новий, цим разом український Катинь.

На щастя, Дивізія знайшлася під щиросердечною опікою єдиного в Західній Европі українського католицького Владики, св. п. Архиєпископа Івана Бучка. Він подбав про те, щоб за нашим вояцтвом заступився тогочасний

голова Католицької церкви, святіший Отець Пій XII. Не без впливу на розвиток оборони Дивізії від репатріяції були акції наших заокеанських братів, а в найбільшій мірі — українських громадських і політичних діячів Канади. Коли справа репатріяції була остаточно і невідклично вирішена в нашу користь, а рімінський табір розгорнув багатогранну діяльність на полі нашої культури та освіти, він отримав від заокеанської України, а в першу чергу — з Канади, всесторонню матеріяльну і — що важніше: моральну підтримку та допомогу. Наш табір відвідали: пок. д-р Володимир Ґалан із ЗСА, а з Канади — президент Комітету Українців Канади, пок. о. д-р Василь Кушнір, посол до канадського федерального парляменту, пок. Антін Глинка з дружиною Степанією, та — в товаристві панни Анни Храпливої і своєї дружини Анни — сот. Богдан Панчук. З мандатом Комітету Українців Канади, сот. Панчук зв'язав львину частину своєї діяльности з вояками Дивізії, коли вони відбували другий етап свого полону в Англії та Шотляндії в роках 1947-1949 і в дальших роках. Роками пізніше, в 1979 році, наше Братство видало книгу, збірник п. н. "Ріміні". На 20-ох сторінках цієї книги описано повищі факти, й цим дивізійники закріпили для історії цю зворушливу допомогу заокеанської України вояцтву Української Дивізії в неволі.

В названій книзі, одначе, чомусь не занотовано ані одних офіційних відвідин рімінського табору представниками українських політичних груп і середовищ, що в діпістських таборах Німеччини й Австрії провадили "велику політику"... Щоправда, коли стало ясно, що Дивізію оминула загроза репатріяції, до Ріміні потягнулися висланники політичних середовищ, але не на те, щоб зустрінутися з тисячами українських вояків у неволі і підтримати їх на дусі, але задля того, щоб потаємно, із-за дротів табору здобувати вплив своєї партії серед полонених вояків Дивізії. І як воно не дивно, коли через декілька місяців у діпістських таборах із українським керівництвом почали з'являтися втікачі з рімінського табору, вони натрапляли на великі труднощі, заки їм пощастило влаштуватися в тих українських таборах... Прикро про це згадувати, але сказати треба, бо навіть сьогодні декому є дуже вигідно збивати для себе моральний і політичний капітал на подвигах і жертвах геройської легендарної УПА і в той же час оминати й промовчувати зусилля й жертву вояка 1 Української Дивізії, що ще й далі видається комусь Дивізією контроверсійною, Дивізією б е з л е ґ е н д и .

6. Проте, ми горді з нашої участи в боях і діях нашої Дивізії. Ми горді з тієї найвищої жертви, жертви життя та крови тих із-поміж нас, но не можуть перебувати з нами сьогодні, бо їхні кості зотліли вже на брідському побоєвищі, в занедбаних могилах на Словаччині та в Юґославії і на упорядкованих цвинтарях довкола Фельдбаху в Австрії. Ми клонимо голови перед їхніми тінями і в шанобливій задумі згадуємо їхнє рішення 40 років тому бути готовими заплатити високу ціну, що про неї говорив наш Слуга Божий Андрей... Під цим (і тільки під цим) аспектом ми відзначуємо ювілей 40-річчя постання Дивізії і просимо всю Українську громаду так, а не інакше, цей наш Ювілей розуміти.

Використовуючи цей мій приємний і почесний привілей промовляти тут сьогодні, я вітаю від імені Крайової Управи Братства кол. Вояків 1 Української Дивізії Української Національної Армії в ЗСА та всіх його членів — наших канадських побратимів-дивізійників і їхні родини, а на руки голови Головної Управи нашого Братства, д-ра Мирослава Малецького складаю щирі побажання, щоб наше Братство дальше з успіхом продовжувало працю над закріпленням для історії ролі нашої Дивізії у боротьбі українського народу за свої національні й державницькі ідеали.

Мені приємно привітати щиро-сердечно, по-вояцьки, наших канадських братів із їхнім Ювілеєм. У час, коли творилася наша Дивізія, щоб боротися проти червоного тоталітаризму, Ви, — наші канадські Брати — зголошувалися добровільно, щоб у канадських Збройних Силах боротися проти брунатного тоталітаризму. Одна і друга ворожа сила бажала заглади українського народу. Брунатна сила впала, червона залишилася при житті і дальше загрожує українському народові тотальною загладою. І не тільки українському народові. Тож об'єднаймо свої сили і спільним зусиллям прямуймо до спільної мети, щоб охоронити світ від смертельної загрози від червоного імперіялізму і звільнити від нього батьківщину Ваших і наших дідів і прадідів — поневолену і сторозтерзану, але нескорену Україну.

Осип Голинський, голова Крайової Управи Братства кол. Вояків 1 Української Дивізії Української Національної Армії в ЗСА виголосив повищу доповідь під час відзначування 40-літього Ювілею Дивізії в Торонті, Канада 11. VI. 1983.

Ярослав Курдидик

СПРОБА ОЦІНЮВАННЯ ЯДЕРНОГО ЗУДАРУ

Коли переглядати незалежний "Журнал збройних сил" під редакцією авторитетного фахівця Бенджеміна Шеммера, то в ньому можна знайти дуже багато різних — зрештою, деяких насправді подивугідних "віщувальних передбачувань". Може декотрі між ними, як для прикладу, — війна за Фолкляндські острови або теперішній зудар між Ізраїлем та арабським ПВО (Палестинська Визвольна Організація), не розвинулися так, як їх передбачував Шеммер, але це не змінює того факту, що в журналі були передбачені ці два конфлікти. У редакційному введенні до журналу подається, що метою журналу є "намагання заставити людський ум до передбачування наслідків стратегічного ускладнення або бойової дії".

Одним з найбільше гнітучих питань, яке турбує сучасне людство, — пише журнал, — це розшифрування одної з домінуючих загадок: яка буде ядерна війна, і друге: хто наважиться першим розпочати цю війну?

Ми знаємо, що зброї для атомної акції є досить, аж до кошмарного уявлення, досить... США і СССР мають на сьогодні у своїх арсеналах понад 30.000 атомних вибухових голів, а нищівність від цієї ядерної зброї буде у 25.000 разів більшою від сили усієї амуніції, що її було вистріляно у Другій світовій війні, або втричі більшою, як вся амуніція, яку вистріляло людство від часу винаходу стрільного пороху...

Хто ж тоді готовий наважитися розпочати таку війну?

Відповідь: Це може бути Совєтський Союз. А можуть теж бути і США.. Коли США розпочали б майбутню ядерну війну, тоді, мимохідь, насувається питання: А хто ж тоді в США дасть приказ розпочати війну?

Симуляційні ігри ядерної війни

Від осіб, що брали участь у т. зв. "американських симуляційних іграх майбутньої ядерної війни" довідуємося, що всі учасники цієї "макабричної гри", якої головна мета — "симулювати майбутні конфлікти з ворогом" (в ній брали участь високі цивільні дорадники для військових справ), були в більшості схильні до "застосування ядерних прийомів". Щоб упевнитися в тому, що цивільні люди насправді виявляють "нахил

у застосуванні ядерної зброї", — було проведено згодом більше таких "мініятюрних ядерних ігор". У них брали участь фахові сеньйори від національної безпеки, високі державні достойники від озброєння, як теж чимало фахових аналітиків із теперішньої і минулих адміністрацій.

Усім учасникам було поставлено вимоги, щоб ніхто з них не брав до уваги того факту, що в Америці є вже здавна встановлена традиція, за якою цивільні люди займають чільні становища в головній контролі національної оборони. При тому було теж зазначено, щоб всі цивільні особи під час "симуляційних ігор" не "узурповували" собі права і не поступали так, якби вони були "головнокомандуючими старшинами", — а, навпаки, діяли тільки за власним вибором і рішенням, а саме, чи вони наважаться видати наказ: "Хай буде війна і в ній діє ядерна сила!..."

Деякі цікаві приклади

Як перший приклад варто навести опінію Р. В. Кремера, бувшого аналітика для національної оборони за президента Л. Джонсона. Він був теж предсідником для політичних справ при НАТО та одним з чільних керівників Дослідного інституту "РЕНД". Кремер був учасником більше, як у двох десяток "симуляційних ядерних воєн" і після цього він сказав, що майже всі цивільні учасники виявилися "безсердечними, кровожадними й безоглядними", коли йшлося про рішення чи вжити ядерну нищівну силу. Зате військовики відзначалися вздержливістю, розважливістю і передусім перевіренням фактів і їх наслідків.

Подібну опінію висловив бувший секретар Національної оборони Дж. Слесінджер, який був на кількох високих державних постах. Він сказав, що майже всі цивільні люди на вирішальних мілітарних становищах, у протилежності до військових, — беруть до уваги виключно дії самої війни, здебільша не розглядаючи її форми й наслідків після неї. Зате військові намагаються проаналізувати кожну війну і передбачати її наслідки.

Генерал К. Г. Барк, заступник директора у дослідному відділі Головного повітряного командування для примінення ядерних бойових засобів, де синій кольор означає США, а червоний — СССР, т. зв. "Головна роз'ємна комісія, зложена

тільки з головнокомандувачів, не могла вирішити, котра сторона повинна б розпочати атомну атаку. Щойно після великих спорів та дебат принято рішення: замість атомного нападу — припинити бойові дії та почати перемир'я.

Ще три опінії

Сеймор Вайсс, колишній мілітарний дорадник, а тепер віцепрезидент Головної розвідчої ради, який був кількадесят разів членом у т. зв. "Роз'ємно-вирішальному проводі симуляційних ядерних ігор", заявляє, що здебільша цивільні співучасники, які були на відповідальних постах, а в першу чергу особи, що схилялися у своїх поглядах до "ліберально-роззброєнених тенденцій", скоріше рішалися розпочати "атомний напад", ніж консервативні люди. Дуже часто цих "цивільних стратегів з прихованими ліберальними поглядами" характеризував брак терпеливости і брак холоднокровности у розцінюванні — "умов самої дії і наслідків кожної ядерної війни".

Колишній заступник секретаря в американській фльоті, а тепер директор Коледжу воєнної фльоти, Р. Мюррей, підкреслює, що з обсервацій "симуляційних ядерних ігор", він прийшов до висновку, що цивільні люди доходили далеко скоріше у своїх рішеннях до т. зв. "ядерного дна", — як їхні мілітарні контрпартнери. Може на ці рішення, каже Мюррей, впливала ідея, що тепер "я маю нагоду провести і, найважливіше, виявити вершок моеї сили..."

Віктор Аґтофф, один з головних дорадників президента Картера у стратегічній аналітиці в роках 1977-1981, заявив на одному телевізійному інтерв'ю, що, обсервуючи учасників "симуляційних ігор", він прийшов до переконання, що у цих дійсно остаточних і найважливіших рішенях, — хоч вони проходили тільки у "симуляційно-показових ядерних іграх", — військові люди виявлялися завжди більше поміркованi. Вони, неначе намагалися передати теж свій вплив учасникам довкілля.

У пересічному, твердить Аґтофф, військовим завжди забирало багато більше часу на роздумування, обраховування жертв і загального знищення, особливо, коли їм приходилося це схоплювати з точки погляду т. зв. "800-радіюсового пояса", тобто віддалі від атомного вибуху, де все негайно гине.

З цих думок виходить, що перед людством стоїть питання: хто, коли і з якої спонуки чи причини готовий розпочати того роду війну?

У зв'язку з теперішньою "ядерною настановою" і постійною загрозою варто навести зауваження Фундації Карнегі для миру: "найслабша й найризковніша справа в оборонних системах США і СССР — це за всяку ціну оминання так званої "основної потенціяльної кризи". Під цим слід розуміти момент, в якому не можна дати себе опанувати страхом, що, мовляв, мій противник готовий вдарити на мене першим, — і тому буде далеко краще для мене, коли я зможу його випередити і йому перешкодити — тому вдарю першим на нього.

Д-р Анатолій Лисий

ПРОКЛЯТИЙ 33-ІЙ

Історія людства, згідно Британської Енциклопедії, зазнала приблизно 370 головних катастроф. Між ними знаходимо також Голод в Україні в рр. 1932-1933. Характерно, що причинами всіх цих, крім української, голодових трагедій були або явища природи, як, напр., великі посухи або дуже поширені хвороби-епідемії, або, нарешті, затяжні війни. У випадку ж голоду на Україні в 1932-1933 роках енциклопедія подає такі причини: жорстока політика уряду, колективізація та насильна конфіскація зерна та інших продуктів від селян. Подається також, що в той час, як мільйони людей гинули від голоду, совєтський уряд експортував за кордон в 1932 р. 1 мільйон 700 тисяч тонн зерна, а в 1933 р. 1 мільйон 840 тисяч тонн. Така статистика в енциклопедії. Ми ж знаємо ще більше.

В часах середньовіччя, та і перед тим, голод вживався як зброя при облогах міст, фортець і т. п. Голодна людина не може воювати, не може встояти перед цією всемогутньою зброєю. Вона ламає організм і волю людини, нищить її гідність, перетворює її на знеможеного, безвільного раба — жертву. Голод означає повільну смерть, а усвідомлення цього перетворює людину на потвору з тваринними істинктами, включно з людожерством.

Великий голод в Україні в 1933 р. був ворожою облогою цілого народу. Це була явно запляновaна, жорстока ціль окупанта: зламати волю народу, підкорити його повністю новій владі, знищити його бажання спротиву. Вістря голодової зброї було спрямоване на українське село, яке віками було колискою української національної сили. Як наслідок цього, около 8 мільйонів українського люду лягли трупом в жахливих стражданнях і конвульсіях голодової смерти.

Для тих, які вижили, страшні картини страждання людей залишаться тяжкою примарою в їхній пам'яті до кінця життя. Їх не можна ані забути, ані простити. Для тих, які цього не бачили, ані не відчули в своїм житті — це тяжко збагнути. Відомо, що ситий голодного не розуміє. Але говорити про це ми мусимо. Розказувати про це страхіття найперше нашій молоді. Але не для того, щоб закарбувати цю подію в Україні, як ще одну нещасливу дату в загально нещасливій історії нашого народу. Але для того, щоб викликати в нашій молоді ще сильніше почуття приналежности до народу, який не зважаючи на чисельні катастрофи на протязі своєї історії, все ж показує живучість і волю до життя, вирощуючи все нові ї нові паростки зі свого багатого ґрунту, встає і бореться і не падає, а змагається до свого власного національного буття.

Отже не плачем і шуканням симпатії від довкілля відзначаємо 50-ліття сумної події 1933-го року, а разом зі жалобним вшануванням наших змучених братів і сестер, дивімся вперед з повною надією, що народ, який пройшов тяжкий шлях Великого Голоду 1933-го року, таки колись переможе.

"Народна Воля" ч. 26. 1983.

В. Федорович

ОПЕРАЦІЯ "ТАЙФУН"

Дещо про Гітлерову стратегію на Сході.

В німецькій східньоевропейській кампанії, відомій під крипграмом "Барбаросса", важливе місце займає операція "Тайфун", що мала за завдання здобуття Москви. В ній виявилися великі помилки й недоліки Гітлерової стратегії, внаслідок чого ціла операція скрахувала і стала передвісником Сталінграду.

Плянуючи похід проти СРСР, німецький генеральний штаб прийняв як незаперечну істину твердження Гітлера про структурну слабість, недозброєння та низьку боєздатність Червоної армії. У зв'язку з тим зродилося загальне переконання, що впродовж кількох тижнів німці переможуть СРСР, а тоді зможуть перекинути свої сили на західній фронт, бо, згідно з передбаченням Гітлера й опінією Міністерства закордонних справ у Берліні, Америка при кінці 1941 р., а найдалі з весною 1942 р. вступить у війну проти Німеччини. Німецьке військове командування було переконане, що йому вдасться розгромити радянську армію на лінії Двина-Дніпро і що СРСР не буде мати резерв ані матеріялів для дальшого ведення війни, а тим самим на тій лінії в основному закінчиться етап більших операцій. Штаб не брав до уваги можливости якоїсь невдачі, а беззастережно прийняв плян Гітлера. Тільки командуючий групи армій "Центр", фон Бок (на східньому фронті оперували три групи армій: "Північ" — під командуванням Лєба, "Центр" — Бока і "Південь" — Рундтштедта) відважився просити шефа генерального штабу Гальдера, піддати критиці й перевірити Гітлерове передбачення, що радянське командування сконцентрує свої сили якраз на лінії Двина-Дніпро і там буде очікувати німців. Гальдер годиться з тим, що ситуація може скластися зовсім інакше, але його думку залишено без уваги, бо більшість

членів генерального штабу погоджувалася з поглядом Гітлера.

Також щодо операційних плянів східньої кампанії Гальдер не погоджувався з Гітлером, бо він вихований на принципах клясичної доктрини Клявзевіца, був рішучим противником розпорошування військових сил, а вважав за доцільне сконцентрувати всі людські й матеріяльні засоби для головного удару на Москву, з тою думкою, що упадок столиці буде великим моральним ударом і вирішить цілу війну в користь Німеччини. Гітлер натомість клав головний натиск на економічно-господарські й політичні цілі, тому вимагав від армії одночасної дії в двох напрямах — північному і південному, з розрахунком, що після здобуття Ленінграду й Донбасу можна буде без труду замкнути перстень довкола Москви.

В плянах Гітлера, похід на Схід мав забезпечити Німеччині "життєвий простір" ("Лєбенсравм") та природні ресурси й сирівців потрібних для ведення довготривалої війни з Великою Британією і США; перемога над СРСР мала бути вихідним пунктом для дальших німецьких операцій на Близькому Сході, в Афганістані, в Північно-Західній Африці й на Азорах. Ті фантастичні пляни Гітлера перерішили воєнну стратегію на східньому фронті. Одночасно вже заздалегідь укладено воєнні пляни на час після закінчення кампанії "Барбаросса", а саме стягнути зі східнього фронту (вже після двох або трьох місяців війни) коло 60 танкових дивізій і післати їх на захід для морської і повітряної бльокади Великої Британії та підготовки великого десанту на Британські острови. Плян передбачував також опанування Ґібральтару та атаки на британські бази в Середземноморському басейні. Тоді вже ніщо не буде стояти на перешкоді для створення 1000-річного райху, що зможе протиставитися кожній світовій потузі.

Як можна було сподіватися, в Гітлерових плянах зайшли непердбачені труднощі. Спочатку на східньому фронті все йшло гладко. Вже в першому дні війни — 22 червня 1941 р. — Гальдер звітував, що ворог заскочений несподіваним ударом не ставляв ніякого спротиву. Здавалося, що Гітлерові передбачування були вірні, і Гальдер був переконаний, що основне завдання німецької армії — розбити ворожі сили на лінії Двина-Дніпро — вже виконано і на схід від тої лінії не буде більшого спротиву так, що кампанію проти СРСР після двотиж-

невих боїв можна вважати закінченою. Упоєний хвилевим успіхом, Гітлер вже 13 липня 1941 р. видав наказ, негайно після завершення акції "Барбаросса" виставити нову армію для західнього фронту. До неї мали ввійти стягнені зі східнього фронту танкові з'єднання і переорганізовані та доповнені піхотні дивізії. Зброю та матеріяли армія мала дістати з поточної продукції воєнного промислу. Гітлер при тому зазначив, що командування східнього фронту не може рахувати на ніяке підкріплення.

Тим часом положення німців на фронті почало погіршуватися. На початку серпня 1941 р. Гальдер віднотував, що німці не мали точних відомостей про стан ворожих сил, бо згідно з їхніми калькуляціями Червона армія мала нараховувати 200 дивізій, а насправді їх було 360. При кінці серпня німецьке командування мало сумніви, чи вдасться закінчити війну впродовж 1941 р. Отже, штаб рахувався з тим, що треба буде воювати ще в 1942 р. і через те реалізація другого етапу війни, тобто операція на західньому фронті, буде можлива щойно після успішного закінчення пляну "Барбаросса". Треба тут зазначити, що німецькі втрати в людях впродовж перших сімох тижнів кампанії виносили 360,000 вбитих і пропалих без вісті, тобто понад 10% стану армії (3,448,000). Проте Гітлер не зрезиґнував із свого первісного пляну — ще перед початком зими 1941 р. розбити Червону армію, здобути Ленінград, Москву і Донбас і негайно приступити до другої фази війни. Штаб бачив, що Гітлерові пляни не можна зреалізувати в означеному часі, і пропонував негайно наступати на Москву. Але впертий Гітлер наказав групі армій "Центр", після здобуття Смоленська, припинити дальший наступ на московському відтинку, а одночасно наказав групі "Північ" заблькувати Ленінград, а групі "Південь" — наступати на Київ і Крим.

Після окруження й розбиття радянських сил біля Києва (25. 8. — 28. 9) німці мали підставу тріюмфувати, а здобуття Донбасу і Криму вважали тільки питанням часу. Але вже тоді відчувалося в армії брак воєнного постачання; причиною був брак сирівців для воєнної індустрії. Положення армії на московському фронті погіршувалося з кожним днем. Радянське командування стало концентрувати в районі Москви великі сили. В зв'язку з тим командування групи "Центр" звітувало генеральному штабові, що німці не втримають фронту,

якщо більшовики почнуть наступ. Щоб запобігти дальшій концентрації сил і випередити ворожу атаку, Гітлер рішив якнайскоріше наступати на Москву. Та операція дістала секретну назву "Тайфун". Негайно приступлено до реорганізації і поповнення складу армії. Безпосередньо перед початком офензиви вона нараховувала 78 дивізій піхоти, 14 танкових дивізій і 8 дивізій змоторизованої піхоти. Для забезпечення можливого відступу призначено одну танкову дивізію, один полк піхоти та одну змоторизовану бриґаду. Склад групи доповнювали дві повітряні фльоти під командою фельдмаршала Кессельрінґа. Практично, до диспозиції групи "Центр" віддано всі сили, за винятком танкових дивізій, що не були в розпорядженні головного командування. В результаті, на випадок непередбачених труднощів, наступаючі частини не могли числити на якунебудь допомогу; всі людські резерви вичерпано, а покликаний до служби 1922-ий річник міг бути готовий до бою щойно навесні 1942 р. Але в головній квартирі армії не було сумніву, що під справним командуванням фон Бока група "Центр" в рішальному бою розіб'є армію маршала Тимошенка і ще перед приходом зими закінчить операцію "Тайфун". Здобуття Москви остаточно припечатає виконання пляну "Барбаросса".

Тому що наближалася осінь, а з нею дощі й болота, а там і приморозки, Гітлер дав наказ вже при кінці вересня почати наступ на Москву, хоч з уваги на перегрупування армії та доставу потрібних матеріялів такий наступ був би можливий щойно в жовтні. Все-таки ген. Ґудеріян зі своїми танковими частинами вже 29 вересня почав офензиву, а чотири дні пізніше, тобто 2 жовтня, почався генеральний наступ на Москву. Ціла група армій "Центр" виступила бравурно з повною силою, але "навмання", бо німецька розвідка не працювала справно і не мала відомостей про сили і рухи противника. І так 27 вересня розвідка доносила, що радянські транспорти з Харкова на північ трохи ослабли, а зате збільшилися транспорти з Москви на схід, що мало б вказувати на евакуацію промислових заводів; на фронті біля Волхова і в районі Валдаю малі рухи війська; на цілому середньому фронті 177 радянських дивізій, що дорівнюють боєвій силі 83 німецьких дивізій. Звіт розвідки з 28 вересня повідомляв про дальшу евакуацію промислових заводів за Урал, про транспорт военних матеріялів з Донбасу

на північ, про льокальні транспорти постачання та перекидання невеликих військових сил; не завважено більших військових транспортів. 29 вересня розвідка звітувала: постійні транспорти матеріялів на північ і дальша евакуація заводів на схід, а на московському фронті перегрупування військ. Ті відомості свідчили, що штаб армії "Центр" властиво не знав про ґрунтовне приготування радянської армії до оборони Москви та про реорганізацію командування. Та не зважаючи на ті недоліки, операція "Тайфун", використовуючи моменти заскочення противника, проходила згідно з наміченим пляном і приносила успіх за успіхом. Німці були певні своєї перемоги. Головнокомандувач вермахту, фельдмаршал фон Бравхіч, особисто приїхав до штабу групи "Центр", щоб привітати фон Бока з успіхами, а кілька днів пізніше (10 жовтня) шеф пресового бюра, Отто Дітріх, подав до публічного відома ляконічну вістку про побідоносне закінчення східньої кампанії. 11 жовтня "Фелькішер Беобахтер" помістив на першій сторінці статтю про "бліцкріг" і про ліквідацію Червоної армії.

Але кампанія ще далеко не була закінчена. Сталін відкликав з Ленінграду маршала Жукова, доручив йому оборону Москви та передав йому командування над усіми військами в тому районі. Німецьке командування не знало про ті зміни. Певний своєї перемоги, Гітлер злегковажив московський фронт і замість далі держати всі сили на тому відтинку, наказав лівому крилові групи "Центр" наступати на Вологду, щоб спільно з групою "Північ" перетяти Червоній армії шлях зі сходу та нав'язати контакт з німецькою армією, що оперувала в Фінляндії. Праве крило групи "Центр" дістало наказ негайно пересунути сили на Вороніж для зв'язку з групою "Південь". Штаб групи "Центр", безпосередньо обзнайомлений з місцевим положенням, не годився з тим наказом. Фон Бок намагався переконати Гітлера, що його пляни й накази доводять до розпорошення й послаблення німецьких сил; зокрема шкідливе було відтягнення танкових з'єднань, так потрібних для окруження Москви і переслідування ворога. Але Гітлер і тим разом не поступився.

Спротив радянської армії з кожним днем зростав, німецькі сили танули. Вкінці брак людських резерв і военних матеріялів, а також погані осінні теренові умови приневолили

фон Бока припинити 1 листопада офензиву. Щоб запобігти неминучій безпосередній катастрофі, скликано на 13 листопада до Орші нараду шефів штабу груп армій східнього фронту, з участю Гітлера і членів генерального штабу. Завданням наради було вирішити, чи в сучасній ситуації продовжувати офензиву на Москву чи закріпитися на зайнятих становищах і тут перезимувати, а наступ почати навесні 1942 р. Шефи штабів груп "Північ", "Центр" і "Південь" були згідні в тому, що продовжування воєнних дій в тій ситуації, з уваги на великі жертви в людях, брак матеріялів, труднощі в постачанні, фатальний стан доріг, скорий прихід зими — було б божевіллям. Тому, на їх думку, всі групи повинні закріпитися на дотеперішніх позиціях або навіть відступити до прикордонних теренів райху. Для Гальдера це було ясне. Також Рундштедт радив відкликати наказ даний групі "Південь" — іти на Дінець і Майкоп, бо армія виснажиться і не буде спосібна до боїв навесні 1942 р. Якщо йде про московський відтинок фронту, то ані Гальдер ані Рундштедт не годилися на припинення офензиви, а радили поставити все на одну карту і за всяку ціну здобути Москву. Гітлер погодився продовжувати похід на Москву, але, всупереч опінії штабу, наказав поширити воєнні операції також на Майкоп, Сталінград, Вороніж, Ґоркий і Вологоду.

Сталін, маючи запевнення, що Японія поки що не приступить до війни (інформації шпигуна Ріхарда Зорґе в Токіо), стягнув свіжі сибірські дивізії на підкріплення московського фронту. Гітлер в тому самому часі наказав відтягнути 4 дивізії групи "Центр" і перекинути їх для запланованої на заході акції. Згідно з наказом Гітлера сили групи армій "Центр", приступила 15 листопада — після двотижневої перерви — наново до наступу на Москву. Повних два тижні велися на тому відтинку важкі бої, а потім німецькі частини застрягли, натрапивши на завзятий опір противника. Деяким частинам пощастило дійти на віддаль 30 км від Москви, але, внаслідок великих втрат, крайньої перевтоми, браку теплої їжі, недостачі пального, замерзання моторів під час зупинок, вистріляння амуніції — німецькі армії ставали безрадні серед дороги. Осягнення наміченої мети — здобуття Москви — показалося неможливим. В тій ситуації командуючий групи "Центр" 1 грудня звітував генеральному штабові, що сили армії до краю вичерпані й тому

припинено наступ. Німецьке командування не знало, що в тому самому часі Сталін затвердив плян генеральної контрофензиви, що почалася 6 грудня 1941 р. Не зважаючи на 30-ступневий мороз, Червона армія вдарила на виснажені німецькі частини і розбила їх. Група "Центр", призначена до здобуття Москви, фактично перестала існувати.

Новий наказ Гітлера звучав: Негайно припинити офензиву (вона вже була припинена) і перейти до оборони та стримувати радянський наступ.

Так провалилася операція "Тайфун". Гітлер шалів і шукав вини в інших. Головнокомандувач суходільних військ, фон Бравхіч, зрезиґнував, сам Гітлер перебрав командування; відкликав командувача групи "Центр", а на його місце призначив фельдмаршала фон Клюге; фон Бока назначив командувачем групи "Південь", а фельдмаршала Кіглера — групи "Північ". Незважаючи на ті персональні зміни, дух армії підупав, настрої старшин були пригноблені. Було загальне переконання, що катастрофи можна було уникнути, якщо б Гітлер не був упертий і послухав ради своїх штабових офіцерів.

Не краща була ситуація на інших відтинках східнього фронту. Група "Південь" зайняла щоправда Ростов на Дону і Майкоп, але, внаслідок великих втрат, припинила дальший наступ. Група "Північ" пішла в напрямі Вологви, але тут, зустрівшись з "генералом зимою", мусіла перервати дальший похід.

Втрати німецької армії від початку кампанії по 31 грудня 1941 р. виносили понад 830,000 убитих і пропалих без вісті, тобто коло 25% первісного її складу.

Кінцеве запитання: Чи успішне закінчення операції "Тайфун" перед зимою 1941 р. мало б вирішальний вплив на хід воєнних подій на східньому фронті та на вислід війни взагалі? Мабуть, ні! Гітлерова впевненість та його божевільне бажання вести війну проти всіх, щоб створити 1000-літню імперію для "расово вищого й панівного" німецького народу, з одночасним закріпощенням, а то й фізичним знищенням людей "нижчої раси", мусіли вкінці довести до його упадку.

Halder F. Kriegstagebuch. Band 3. Stuttgart, 1964.

Warlimont W. Im Hauptquartier der deutschen Wehrmacht 1939-1945. Frankfurt a/Main, 1962.

Bauer E. History of World War II. London, 1979.

Михайло Сулима

РІСТ І ЗАНЕПАД ОТТОМАНСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Цього року минає триста років від події, яка заважила на долі Европи, а саме відсічі Відня, від якої почався занепад жорстокої турецької імперії. На весні 1683 року султан Мохаммед IV зібрав армію, яка вирушила вже вдруге на Відень. (Перший невдачний похід провадив Сулейман Знаменитий в 1529 р.). Коли армії дійшли до Білгороду, султан передав командування майже двісті тисячної армії великому везірові Кара Мустафі. Оборону Европи перебрав тодішній імператор Леопольд; на чоло імператорської армії став князь Карло Лотаринський. До неї долучилися з'єднання саксонські і франконські в силі 24 тисяч, 12 тисяч баварських добровольців, 18 тисяч австрійський добровольців і 16 тисяч польського війська під командою короля Собєского, в якому було коло чотири тисячі наших козаків.

Кара Мустафа появився під мурами австрійської столиці 13 липня 1683 і розложив свої намети на захід від міста. Поставлено 25 тисяч наметів, що їх оточувало 50 тисяч возів. В дійсності табір турків був слабо укріплений. Військові частини кримських татар, під командою хана Селім Ґірея, не зуміли перешкодити польській і австрійській арміям, які були під командою Собєского, переправитися через Дунай. Несподівана атака християнських армій 12 вересня 1683 розбила вщент відділи Кара Мустафи, який утік з поля бою, на якому залишилося десять тисяч вбитих турків.

Тут слід коротко розказати, відкіля взялася ця імперія, яка була пострахом для Европи і націлилася на її підбій.

На світанку нової держави

У восьмому столітті нашої ери із монгольських степів рушило на захід турецьке плем'я під проводом вождів з родини сельджуків і дійшло до міста Самарканду. Їх зчасом підкорили араби, засновники каліфату аббасидів; у дев'ятому столітті турки приняли мусулманську віру. Завдяки своїм військовим здібностям і дисципліні вони займали високі пости в арабській ім-

перії, а коли арабське володіння почало занепадати, вони ставали адміністраторами, купцями, будівничими, ремісниками. Поволі їхні поселення появлялися в середній Анатолії, де зударилися з Візантійською імперією. В 1071 р. у битві біля Манзікерт візантійський імператор — Романус IV Діогенес — потерпів поразку і попав у полон. Для сельджуків шлях до Малої Азії був відкритий. Народ, споріднений із фінляндцями і мадярами, поволі поширював своє володіння в Малій Азії. Одначе в році 1243 він, так само, як і наш народ, став жертвою монгольської навали, сельджуки стали васалами Чінгісхана. Та це не тривало довго, бо вже в наступному поколінні провалилася влада монголів, але втікачі із Туркестану, Персії і залишки сельджуків почали ширити мусулманство серед "невірних" в Малій Азії. Одна за одною падали візантійські твердині в Малій Азії. Серед боротьби між собою в роках 1300 було створено десять князівств турецьких завойовників.

Одному із цих князівств — *князівству османському* — доля судила вирости у світову імперію, під назвою Оттоманської імперії. Оттоманську династію заснував Ертоґруль, який із *чотириста вершниками* наткнувся на битву між султаном сельджуків і відділом монголів; він допоміг сельджукам побити противника, за що султан наділив Ертоґруля невеличкою територією в північно-західньому кутку Малої Азії. Син Ертоґруля — Осман — виявився не лише добрим вояком, але теж знаменитим організатором, який ступенево поширював свою територію. Оттоманці жили серед греків, які були християнами, і при упадку Константинополя багато християн переходило на мусулманство, зростали мішані подружжя між греками і турками а після першої перемоги Османа над візантійськими військами до нього почали напливати добровольці з-поміж греків.

Із чотириста вершників незабаром зродилася армія із чотирьох тисяч і нове князівство стало автономною державою. Син Османа, Орхан, зміцнив устрій нової держави, а його внук — Мурад I — міг почати експансією нового політичного твору. Міцним звеном його стала релігійна традиція, головно толеранція щодо християн, тому багато греків приймало мусулманську віру.. Орхан створив постійне професійне військо, яке виявляло беззастережний послух султанові й мало добру розвідувальну службу.

Поява в Европі

Турки не напали на Европу — їх запросили. Водою на їхній млин було роз'єднання в Европі: політичне — захід проти сходу і релігійне — католицизм проти православ'я. В армії візантійського імператора Андронікуса II каталонські наємники боролися проти турків в Азії. Коли їхнього провідника вбито в царській палаті, вони закликали на допомогу турків, які після боротьби проти греків залишилися в Македонії і Тракії. Щойно в 1345 р. шість тисяч оттоманців станули на европейському побережжі. Їх запросив візантійський канцлер, який узурпував престіл від імператора Йоана Палеолога. За цю поміч канцлер згодився віддати свою дочку Теодору заміж за султана Орхана. В 1350 р. імператор Кантакузен покликав на поміч 20 тисяч турків, щоб охоронити місто Сальоніку перед сербським князем Стефаном Душаним. Два роки пізніше Орхан дав військову допомогу ґеноезцям у їхній боротьбі за торговельні ринки проти Венеції. В році 1353 Сулейман Паша пепейшов Геллеспонт, здобув твердиню Ґаліполі і від того часу почалися поселення оттоманців на европейській території.

Ці поселення росли швидко на території Балканського півострова, над якими створено систему сильної державної контролі: Власники землі приймали суверенність оттоманців і платили новим панам малу данину, ступнево Тракія попала під панування турків, а візантійський цісар став васалом оттоманських лордів. В той час Европа була вичерпана після хрестоносних походів економічно, чума знищила мільйони людей, тому ніхто в Европі не турбувався завойовуванням Балканського півострова. Султан своєї хитрістю поширював свої кордони. Здобуте місто Адріянопіль стало новою столицею Оттоманської порти.

Коли вона продиралася у Болгарію, Македонію і Сербію, а навіть у Мадярщину, папа Урбан V зорганізував похід християнських держав; в 1363 р. ті з'єднання перейшли болгарську річку Маріцу в напрямку Адріянополя, але потерпіли цілковите знищення (болгарський національний гимн говорить про це висловом "шумит Маріца окервавена"). Мурадові бракувало війська для вдержання нових територій, тому він почав включати у свою армію тисячі християнських відділів, залишаючи навіть командування в руках місцевих військових провідників.

Оттоманське право дозволяло турецькому воякові розпоряджатися полоненим як завгодно, якщо вони не хотіли прийняти ісламської віри. Але закон був гнучкий. Тому, що султанові потрібні були гроші, невільник міг викупитися. Знову ж жінок і дівчат брано в полон; їх або продавали на ярмарку, або брали в гарем султана або інших високих урядовців.

Мурад перший почав творити нові військові частини з полонених молодих християнських хлопців. Їх називано "єні чері", тобто "новими частинами". З них творено охоронні ґвардії султана, бо звичайно ці відділи відзначалися фізичною тугістю і дисципліною. Їм не вільно було женитися, або мати свою власність; всі вони мусіли приймати мусулманську релігію. Зчасом яничари мали великий вплив на політику султанів.

Росте нова імперія

Почавши з 1366 року, через три роки оттоманські завойовники опанували половину Болгарії, а цар Шишман післав свою дочку до султанового гарему. Наступною жертвою стала Македонія, в якій церкви замінено на мечети. Мурад відзначався жорстокістю. Коли його син в союзі із сином візантійського імператора підняли повстання проти султана, Мурад здобув твердиню, казав зв'язати всіх греків і вкинути їх в ріку Маріцу, а сам власноручно виколов очі синові і стяв йому голову; батькам турецьких повстанців наказав зробити те саме зі своїми синами. В 1385 році Мурад здобув Софію.

На Косовому Полі в 1386 р. багато слабші війська Мурада розбили сили сербів і включили Сербію у Оттоманську Порту. Однак Мурада вбив зять арабського князя Лазаря, Мілош Обровіч, який хотів доказати, що він не втік з поля битви на Косовому Полі, як його оскаржували. Ще на полі битви султаном проголошено старшого сина Мурада, Баїзіда І. Він почав найбільш нелюдську практику — вбив свого молодшого брата. Цей жахливий злочин став традицією Оттоманської Порти. Щоб уникнути претенсій на трон, султан душив своїх братів і всіх їхніх чоловічих нащадків.

Був час, коли здавалося, що Оттоманська Порта зникне, коли нащадок Чінгісхана — Тамерлян, покоривши Індію і Персію, вдерся в Малу Азію, зайняв Сирію і розбив всі сили султана. Сам султан Баїзід помер у полоні, а між його п'ятьма

синами завелася боротьба за владу, з яких переможцем вийшов Мегмед I в 1413 р. Султан Мегмед II, прозваний Завойовником, поширив кордони нової оттоманської імперії: він здобув столицю візантійської імперії — Константинопіль 29 травня 1453 р. Імперія Східнього Римського Цісарства перестала існувати. Константинопіль перейменовано на Стамбул, султан став "сувереном двох земель і двох морів — Румелії і Анатолії (Середземного і Чорного морів). Султан іменував патріярха православної церкви й тим самим підчинив її своїй власті. Храм Святої Софії перетворено на мечеть.

Мегмед II здобув Атени, місто Трапезунд над Чорним морем, всю Сербію, Боснію і Альбанію. Його внук Селім, підкорив Персію, в 1516 році захопив палестинські міста Дамаск і Бейрут а опісля Єгипет.

Зеніт оттоманської імперії прийшов за султана Сулеймана Знаменитого або "Пишного", який преняв владу в 1520 році. Новий султан змагав до опанування Середземного моря та Мадярщини. Після п'ятимісячної облоги турки заняли острів Родос, остою християнства зо своїм орденом госпіталіїв. В 1526 р. у битві під Могачем султан переміг Мадярщину. Король був вбитий; турки змасакрували 2 тисячі полонених, 24 тисячі мадярських воїнів згинуло, дощенту спалено місто Буда.

Сулейман Знаменитий в 1529 р. привів велику армію перед брами Відня; після кількох тижнів облоги його легка артилерія відступила і Відень святкував перемогу, а з ним і ціла Европа. Султан вславився як законодавець і адміністратор, бож за його панування, імперія мала владу над двадцятьма різними народами в Азії, в північній Африці і Европі. Його фльота оперувала на Індійському океані і Середземному морі; він пішов походом на Мадярщину, яку остаточно підкорив.

Роксоляна

Впродовж двадцять років султан Сулейман Знаменитий попав був під вплив рабині, яку купив на базарі грек Ібрагім (пізніший великий візир) і подарував її в гарем султанові. Рабинею була Настася Лісовська, шістнадцятилітня донька о. Лісовського з Рогатина. В історії відома вона як "Роксоляна", а в гаремі прозвано її "Хуррем", тобто "усміхненою". Вона відзначалася не так красою, як незвичайною інтеліґентністю — вона читала поважні книги, вивчила п'ять мов і писала пое-

тичні листи султанові, коли він був у походах. Роксоляна знала як побороти заздрість попередніх любовниць султана, його матері, і стати найближчим його дорадником — для неї султан міняв традиції мусулманства. Народивши йому чотирьох синів і дочку, вона леґально стала його дружиною і тим самим "першою лейді" в Оттоманській імперії. Роксоляна жила не в гаремі, а в палаті султана, — дотепер не допускане в протоколі імперії. Їй до послуг стояла сотня помічниць і служниць, її кравець і головний завідувач мали по тридцять осіб служби.

Роксоляна не любила великого візира; його страчено, а на його пост прийшов Рустем Паша, який оженився з дочкою Роксоляни. Рустем виявився прекрасним адміністратором, а Роксоляна, як його покровителька, робила багато рішень в адміністрації турецької імперії. Султан лаштував на свого наслідника сина Мустафу від Ґілбеґар. Але як Мустафа виявив великі амбіції посісти владу, султан наказав його задушити. Один син Роксоляни помер. Вона подбала про те, щоб старший її син Селін перебрав владу султана після смерти Сулеймана. Селім був пияк. Другий син Баїзід був інтеліґентний і мав популярність серед яничарів. Він ненавидів свого брата і в 1559 р. вони виступили один проти одного. Баїзід програв битву та втік до Персії, де його задушили разом з п'ятьма його синами на вимогу султана Сулеймана. Роксоляна найбільше любила Баїзіда, і після його смерти померла з жури.

Павло Загребельний написав історичний роман, виданий у Києві в 1980 р., в якому вірно відтворив постать жінки з України, що єдина в цілій тисячелітньої історії Оттоманської імперії мала величезний вплив на рішення наймогутнішого з усіх турецьких султанів. Вона причарувала султана своєю мудрістю і добротою. У Стамбулі, у дільниці Хасекі (Султанша), стоять збудовані Роксоляною шпиталь, дім для безпритульних і мечет. Коло мечеті Сулеймана Знаменитого, поряд з його величезною гробницею, стоїть теж кам'яна гробниця великої султанші, єдиної жінки, яка в історії Туреччини удостоїлася такої чести. Вона писала вірші, приймала чужинних послів, говорила мовами: латинською, арабською, перською, турецькою, німецькою. Тому, що Султан любив тільки її і не ходив до гарему, Роксоляну ненавиділи мати і сестри султана. Але вона зу-

міла зберегти не лише своє життя серед жорстоких умов, але, навпаки, випнятися на верхів'я імперії.

Занепад турецької імперії

За великим батьком приходить малий син; таким був наслідник Сулеймана Селім II. Він пиянствував, любив бездільність і розпусне життя. Хоч Порта здобула острів Кіпр, заволоділа Тунісом, Тріполі, Альжирією і Марроком, приєднала Грузію, Азербейджан, Дагестан і твердиню Табриз, в імперії поширився деспотизм, підкупство, відчувався брак харчів, зростала інфляція. Безупинні війни й походи вичерпали державний скарб; яничари піднімали бунти, бо їм не виплачувано платень. Спекуляція, лихварство, безробіття підточували стабільність імперії. Султан Мегмед III наказав задушити своїх дев'ятнадцятьох братів, свою рідну матір і кілька полюбовниць.

Султан Осман потерпів велику поразку в битві з польськими і козацькими військами під Хотином в 1621. Він перший султан, якого вбили збунтовані яничари на доручення його матері. В 1623 р. вибрано за підтримкою яничарів султана Мурада IV. Мурад виявився найбільшим тираном в історії Туреччини. За бунти проти нього серед армії, він "зліквідував" двадцять п'ять тисяч військових і цивільних провідників. Був пияницею, тому не диво, що помер маючи 28 років. В 1648 р. вбито другого султана — Ібрагіма I. В сімнадцятому столітті поширилося пиття вина та куріння опіюму. Згаданий на початку статті великий везір Кара Мустафа мав у своєму гаремі 1,500 наложниць і 700 чорних євнухів для обслуговування гарему.

Адміністрація імперії

Оттоманська імперія за зразком Візантійської імперії була військовою теократією: султан рядив від імені Бога, його влада була абсолютна, його слово ставало законом, він був паном життя і смерти підданих. Міністром, а пізніше головнокомандуючим військами був великий везір. Існував "Диван", цебто державна рада. Везір зчасом став головою уряду і вів нарадами Дивану. Його титуловано "пашею". Імперія мала двох військових суддів, чотирьох скарбників "дефтердари" і державних секретарів. Вкінці були "аги", тобто військові командири. Всюди панував священний закон Корану (шеріят). Кожний політичний акт султана мусів затвердити головний Муфті, який був ісламським правним авторитетом. Уряд і рангу

кожного державного слуги можна було пізнати по кольорах уніформи. Турбани могли носити тільки мусулмани, а черевики греків мусіли бути чорного кольору, вірменів — фійолетного, жидів — синього.

Завідуючим палатою султана (серай) був так званий, "білий евнух". Він очолював штаб султана, зложений з коло 350 людей, головно християн. В сераї була школа султанських пажів, з яких виховувано еліту імперії. Наука починалася на сьомому році життя і тривала чотирнадцять років. В програмі навчання були мови: турецька, арабська і перська; аритметика, географія, історія Туреччини, музика, фізичні вправи і розуміється різні роди спорту, а головно їзда верхи. Адміністрація імперії лежала в руках військових аґів, суддів ("каді"). Імперія була поділена на Анатолію і Румелію (европейська частина). Ними управляв губернатор, називаний "Бейлер-беєм". Обі частини були поділені на "санджаки", а на їх чолі були беї. Ціла імперія була поділена на 48 санджаків.

Остоєю Оттоманської імперії, але пізніше її нещастям, були яничари. В окупованих землях мусіли на кожних сорок родин віддати п'ятилітнього хлопця на службу державі, з яких творено охорону султана і добірні військові частини. Ці хлопці мусіли приймати мусулманську віру.

Ривалізація між Портою і Росією

На шляху до опанування Східньої Европи султани зустрілися із імперією московських царів. Москва вважала себе оборонцем усіх православних перед наступом мусулманства. Перемога царя Петра I під Полтавою стала початком росту потуги Росії. Султан Агмед III відмовився видати цареві гетьмана Мазепу і шведського короля Карла XII. Царські аґенти каламутили воду в Молдавії, яка стала васалом Оттоманської Порти, тому султан пішов походом і мав у своїх лабетах Петра I над річкою Прутом. Але цар, за намовою цариці, викупився великою сумою гроша та відступив султанові твердиню Азов. Так само султан домігся від царя відступу з польських територій. Оттоманська імперія не допустила Москву до Чорного моря, але не надовго, бо вже в 1734 р. царська армія зайняла Азов. Росія почала підривну роботу: її аґенти ширили заколот в Альбанії, Волощині, Молдавії, Чорногорі, Грузії і на Криму.

Московська фльота під командою Орлова перемогла турків і в 1770 р. московські війська зайняли Молдавію, Волощину, а рік пізніше вони побили кримських татар і здобули території на Кавказі. В 1783 р. Крим і Кубань включено в Московську імперію, в боях полягло 30 тисяч кримських татар. За цариці Катерини II в очах европейської інтеліґенції Росія вважалася миролюбцем, а турецька імперія аґресором. В 1790 р. московські війська під командою генерала Суворова здобули кріпость Ізмаїл і вигнали турків з Бесарабії та частини Болгарії. Це призвело до розподілу Польщі.

Туреччина і Україна

В другій половині п'ятнадцятого століття кримський ханат став васалом Оттоманської імперії, тим самим ціле північне побережжя Чорного моря було включене у сферу впливів Туреччини. Ця ситуація залишалася на триста років; населення України маліло через часті напади татар і побір бранців, яких продавали в неволю. На початку шістнадцятого століття Буковина, що від 1340 р. творила частину молдавського князівства, попала під контролю Оттоманської імперії.

Гетьман Хмельницький мав дипломатичні зв'язки з Портою і в 1651 р. заключив з нею договір. Рівночасно він примусив молдавського господаря Василя Лупала до заключення з ним союзу, свого сина Тимоша одружив з його дочкою Розандою.

В 1666 р. вибрано гетьманом Правобережної України черкаського полковника Петра Дорошенка (на Лівобережжі гетьманом став Дам'ян Многогрішний). Дорошенко задумав об'єднати обі частини України і на короткий час його мрія була здійснилася. Одначе в 1667 р. Польща і Росія заключили договір в Андрусові, яким поділили Україну між себе. Пакості Дорошенкові робив гетьманський претендент Суховій, а Польща наставила гетьманом уманського полковника Михайла Ханенка. Дорошенко тоді підписав договір з Туреччиною, на основі якого Правобережна Україна діставалася під протекторат Оттоманської імперії. В 1672 р. козацькі і турецько-татарські війська здобули Кам'янець і станули під мурами Львова. В Бучачі підписано договір, яким Польща зрікалася претенсій до Правобережної України та Поділля. Кам'янець дістався в руки турків, а Київ і Брацлав перебрав у володіння Дорошенко. Союз

із Туреччиною не був популярний серед козацтва; козаки лівобережного гетьмана Івана Самойловича разом з московськими військами вели війну на Правобережжі, яка призвела до справжньої руїни української землі.

Гетьман Пилип Орлик, що жив у Сальоніках, все своє життя аж до 1734 р. проводив дипломатичну кампанію за визнання України та за союз Туреччини, Швеції, Польщі та Криму проти зростаючої загрози Московської імперії, на жаль, безуспішно. Після зруйнування Запорізької Січі в 1775 р. багато козаків переселилися в гирло Дунаю — Добруджя та на Кубань. В час турецько-російської війни в 1828 р. отаман Гладкий вивів три і пів тисячі козаків із Добрудджя в околиці Азова, звідкіль козаки переселилися на Кубань.

Останній раз Україна зустрілася з Туреччиною в Першій світовій війні, коли Оттоманська імперія підписувала Берестейський договір в 1918 році.

З радянського побуту

А. Комарницький

МАЛІ НАРОДИ В СРСР

Про держави-карлики, такі, наприклад, як Монако, Андора, Ватикан, Ліхтенштайн та інші, чимало відомо вже й радянським школярам. І хоча ці держави розташовані на територіях або на кордонах своїх більших сусідів і навіть користуються їхньою валютою, а населення деяких з них не перевищує двадцяти-двадцяти п'яти тисяч чоловік, як, наприклад, Ліхтенштайн або Сан-Маріно, то є ці держави цілком суверенними, із своїм державним устроєм, своїм управлінням і поліцією. Деякі з цих мікродержав є членами Організації Об'єднаних Націй.

СРСР, крім союзних республік, як відомо, включає цілий ряд так званих автономних республік і областей, які своїми територіями і кількістю населення далеко перевищують оті держави-карлики.

Чи можна порівняти долю цих малих народів або попросту народностей, як їх називає радянська преса, з долею інших малих народів, скажімо на Заході? Чи користуються автономні республіки і області політичною і адміністративною автономією, яку проголошує радянська конституція і про яку говорять їхні назви?

Відомо, майже із ста малих народів, що населяють СРСР, переважна більшість входить до складу Російської РФСР. Всі народності, від понизов'я Волги і до Камчатки, а також на півночі і в районі Кавказу, були насильно приєднані до Російської імперії впродовж кількох останніх століть, починаючи від 15-го.

Багато з цих невеличких народів вело тривалі національно-визвольні війни. Нині про території, населені цими народами, говориться як про одвічні історичні російські землі. У більшості автономних республік і областей Російської федера-

ції, за винятком малозаселеної далекої півночі, корінне населення стало національною меншістю і з кожним десятиліттям його чисельність невпинно скорочується, а мови і звичаї під тиском русифікації поступово зачахають.

Неначебто на доказ процвітання малих народів радянська преса час від часу повідомляє про декади етнічних культур, про видання збірок оповідань і поезій на мовах національних меншостей. Ось однією з таких подій у літературному житті малих народностей півночі, стала збірка віршів коряка Володимира Коянто. Філологи впевнені, що твори Коянто залишать помітний слід у багатонаціональній літературі СРСР. Сказано неначебто ненароком, зате правдиво. Йдеться не про популярність збірки коряцькою мовою, не про її наклад, а про слід для філологів.

У повідомленні говориться, що випускникам шкіл, представникам малих народів надаються пільги при вступі до вищих учбових закладів. Про перспективи представників малих народностей найкраще свідчать слова колишнього радянського партапаратчика Іллі Земцова, який нині проживає на заході. Наприклад, до 80-85 відсотків студентів Інституту міжнародних стосунків і інституту зовнішньої торгівлі — це росіяни. Проте, відсутні тут узбеки, таджики, молдовани і представники інших, аж ніяк не малих народів СРСР. А подібних вузів в СРСР чимало.

Далі, у кожній із союзних республік відзначається більший чи менший щорічний приріст населення. Тим часом, наприклад, фінів і карелів протягом останніх 20-ти років зменшилося на 11 відсотків. У 1959 році їх було 260 тисяч, а в 1979 — 215 з половиною тисяч.

Чисельність населення Мордви за останні 20 років зменшилася майже на 200 тисяч. Поряд з русифікацією, яку можна назвати головною причиною зменшення населення малих народів СРСР, в Мордовській АРСР відмічається найвищий процент дитячої смертности.

Спомини

Олекса Яворський

Я ДИВІЗІЙНИК

Автор в мундурі австрійського лейтнанта

Весною 1944 року до мойого мешкання в Кракові прибув післанець в мундирі СД (Зіхергайтсдінст) і, говорячи до мене по-німецькому, вручив мені покликання до Дивізії. До Дивізії "Галичина" я добровільно не голосився, бо вже тоді мав клопоти з серцем і лікувався у д-ра Панчишина; я вже тоді мав 48 літ, а старших віком наших старшин німці не приймали або після три-тижневого вишколу звільняли до цивіля.

Одержавши поклинання, я спершу поставився до нього байдуже і вважав це за якийсь жарт, тим більше, що я тоді не знав про жодний випадок, щоб когось покликувано до Дивізії, бо було проголошено добровільне зголошування. Одначе, переговоривши справу мойого покликання, я — щоб не наражувати себе та моєї родини на неприємності, які могли слідувати, — поїхав до Нойгаммеру на вишкіл.

Після відбуття три-тижневого вишколу, прибув до мене сотник Дмитро Паліїв і сказав мені, що він мене в Дивізії задержує, бо потребує адвоката, який займався б опікою над родинами дивізійників. На це я радо погодився, але рівночасно запротестував проти легковаження штабом Дивізії колишніх українських старшин. Мені, як колишньому австрійському "льойтнантові" і поручникові Української Галицької Армії та Армії Української Народної Республіки, після вишколу признано ранґу старшого десятника ("обершарфюрера"), знаючи, що було розпорядження, що колишні старшини інших армій одержуть таку ранґу, яку вони мали в тій армії. Одначе, помимо цьо-

го протесту, в Дивізії нічого не змінилося із приверненням ранґ численним колишнім українським старшинам.

Бюро "Фірзорґе-амт" (Опіка над Родинами дивізійників), яке тоді приміщувалося при військовій квартирі "Фізорґе-амту Зброї СС" в Кракові, очолив я. а до помочі мені було призначено ще десятників ("унтершарфюрерів") інж. Стисловського і кол. учителя Попадинця та цивільної українки секретарки. якої прізвища сьогодні вже не пам'ятаю.

Нашу, у великій мірі, автономну діяльність, далеко від постою Дивізії, виконували ми всі дуже солідно і віддано для добра родин дивізійників й дуже часто недивізійників. Ми допомагали їм в одержанні документів та транспорту на виїзд до Німеччини перед наступаючими радянськими військами, допомагаючи навіть часто особистими фондами. Між іншим, так ми допомогли виїхати на Захід сестрі хор. Сас-Яворського, яких батько отець Олекса Яворський також в той сам час, як і я, був українським послом до Варшавського сойму.

Тут ми провіряли всі скарги і я дуже часто їздив, щоб на місцях в Німеччині по таборах (особливо в горезвісному переходовому таборі Штрасгофі) полагоджувати ці справи-жалі. Нераз через це попадав я у конфлікт з деякими представниками німецької влади, наприклад, з начальником свіжо створеного табору праці в лісі Турингії, в якому я рівночасно стрінув групу моїх підгаєччан, а зі старших знайомих друга д-ра Утриска. Деяким з них, як і адвокатові Чикеті, я допоміг вирватися з цього табору, вручивши їм "Зголошення до Дивізії" і зазначивши, що це єдиний спосіб врятування їх, а команду Дивізії про це я не буду повідомляти, так що до війська вони вдійсності йти не мусять. Таким чином вони, на основі цих документів, дістались до Відня і там примістились на працю.

Займалися ми також проханням отця капеляна поручника Юліяна Габрусевича, який і 1300 дивізійників були вивезені з вишкільного "Ібунґс-пляцу" Дивізії в Ґросс-Кіршбавмі, біля Франкфурту над Одрою, до німецької СС-дивізії "Вікінґ". шоб їх перенесено назад до нашої Дивізії. По довших стараннях і заходах дивізійного командування їх вдалося спровадити до Дивізії під кінець 1944 року — вже на Словаччину.

Після боїв під Бродами одержала наша канцелярія список поляглих та пропавших під Бродами, а пізніше список тих, що вирвалися з окруження. Як пізніше показалося, список поляглих і пропавших без вісті мав коло 10 000 прізвищ, і взагалі не був докладним, бо серед пропавших були також всі ті численні дивізійники, які не тільки не попали в полон, але й ті, що опинилися в УПА. І так восені 1944 р. до нашого "Дінстштелле" зголосилося двох старшин Дивізії, які "пропали під Бродами". Вони оповіли, що після першого окруження в одному селі вони зустрінули сотника Д. Палієва, який, сидячи на призьбі селянської хати, пив квасне молоко і їх ним теж частував. Вночі того самого дня вони опинилися в окруженні, бо до господаря, в якого вони ночували, зайшли советські вояки. До кімнати, в якій вони спали, господар більшовиків не впустив, заявляючи, що там лежать хворі

на тиф його сини, заховавши перед тим військові уніформи дивізійників. Другого дня цей господар завів тих старшин до лісу, в якому стояв відділ УПА, де вони впродовж десяти тижнів проводили вишкіл. Їхні дружини і родини були на Заході, тому ті два старшини попрощались з упістами і через Краків повернулись до Дивізії. Вони припускали, що в тому селі в бою з більшовиками міг був полягти сот. Д. Паліїв.

Частина опіки над родинами військовиків, в тому наш український відділ, перенісся на початку 1945 р. з Кракова до Праги. Я далі був у службових поїздках до місцевостей, де були наші біженці та родини дивізійників — головно у Відні та околиці.

Одного дня у Відні зголосилася до мене дружина покійного поручника Волинця, який в УГА був комендантом сотні скорострілів у мойому III-му курені (в якому я був адьютантом) полку отамана Волощука, Сьомої Львівської бригади (її командиром був полковник А. Бізанц, пізніший голова Військової Управи "Галичина"). Вона хотіла знати, чи ми щось знаємо про її мужа і двох синів, які всі три були з Дивізією під Бродами, та від яких, вона до того часу нічого не чула.

Я сказав їй, що на спискові тих, які повернулись з-під Бродів, їх нема, та що є можливість, що вони пішли до УПА, щоб її заспокоїти. Її я знав особисто ще з 1919 року, коли поручник Волинець "змобілізував" її до нашого III-го куреня УГА, та з нею опісля оженився. Зболілого обличчя цієї жінки і матері дивізійників я й до сьогодні забути не можу.

У Празі, до якої виїхали ми з Кракова під обстрілом літаків, ми відкрили нашу канцелярію Допомоги родинам дивізійників. Тут ми довго місця не загріли, бо внаслідок повстання чехів проти німців, піддержаного власівським військом, і розуміючи, що кінець війни наближається швидко, я рішився переїхати до села, де перебував Український Допомоговий Комітет під проводом колишнього посадника міста Львова проф. Юрія Полянського. В переїзді на захід я зустрів колишню нашу посолку до Варшавського сойму Мілену Рудницьку і допоміг їй та ще одній українській родині дістати поїзд, який йшов до Кавфбоерн в Німеччину, але нас повідомив кондуктор, що поїзд далі не йде, і я — допомігши посолці М. Рудницькій знайти приміщення, сам подався на піхоту до села, в якому стояв наш Комітет (назви не пам'ятаю). На краю цього села українські біженці, які впізнали мене, сказали, що недалеко вже є американські війська; я перебрався у цивільний одяг, який я "на потребу" возив з собою, і пішов до села, в якому я вже раніше примістив мою жінку із двома дочками. Так закінчилася моя служба вже в Українській Дивізії.

**

ПОСТ СКРІПТУМ: Справа створення 14-ої СС Дивізії "Галичина" по стороні Німеччини до боротьби проти СРСР є сьогодні бездискусійна. Зроблено добре чи зле — це сьогодні, 40 літ після її створення, лише "пост фак-

тум" дискусія. Зрештою по думці латинської приповідки: "Si duo faciunt idem, non est idem" (коли двох робить те саме, то це не є ще те саме"), тож нічого дивного, що наміри, якими керувалися німецькі гітлерівці і ми, українські націоналісти-державники, вже в самих початках не згоджувалися. Гітлерівці хотіли в нас бачити своїх "ляндскнехтів" — найманців, а ми в Дивізії бачили тих, про яких правдиво висловився шеф штабу Дивізії, німецький майор Вольф-Дітріх Гайке, — написавши, — що **"вони хотіли волі для свого народу і за неї билися".**

У тих змаганнях двох протилежних ідей і цілей Гітлер програв, а Українська Дивізія "Галичина" стала 1-ою Дивізією Української Національної Армії. Сталося щось подібного, як було з леґіоном Українських Січових Стрільців, який почав свою історію, як і Дивізія, та який в добі нашої революції 1918 року таки відіграв свою важливу визвольну ролю.

У нашій національній політиці про вибір союзників чи ворогів може рішати тільки сам народ і наш національний інтерес.

Тож дивізійники, так мертві, як і живі, заслужили собі на почесне місце у боротьбі з московським окупантом, а тим, які згинули в бою за Україну, повинен бути збудований пам'ятник.

А роля дивізійників на поселеннях ще не закінчена. Вони повинні дати почин до єднання всіх українських ветеранів і дати виклик нашим політичним діячам до єдности, БО ШЛЯХ ДО ДЕРЖАВНОСТИ ЙДЕ ЧЕРЕЗ ЄДНІСТЬ ПРОВОДУ Й НАРОДУ!

Юрій Тамарський
сотник Дієвої Армії УНР

БОЇ ЗА КИЇВ

Уривки із 3-томових споминів учасників Визвольної війни.

...В наслідок проголошення стану облоги в Києві, навчання в школах припинилося. В 1-ій комерційній школі, де вчився Юрко, учні поділилися. Українці стали прихильниками свого національного і державного відродження, а москалі поділилися на тих, що тупо й уперто відстоювали старий російський режим, і на тих, що визнавали революційні зміни в Росії. Жиди, — переважно синки купців і фабрикантів, що були зрусифіковані, не мали зрозуміння та співчуття до українців, які прагнули до незалежности національної та державної. Серед учнів були і сіоністи, які в той час лише мріяли про власну жидівську державу. На жаль, перевагу мали асимільовані жидівські маси, що тягнули за російським рублем або за привидом комунізму, що обіцяв всім дати ніби різні права та єдину в світі батьківщину — "У пролетаріята нет родіни, — у пролетаріята родіна — ВЕСЬ МІР!"

Спільними зусиллями: внутрішньої оборони, прибулого полку ім. Гордієнка та наспілої допомоги із-за Дніпра, вулиці очищалися від більшовицьких

банд. Велися бої за Арсенал, в якому за грубими мурами заховалися повсталі більшовики. Їх атакував Гайдамацький кіш, при чому Симон Петлюра брав особисту участь в бою разом зі своїм начальником штабу Олександером Удовиченком.

Вранці 22 січня (4 лютого) Арсенал капітулював. За два дні бою до 60 старшин і козаків було забито і таку ж кількість було поранено. Головачі арсенальців встигли вночі втікти, а на тих, що здалися, були направлені чорними гайдамаками кулемети. У дворі Арсеналу було знайдено до 10 розстріляних полонених вільних козаків. Ці розстріли зробили гнітюче враження на козаків і страшенно обурили їх. Для комуністів не існувала пошана до законів гуманности, прийнятих людством.

"Смерть буржуям!" було гаслом комуністів. Буржуями вони уважали і українського робітника, і селянина, і інтеліґента, що брали зброю в обороні Української Народної Республіки.

Ще 100 полонених пригнали чорні гайдамаки, а потім принесли трупи декількох богданівців, замордованих у такий жахливий спосіб, який тільки до лиця азіятам... Ці трупи були знайдені також в Арсеналі.

Поміж скорострілами та полоненими більшовиками, якраз поміж свіжими трупами, стояв Симон Петлюра. Схвильованим голосом він звернувся до кулеметчиків: "Коли хочете розстріляти їх — і показав на полонених — то розстріляйте перш мене! Це ж робітники, які може й по несвідомості спровоковані до повстання проти української влади робітників і селян; між ними може є чимало й несвідомих українців із тих працюючих, за яких ми ведемо боротьбу, — і ви їх хочете розстріляти!?"

У зв'язку з інвазією, більшовицька аґентура на Україні нанесла молодій українській Республіці удар в спину. По мірі того, як московське більшовицьке військо наближалось до Києва, у великих центрах України, як за сиґналом, розпочалися повстання комуністів міського неукраїнського елементу. На боротьбу з ними виступили місцеві українські залоги й відділи вільних козаків. Місцеві більшовики підняли в Києві збройне повстання проти Центральної Ради та намагалися захопити столицю України, загрожуючи запіллю українського війська, що билося з червоним аґресором на фронті.

В Києві, на Печерську, більшовикам вдалося захопити Арсенал, але вільні козаки льокалізували цей виступ, бо негайно оточили Арсенал і тим відрізали це небезпечне більшовицьке вогнище від інших районів міста, як Поділ, Деміївка та район залізничних станцій, якими більшовики також заволоділи. Арсенальців обстрілювали вільні козаки та Богданівський полк, касарні якого відділювалися лише площею від Арсеналу. З другого боку Арсеналу, проти пам'ятника Іскри та Кочубея, були касарні полку ім. Сагайдачного, який, хоч і оголосив "невтралітет", перепускав арсенальців та передавав їм їжу та набої.

В будинку Педагогічного Музею, де відбувалися засідання Української Центральної Ради і "Малої Ради", на дверях головного входу висів плякат з намальованим погруддям гімназиста з рушницею в руці та написом: "Середньошкільник, до зброї!" Треба було кинути заклик обороняти загрожену сто-

лицю навіть до неповнолітніх середньошкільників, бо розташовані в Києві, добре озброєні українізовані полки, розагітовані більшовиками, до боротьби не стали, а проголосили невтралітет.

У вестибюлі будинку, посередині на підвищенні, стояв великий з гіпсу макет Педагогічного Музею, а по стінах були розвішані карикатури. Ось намальований віз, до якого запряжена жінка — "Україна". Як погоничі з батогами сидять на цьому возі Ленін і Троцький, а над ними напис: "Ми нікому не дамо правити Україною!" За возом ідуть козаки в шапках із шликами, над ними напис: "Зрадники", — це відносилося до обеззброєного полку ім. Наливайка та полків ім. Шевченка і ім. Сагайдачного. Були й інші карикатури, що ганьбили "невтральних".

Юрко зайшов до середини вестибюлю. Він вже був тут вчора і записався до "Студентського куреня". Запис переводився в кінцевій кімнаті наліво. Його тоді записали, але порадили замінити чорну шинелю і чорний кашкет комерційної школи на щось ясніше, бо зимою на снігу він був би доброю для ворога мишенню (ціллю). Тепер Юрко був у сірому зі солдатського сукна френчі з накладними кишенями, а на голові мав спортивну в'язану шапку. Яке ж було здивовання Юрка, коли йому заявили, що він не прийнятий, бо замолодий. Юрко запротестував, бо знав, що були в курені учні навіть молодші за нього. Йому тоді признали, що він був прийнятий до "Студентського куреня", але сьогодні рано тут була його сестра — урядничка міністерства закордонних справ, яка протестувала проти зачислення до куреня її ще замолодого брата.

Огірченню Юрка не було меж. Тоді він зрозумів, що у військових справах треба "тримати язик за зубами" навіть перед найближчою родиною.

Юрко вже мав виходити з будинку, як почув вигук: Батько приїхав!

Серед зливи рушничних і кулеметних пострілів, біля головного входу до Центральної Ради зупинилося авто, з якого виходив невеликого росту, з білою бородою чоловік, одягнений в чорне пальто з чорним каракулевим коміром і такою ж шапкою на голові. То був голова Української Центральної Ради проф. Михайло Грушевський. Всі, виструнчившись, віддали пошану першому голові Української Народньої Республіки.

Щоби глянути, чи не прострілене де ворожими кулями закрите чорне авто, в якому приїхав проф. М. Грушевський, Юрко вийшов з будинку. Авто, на щастя, не було ушкоджене і тепер було в порівнюючи безпечному місці, бо стояло в заглибленому асфальтовому закруті перед будинком Центральної Ради. (Колишній секретар Центральної Ради Михайло Єреміїв у своїй статті: "22-ге Січня", в часописі "Українська Думка" від 22 січня 1970 р. пише, що він... "відвозив М. Грушевського на мотоциклі (тоді це був увесь наш моторовий парк) додому"... Я (Юрій Тамарський) катеґорично стверджую, що голова Української Центральної Ради проф. М. Грушевський мав до свого розпорядження особове авто, про що згадано вище. С. Веселовський, який був першим секретарем Центральної Ради, також мав до свого розпорядження осо-

бове авто (відкрите), яке все чекало на нього біля дому, де він мешкав — на Борщагівській вулиці ч. 129. Авто мав і ген. секретар Продовольчих справ М. Ковалевський.

Направо, на розі Великої Володимирської і Фундуклеєвської вулиць, на недобудованому будинку жіночої гімназії св. Ольги рухалися військові постаті, які встановлювали кулемети для захисту Центральної Ради.

Невдалий початок "воєнної кар'єри" Юрка не зневохотив, але покищо він був лише спостерігачем близького бою та відбиття більшовиків, які наступали з Подолу і вже захопили Софіївську площу та готель "Прага" на Великій Володимирській вулиці, — всього в двох кварталах від будинку Центральної Ради.

Військовий загін добровольців під командою полковника О. Жуковського вибив більшовиків з готелю "Прага". До вуличних боїв включився і Галицько-Буковинський курінь. Друга його сотня, на чолі зі сотником Чмолою, відбила Старокиєвський участок і перейшла до наступу від Софійської площі по Великій Володимирській вулиці в напрямі готелю "Прага". Резервна сотня січовиків на чолі з В. Кучабським відбила наступ резервів більшовиків, що наступали з Подолу. Друга сотня Студентського куреня на чолі з поручником С. Довгалем допомагала січовикам. Курінь українських моряків (150 чоловік) бився з більшовиками біля електрівні.

Юрко, одначе, спостерігачем довго не був, бо до будинку Центральної Ради прибула вантажна машина, виповнена гімназистами — вільними козаками. Серед них був і однокласник Юрка із 1-ої Комерційної школи — Данишенко. В одну мить Юрко опинився в грузовику і це було початком участи Юрка у Визвольній війні.

Вже на другий день Юрко тримав задубілими від морозу руками рушницю, стоячи на варті Левашовської вулиці. Сніг поприлипав до подертих черевиків та перетворився в ледяні каміньчики, які муляли та холодили ноги. Юрко бив ногою об ногу, алеж ледяні каміньчики міцно трималися черевиків і ніяк не відпадали.

З Арсеналу було чути раз від разу кулеметну чергу, а навколо виривалися окремі рушничні постріли. В напрямі Деміївки і Товарної станції раптом розпочалася шалена стрілянина. Там, ніби в кітлі, зашкваркотіли безперервні постріли.

До Юрка наближалася група вільних козаків зі старшиною на чолі. Відбулася зміна варти і Юрко пішов з групою до слідуючого вартового. В напрямі Деміївки і Києва-Товарного затарахкали ще й кулемети.

Чи є хто з Деміївки? — запитав очолюючий групу старшина.

Ніхто не обізвався.

Тоді Юрко відповів, що він має родичів на Деміївці.

Старшина глянув на Юрка, а потім на його цивільний одяг та, по павзі, ніби до всіх сказав:

— Треба було б знати, що там діється!

— Я піду! — відгукнувся Юрко і, не чекаючи на дозвіл, передав сусі-

дові рушницю та відокремився від групи. Юрко оглянувся і побачив, як старшина привітно махнув йому рукою.

Коли Юрко дійшов до Бесарабки, то побачив досить жвавий рух мешканців, серед яких були і озброєні оборонці Центральної Ради. Далі, на розі Великої Васильківської і Караваєвської вулиць Юрко зупинився. Свист куль свідчив про десь заховані змагаючі сили. Юрко вирішив, що більш безпечно буде іти не по Великій Васильківській, а по паралельній Кузнечній вулиці, яка посередині була обсаджена каштановими деревами. Але кулі і тут літали вздовж вулиці. Від дерева до дерева переходив військовий в жовто-зеленій шинелі та пілотці на голові. Це був бельгієць з частини панцерних автомашин, яка була перекинута на допомогу Південно-Західньому фронтові.

— Добрий спосіб пересуватися під захистом дерев, — подумав Юрко і перебіг до бульвару. Переходячи мимо будинку Кістяковського (ч. 14), в якому колись жив, Юрко згадав, як він там ще з другими дітьми бавився в "російсько-японську війну". В той час і не передбачав, що він буде не бавитися, а по справжньому битися в українсько-російській війні, про що колись казала його старша сестра Надя.

Стрілянина на Товарній станції майже припинилася, але в кінці Кузнечної і Великої Васильківської вулиць час від часу відновлювалася. В підворіттях стояли озброєні вільні козаки, біля яких купчилися цивільні мешканці. Коли стрілянина стихала, ці мешканці вибігали з підворіт та перебігали "лінію фронту". Козаки цій перебіжці не перешкоджали, бо для місцевого населення в той час фронту не існувало.

Окремо, коло грубого дерева біля будинку, вільний козак у військовій шинелі, підперезаний широким синім шалем, час від часу, прицілюючись, посилав кулю за кулею до більшовиків. Крім рушниці він мав ще й револьвера, засунутого просто за шаль. Юрко знав цього козака з виду, бо жив на одній з ним вулиці, близько його дому. Він підійшов до нього і привітався. Козак очевидно також пізнав Юрка, бо усміхнувся й запитав:

— А що це ви тут робите?

— Та ось мушу виявити сили ворога в цьому районі.

Козак видивився на Юрка, а потім голосно розреготався. Цей регіт було образив Юрка. Він сказав, що коли бігтимуть цивільні мешканці, то і він побіжить з ними, бо мусить виконати доручене йому завдання.

Козак перестав сміятися й суворо глянув на цивільних, що вичікували в підворіттях.

— Оттак і розбери, чи з цими цивільними не перебігають і більшовицькі розвідчики!

Юрко раптом почервонів, як рак.

— Ти чого почервонів? Може і ти є більшовицьким розвідчиком!?

Юрко нічого не відповів, а лише витягнув з кишень та протягнув козакові кілька обойм з рушничними патронами, які забув передати разом з рушницею.

— Добрий мені розвідчик! Оттак і забили б тебе на місці більшовики.

Ворожі кулі роєм засвистали коло дерева.

— Лягай! — гукнув козак, хоч сам продовжував стояти, притулившись до дерева. Але Юрко вже лежав на землі. Козак кинувся до Юрка й повернув його горілиць.

— Ти що! Ранений?

— Та ж ви гукнули "лягай!".

Розсерджений козак прошепотів Юркові на саме вухо: "Ти ліпше повертайся додому, бо ще замолодий для того й тебе там ще уб'ють!"

— Алеж я маю наказ! — заперечив Юрко, хоч жодного наказу він не мав і то було лише його доброю волею.

— Та який там наказ!? — вскіпів козак. — Я тут наказую!

Гурт цивільних зірвався з підворіття й побіг. Коли порівнялися з козаком, то і Юрко вскочив на ноги й собі побіг разом з натовпом.

Знялася кулеметна стрілянина, яка швидко наближувалася. По гуркоту мотора, що наближувався, можна було догадатися, що то була автомашина. Біглий натовп цивільних миттю десь зник.

Панцерна автомашина мчала по вулиці. Ховатися не було де й не було коли. Юрко впав біля замкнених воріт якогось дому й лежав, не рухаючись, доки стрілянина й гарчання мотору не минули його. Пізніше Юрко довідався, що то був український панцерник.

Як з-під землі з'явилися зникді було цивільні мешканці й почали бітти далі. Бігли попід стінами будинків, поки не виринули озброєні постаті більшовиків, які зупиняли біжучих. Обшукавши кожного, чи немає часом у кого зброї, почали пропускати, а з ними і Юрка, який потім відійшов з квартал від застави і, не зустрівши нікого, завернув на Велику Васильківську вулицю.

Там, де вулицю пересікає залізнична колія і де вже зачиналася Деміївка, його зупинили якісь хлопчаки, озброєні рушницями.

— Куди йдеш!?

— Додому на Заводську вулицю.

— А де був?

Юрко спочатку не знав, що відповісти, але раптом знайшовся:

— Як де!? На фронті! Носив дядькові їсти на заставу.

— На яку заставу!?

Юрко назвав місце, де його разом з цивільними мешканцями перейняли було більшовики.

— А тут що, хіба не фронт!? — зауважив ображено один з хлопчаків.

— Та це наш! Проходь! — сказав другий, ніби старший з них.

Розмова відбувалася на російській мові.

Юрко перейшов залізничну колію й попрямував до своїх родичів.

Одне діло бути бой-скаутом і вільно рахувати на вулиці перехожих та записувати нумери візників, а друге діло бути у ворожому оточенні, — порівнював Юрко, згадуючи, як він колись здавав бой-скаутські іспити. Це було незадовго після повернення його ланки "Блакитний струсь" з побігу на австрій-

ський фронт. — На розі Пушкінської вулиці і Бібіковського бульвару знаходилася 2-га комерційна школа. При цій школі на подвір'ї було приміщення жидівського спортивного товариства "Макабі". Іспити ланкових (звенових) на звання бой-скаута 1-ої категорії відбувалися одного вечора в приміщенні цього спортивного т-ва. Юрко, як ланковий, мусів був також здати цей іспит та, виконуючи іспитові завдання, бігав з іншими вздовж Пушкінської вулиці і рахував перехожих та візників, при чому треба було подати окремо кількість зустрінутих чоловіків й окремо жінок та записати нумери візників.

Скаути, які здали раніше належні іспити, вже шикувалися в спортивній залі для прийняття присяги. Юрко прибіг в цей час з вулиці, а далі з темною пов'язкою на очах в'язав наосліпо шнурком різні вузли, згідно з вимогами "Спутніка юннаго разведчіка".

Приймав присягу керівник скаутських організацій м. Києва д-р Анохін. Кожний скаут окремо давав присягу у вірності... "його імператорській величності государю імператору..." Почувши ці слова присяги, Юрко згадав Володимира Федоровича Дурдуківського, який казав, що ... "ми мусимо берегти наші національні сили і не віддавати їх за чужі інтереси наших же гнобителів..." Юрко вийшов зі спортивної залі і пішов додому. Від того вечора він назавжди припинив свою участь у російській скаутській організації. Цареві Юрко не присягав!

Несподівана поява Юрка в час повстання перелякала його родичів, які подумали, що трапилося дома якесь нещастя. Коли ж Юрко відповів, що просто прийшов довідатися, чи всі здорові, то дядько лише недовірливо похитав головою.

— Переважно місцеве шумовиння виступило проти Центральної Ради, — говорив Юркові його дядько, старий майстер Паровозоремонтних майстерень. — Тутешні більшовицькі крикуни кажуть, що вони є за "Совєти" і проти "Ради", а я їм кажу, що "Совєти" по-українськи і є "Ради" і, що більшовики є те саме, що і комуністи, а вони мені морочать голову, що ні, — що вони є за "Совєти", але без комуністів.

— Вони, дядю, не морочать голову, а просто брешуть, — при чому їхня брехня про "Совєти" розрахована на малосвідомих робітників, які в більшості є українцями.

— Е-е! Ні! — заперечив дядько, — а українізовані полки, що допомагають більшовикам, або проголошують невтралітет, — з кого складаються?! На сто відсотків складаються з українців!

— Переважно з селян, — додав Юрко.

— Так, так! Переважно з селян. "Земля селянам, фабрики і заводи робітникам!" — а далі, по павзі, додав: Кажуть же москалі: "Ґде сіла нє берьот, — там надобна ухватка!", або по-нашому: "Обіцянки цяцянки — дітям радість!" Ось так і невтралізували більшовики своїми брехливими гаслами велику українську силу, яка ліквідувала би це більшовицьке повстання ще в день його виникнення.

Юрко був захоплений ясністю думок та вміння дядька розбиратися в біжучих подіях.

Вже вечоріло. Тітка Ірина, — рідна сестра матері Юрка, — дуже мила і привітна жінка, приготовила вечерю та поставила на стіл засвічену газову лямпу. В цей час до хати увійшов двоюрідний брат Василь, який привітався з Юрком, а потім сказав батькові, що була велика баталія більшовиків з українцями на станції Київ-Товарний.

От-то, власно, і було метою Юркової розвідки. Далі Василь оповів, що більшовики хотіли роззброїти прибулу до Києва українську військову частину, але їм це не вдалося...

Вже давно полягали спати, а Юрко все ще не міг заснути, повний вражень пережитого дня. Коли ще всі спали, рано вранці Юрко вийшов з дому дядька. По вулицях Деміївки ходили озброєні більшовицькі патрулі, які зупиняли та обшукували перехожих. Зупиняли і Юрка, обмацували його кишені, шукаючи зброї. Документів не питали, як не питали й про те, куди хто йде. Так Юрко дійшов до залізничної колії, де вже не побачив застави. Йти до Києва-Товарного Юркові вже не було потреби, а тому він попростував далі до міста по Великій Васильківській вулиці. Де-не-де появлялися з відрами люди, бо водопостачання не працювало. Тротуари були засіяні побитим віконним склом та закидані покрученим дротом, що був збитий кулями з телеґрафних стовпів; місцями червоніли ще не витерті великі плями крови, перемішані з вистріленими рушничними патронами. Юрко переступив через ці плями та думав про те, що кров була пролита і на українській стороні, в той час, як "невтральні" українізовані полки спали собі у касарнях. Чи розуміли вони свій хибний крок та чи мали вони нагоду це розуміти!? Українські частини, запаморочені більшовицькою брехливою пропаґандою, забули про святий національний обов'язок боронити свою українську владу, свій вибраний український парлямент — Українську Центральну Раду, свою відроджену Українську Державу, а лише визискуватиме український нарід й використовуватиме багатющі природні багатства України.

Українізовані полки, що проголосили "нейтралітет", складалися в більшості з перемучених чотирьохлітньою війною українських селян, які в окопах на німецько-австрійському фронті, у завошивленій уніформі солдатів російської армії, були засуджені на смерть. — А защо!? — Та за того ж "батюшку царя" та його режим поневолення і зневаги, для якого народи були лише "чернью" та "скотиною", яких визискували та ще примушували за цей визиск і за цю зневагу вмирати. Де було шукати національної свідомости у цих в більшості неписьменних, простих людей, коли навіть дехто з української інтеліґенції поставився з довір'ям до "комуністичних ідей" інтернаціональних пройдисвітів. Більшовицькі аґітатори, між іншим, ніколи не вживали правильної назви "Українська Центральна Рада", а казали й писали завжди: "буржуазная Центральная Рада" й тим самим, як вороги української державної незалежности, відкидали національну назву "Українська", заступаючи її неправдивою соціяльною назвою "буржуазная". Адже Українська Центральна Рада не була буржу-

азною, бо до складу Центральної Ради входили представники селянства, робітництва і трудової інтеліґенції України. Входили і представники національних меншин: москалів, поляків і жидів, які мали в Українській Народній Республіці національно-персональну автономію. Більше того, — були випущені гроші (державні кредитові білети) Української Народної Республіки, на яких, як ніде і ніколи в світі, були написи і на мові вищезгаданих національних меншин. Національне визволення на Україні відбувалося рівночасно з кардинальними соціяльними реформами. Скеровані же на Україну сотні більшовицьких аґітаторів та їхні лідери: Зінов'єв і Рошаль, пропаґували свій псевдосоціялізм та виступали проти національної і державної незалежности України, і тим самим виявляли себе, як провокатори і аґенти імперіялістичної червоної змови.

Кінний полк ім. Гордієнка, яким командував підполковник Всеволод Петрів, прибув з Західнього фронту до Києва на другий день після відбитого наступу більшовиків, які з Подолу наступали на центр міста та намагалися оточити будинок Центральної Ради і дійшли було до готелю "Прага" на Великій Володимирській вулиці.

Потяг з Гордієнківським полком зупинився на станції Київ II (Товарний), куди прийшли групи більшовицьких аґітаторів із залізничних майстерень і стали закликати гайдамаків до боротьби з "буржуазною Центральною Радою". Але передамо слово командирові Гордієнківського полку. — ("Спомини з часів української революції" — ген. Всеволод Петрів):

"... Ведуться гарячі спори, але. при повній майже згоді гайдамаків з соціяльними твердженнями робітників майстерень, існує глибоке розходження в національному питанні...

... Правду кажучи, не маючи змоги і самому собі дати ради в тих суперечностях, що нас окружували, та побоюючись завести своїх гайдамаків на Бог зна які манівці, вирішив я їхати з делеґацією просто до Центральної Ради, щоб на місці дати собі раду.

Це рішення викликало глибоке задоволення хлопців. В делеґації мали їхати всі верхові, які були в полку, два скорострілі Максима на двох колісницях, два Кольти і дві автоматичні рушниці Шоша, так що "делеґація" в разі необхідности мала солідні "арґументи".

Ми виїхали...

... От вже і будинок Педагогічного Музею, Центральна Рада...

"Делеґація" швидко злізає з коней. Шоші та Кольти "займають" позиції по обидвох боках Великої Володимирської за загородою в садку. Коні та коноводи ховаються у садок і тільки Максими похмуро дивляться своїми цівками просто в двері та вікна Музею, куди впевнено входить "делеґація", скидаючи в часі ходу з плечей набиті кріси.

20 делеґатів, обдертих, брудних, в мохнатих сибірських шапках, але з блискучою від чищення зброєю, юрбою ввалюються до широкого вестибюлю Музею та заявляють бажання побачити членів Центральної Ради і самого батька Грушевського.

— Ну, ось я, що хочете, діти? — каже, не поспішаючи, впевнений голос.

Павза. Відповідає комендант, який знову скинув шапку:

— З далекої Білорусі, без всякого наказу, прийшли ми український трудовий народ боронити. Без ніякого наказу прийшли ми сюди у Київ та до Вас, батьку. На фронті нам казали, що Ви тут усі чисто буржуї, а прийшли ми сюди, то не можемо дати собі ради: не знаємо, хто з ким та за що в Києві б'ється?

До цієї промови зараз же, підіймаючи кріс, додав полковий писар Іваненко:

— Ось тутки маємо все, щоб оборонити трудовий нарід український від того ворога, від якого доведеться!

Голова Центральної Ради відповідає, що вам набрехали про її нібито буржуазність і, доводячи протилежне, представляє деяких її членів. ... Крім того голова Центральної Ради каже, що справжнє обличчя цього революційного парляменту нам виявить діяльність контрольованих ним Генеральних секретарів. Після того передає голос останнім...

... Якраз наприкінці останньої промови спішно викликали до телефону одного зі старшин, що був у делеґації. Він вернув за хвилинку та, не діждавши кінця промови, доповів, що залишений при ешелоні сотник Андрієвський повідомив, що проти полку повели наступ озброєні відділи з боку Києва І та що полк почав бій; отже події рішалися без нас.

Впала команда: "Позір!.. До коней!" — і вмить зникли гайдамаки з кімнати...

... Як не поспішала делеґація, але справа вирішилась швидче: на мості коло Києва II лежало декілька вбитих і стояла вже гайдамацька варта...

Сотник Андрієвський доповів, що до полку в нашу відсутність прийшла делеґація від майстерень Києва І, яка поставила ультимат: або підчинитись "единой всеросійськой владє", або роззброїтись та оголосити невтралітет. Відповідь природно була відмовна, та за 20-30 хвилин після від'їзду (приїздили на паротязі), з боку Києва І почався наступ озброєних розстрільних, які полк відбив...

Думки, що висловлювалися на цій, як гайдамацькій, так і старшинській нараді, у головних рисах були такі: Центральна Рада в стані оборони, вона не має на думці вживати примусу, щоб провести якусь свою політику та скорше думає про вирішення питань, які висуває саме життя згідно з всенародною волею; з другого боку, ті, що нападають, боряться не лише проти Центральної Ради чи її політики, а головно проти прав на самостійність і самовизначення українського народу, вони балакають виключно по-російськи, заатакували гордієнківців без усякого приводу...

... Прийшли представники козацтва з твердим рішенням: іти цілому полкові до Центральної Ради та стати в її розпорядження.

Коли вже зачало смеркатися, довгою смугою почали гордієнківці витягатися з Києва ІІ-го в напрямі до будинку Центральної Ради,.. де полк привітали її члени. Після коротеньких розмов нас відправлено на нічліг до театру "Вар'єте Аполло" на Мерінгівську вулицю 200 кроків від штабу Ковенка..."

В цьому театрі "Вар'єте Аполло" Юрко напередодні перебував разом з іншими вільними козаками і тепер був надзвичайно здивований, коли довідався, що об'єкт його розвідки — бій на станції Київ-Товарний (Київ ІІ) був ще вчора увечорі відомий навіть Данишенкові, з яким він тепер зустрівся коло штабу вільного козацтва, що містився в приміщенні клюбу "Бесіда" на Миколаївській вулиці. Далі Юрко і його однокласник вже разом продовжували свою участь у вуличних боях за Київ.

Твір автора у приготуванні до друку. — Ред.

РЕПОРТАЖ

Нора Белофф

БОЛГАРІЯ: ШІСТЬ ЗАЧАРОВАНИХ КІЛ

Читайте ВК: 5-6/82, 2/83 і 3/83.

Від'їзд мого поїзду з Букаресту до Софії був спізнений на дві години, а на місце приїхав ще дві години пізніше. Один пасажир сказав, що останній раз спізнення було на шість годин. Мій досвід з поїздом СОМЕКОН-у тільки підтвердив той факт, що в комуністичних диктатурах поїзди не їздять на час.

У моєму готелі "Гермус" обслуга була привітна й чемна, зовсім протилежна поведінка до підлесливо-паскарської у Букаресті. Коли я поскаржилася, що в моїй кімнаті водопроводи не функціонують як слід, вони не почали їх направляти, а перенесли мене до іншої кімнати. Я включила радіо й почала слухати "Голос Америки". В готелі перебували сотні греків, що приїхали сюди на православний Великдень.

Хоч цей готель не був першорядний, але він багато кращий від готелів, призначених для звичайних болгарів. Один англійський доповідач дістав помилково приміщення у звичайному готелі й сказав, що там обруси на столі виглядають, не якби ними витирано підлоги. Під час сніданку один гість казав, що булки черстві і коли кельнер відходив байдуже, почав ними кидати на нього. Кельнер приніс свіжий хліб, а булки позбирав з підлоги й поставив на інші столи.

Під час Великодніх свят болгарська поліція має повні руки роботи. На велику площу перед собором не пускають нікого без перепустки, а цілий центр міста відгороджений, правдоподібно, щоб не допустити до спонтанного святкування. Всечесніший декан св. Альбана з Англії, Петро Гур, перебував тут і був ласкавий дати мені одне з двох запрошень, які він отримав, на нічну Службу Божу. Він говорив мені, що екуменічно, він провів день корисно, відвідуючи монастир у супроводі "помічного священика" з Відня, а режим відносно толерантний. Його супровідник походить з Латвії, тепер живе у Відні, але часто відвідує церкви у Східній Европі. Я хотіла з ним говорити й декан дав мені кусок паперу, на якому було написано: "Герр Тіло, кімната ч. 449". Я до нього подзвонила на другий день і почала питатися про його враження. Нагло перервано нам розмову. Я знала, що телефони радянського типу не завжди працюють, тому ще раз потелефонувала, але тепер мені сказали, що він вийшов і не повернеться до своєї кімнати.

А щодо релігійної толеранції, то один священик по дорозі на Службу Божу сказав мені, що колись було 800 зголошен на 400 місць до духовної семінарії, а тепер мають 25 зголошень на 20 місць. І виглядає, що для мусулманів (турків, циганів і болгарів, яких навернено на мусулманську віру під час турецького панування, нема ніякого релігійного обслугування.

Цього не бачать західні туристи й серед них існує поняття, що "болгари щасливі селяни в комуністичнім світі". Всюди видно радянський зв'язок: в головному парку домінує пам'ятник поставлений на честь Червоної армії — червоноармієць розмахує рушницею, а Брежневу поставлено бронзову статую ще перед його смертю. Минуле відзначено статуєю "визволителя" — царя Олександра III на коні, а найдовша вулиця називається Жданова, ідеологічного прихвостня Сталіна.

Тому сто років Росія допомла створити болгарську державу. Чи болгари далі відчувають духовий зв'язок з Радянським Союзом? Один турист був здивований, коли почув сміх в кіно на заяву коментатора, що "радянська медична обслуга найкраща на світі". (Болгари знають, бо багато з них посилають на роботи до шахтів і лісів до СРСР. Тут далі реклямувалися добрі платні і технічний вишкіл для нових робітників. Один

болгарський студент відповів на запитання, що він думає про "Солідарність": "Нас вчать, що всі рухи робітничої кляси є завжди прогресивні..."

Президент Тодор Жівков, при владі 28 років, має добрий рекорд вірности "старшому братові". Він дещо повернувся назад від часу мого останнього побуту, коли натякав на "органічну сполуку", що вважалося за приєднання Болгарії до СРСР.

Вияснюючи, чому болгарська економіка в застої, Жівков прямо висловив, не називаючи по імені, що це вина СРСР. "Ми не дістаємо як домовлено, достатньої кількости пального й інших сирівців", правдоподібно "домовлених" з радянськими представниками. Але аналітики твердять, що причиною є, як і в СРСР, нездібність непереключення з "широкої" економіки на "інтензивну", тобто замість базуватися на нову робочу силу і ресурси, треба вводити нові кращі методи використовування того, що існує.

Коли я довго чекала в болгарському консуляті у Будапешті на візу, (персонал пішов на каву), я почала читати повний текст промови Жівкова на конференції для партійних активістів. Мене заскочила подібність щодо невдач у різних комуністичних державах, незважаючи на їхні великі культурні, історичні й економічні різниці.

Жівков час до часу навіть каже правду своїм людям вдома. У своїй промові він вказав на "шість зачарованих кіл", наприклад, чому йде до гіршого. Ці "кола" можна примінити до будь-якого члена цього бльоку. Перше — це знижений відсоток капіталовкладення. Це також діється на Заході, але Жівков вказує, як кожний комуністичний провідник міг би сказати, що забагато нового капіталу марнується на нові підприємства, замість поліпшувати існуючі. Друге — це економія сирівців. Всі комуністичні держави наказують своїм людям "заощаджувати кожну краплину енерґії", але не дають ініціятиви для робітників і управителів проводити це в життя. Жівков подав приклад з бульдозером, який стояв, а його мотор йшов, хоч водій десь був пішов на кілька годин.

Третє — це хибне переміщення робочої сили. (Це всюди видно). Селяни потребують певного часу, щоб достосуватися до міського життя. Жівков пропонує, щоб "соціологи" і "психологи" зайняли свої місця поруч економістів, аґрономів і ін-

женерів. Один соціолог, Чавда Куранов, погоджується, що дальший розвиток Болгарії залежатиме від “людського фактору”. Але, згідно з новими економічними розпорядженнями, управителі мусять “балянсувати” свої книги й тому ледве, чи хочуть наймати непродуктивних інтелектуалістів до своїх підприємств.

Четверте — це брак застосування наукового досвіду, що доводить до “розпачі”. Жівков підкреслює провали, типові для всіх комуністичних режимів: брак механізму для введення нових продукційних процесів. Цим можна пояснити надзвичайно велике забруднення повітря і води у всіх їхніх містах.

Наступне — це сільське господарство: невдачі в Болгарії, як і всіх інших комуністичних країнах. Це може здивувати тих західняків, що тільки бачать вітрини в крамницях Софії чи в курортах над Чорним морем. Але Жівков міг сміло говорити за всіх провідників комуністичних держав, коли сказав: “Вже найвищий час, щоб ми перебороли всі бар'єри — економічні, юридичні, психологічні, які не допускають до посідання присадибних ділянок. А вони постачали б нашому всьому населенню м'ясо, молоко, овочі, ярину цілий круглий рік... Виглядає, що власники цих ділянок можуть мати врожай чотири рази в рік, а наші великі колгоспи ледве чи два рази”. “Червона революція” виключає “Зелену”, яка в нас на Заході дає нам клопітливі надвишки.

Вкінці Жівков говорив про невдачу комуністичної освіти. “Ми вчимо нашу молодь про один світ, а коли вона закінчить школу, відкриває інший”. Якщо Жівков дійсно вірить, що він часто повторяє, що “метою болгарської культури є виховати глибоко ідейних комуністів”, тоді в Болгарії (як в інших комуністичних країнах) щось діється не так. Його померла дочка, Людмила, яку він назначив на міністра культури, мала дуже неортодаксальні погляди, практикувала і вправляла йогу й ходила до ясновидів і ворожок. Коли вона поїхала одного дня до старовинного міста Пловдива, зустріла там молодого провідника і стала його гарячим приклонником. Він чотири роки вчився в Ленінграді англійської і японської мов. Він плянував дальші студії, які сподівався японці будуть фінансувати, про вплив Зен буддизму на японську культуру в 14-му сторіччі.

Болгарія має давну літературну традицію. Публічні бібліотеки, дискусійні клюби датуються вже від 1875 року. Жені

Гайтова, переложила "Pride and Prejudice" і 40 тисяч накладу негайно розійшлося. Другий наклад також скоро розійшовся б, якщо був би папір на друк.

Західні твори допускається, якщо вони не спеціяльно "проти-соціялістичні": Evelyn Waugh — так, George Orwell — ні. (Але мені один учитель англійської мови сказав, що один з його учнів був гордим власником книжки "Колгосп тварин").

На виставі молодих мистців в центрі міста можна було побачити різні експонати, починаючи від велетенських робітників-героїв типу Гітлера-Сталіна, а кінчаючи на сучасних експерименталістах. Найцікавіша була похила фігура в бронзі, з порожніми очними ямками, ніби символізуючи підкорення і безвихідність.

Хіба нам прийдеться зревідувати наш погляд про Болгарію, як одну з "найбільш конформістичних" сателітів. Під час мого побуту йшла п'еса, сатира на режим Жівкова (були в ній жарти на самого Жівкова), вже другий рік при повній залі. Яка характеристична далека відстань західніх дипломатів, з яких ніхто не чув про п'єсу "Жінка-людоїд", ні про її автора Івана Радоєва, який тепер попав у клопоти через свої ще більш контроверзійні писання.

Дія у п'єсі відбувається в домі для старців, символізуючи болгарське суспільство. Брутальний наглядач вдарив стару німу жінку й від удару їй повернулася мова. Важко зрозуміти, як тирада слів, які вона говорить, могли пройти без тихої згоди комуністичного цензора. Ось, приклад:

> "... вони нам вкрали наші води і для себе поробили асфальтові дороги... Екологісти, симпозіюми... Вода в наших ріках така чорна, як в "Божественній комедії" Данте. Знавці кажуть нам, що Болгарія не має Міссіссіпі ані Амазони! А тепер ми втрачаємо Марицю й Іскир? Наші долини нечисті, але ми проповідуємо моральну чистоту! Де ми будемо прати цю мораль? В Іскирі? Вона смердить... Вони пограбували нашу країну. Але чия ця країна? Вона не належить нашим сусідам".

Так, стара пані, на жаль, Болгарія, як і решта Східньої Европи, як на неї дивляться з західніх столиць чи британських амбасад у цих державах, належить до СРСР. І що більше, активно не допускається, щоб вони знову осягнули свою незалежність.

ВВС воліє бути невтральним. Коли в Польщі вибухли незадоволення й довели до заворушень, кореспонденти ВВС швидко туди поїхали й подавали свої особисті звідомлення. Але тут нема "новин", тут нема можливости на явний вияв підпільного незадоволення, обурення, опозиції, спротиву: тому, упущенням цього, ВВС співпрацює з цими режимами в здушуванні неофіційних поглядів і передаванні новин.

"Ми не є плятформа для дисидентів", — заявив директор чеської служби, покликаючись на розпорядження, яке забороняє всім східньо-европейським службам використовувати матеріял з підпільних джерел. Коли я повернулася з своєї подорожі, ніхто не хотів слухати про мої зустрічі ані не хотів дискутувати про переоцінку нашої політики щодо комуністичного бльоку.

Безперечно, це виходить з глибоко закоріненого переконання, що віддаючи Східню Европу на тарілці, як зварену баранину, є ціною, яку вимагає Кремль, щоб втримувати післявоєнний мир.

Може найкраще це представив колишній начальник штабу, фельдмаршал лорд Карвер, у своїй книжці "Політика миру":

> "Найправдоподібнішою причиною війни (в Европі) була б нестабільність, спричинена спробою жонглювання калейдоскопу, зміною штивного зразка границь, встановлених наприкінці Другої світової війни. Всяка спроба змінити їх чи заохотити одну державу на схід від залізної куртини переступити їх, буде певною рецептою до Третьої світової війни".

Чи це дійсно так є? Під час моєї подорожі я побачила, що східні европейці не потребують "заохоти", щоб побачити, що вчорашні тоталітарні системи, накинені їм вчорашніми людьми, вже економічно й ідеологічно віджиті. Чи ми мусимо припускати, що курс до ядерної війни для них менше страшний, ніж для нас? Підтримка наших прихильників у Східній Европі — це ніщо інше, як проводити в життя власну пропозицію Кремлю: мирна коексистенція не може й не повинна зупинити боротьбу ідей.

Лекція з моєї подорожі ясна: на довшу мету ми повинні спонукати керівництво після Брежнєва занехати доктрину

Брежнєва й, на прикладі добрих відносин з Фінляндією, вдоволитися фінляндизацією решти Східньої Европи.

Тим часом — це може бути дуже довгий час — ми повинні передумати свої наставлення. Всі ми, що турбуємося Східньою Европою, й тут слід зачислити BBC, церкви, академіків і т. д. систематично повинні викривати й засуджувати репресії, забивати так багато цвяхів, як це можливо, в цензуру і пригадувати народам Східньої Европи, що ми з ними поділяємо їхні погляди про мир і свободу.

Внутрішній спротив радянському пануванню ми повинні цінити як скріплення наших заходів відстрашування: ще одне забороло для дальших радянських наступів. Ніхто не бажає військової розв'язки. Але в нашому власному інтересі є висловлювати нашу думку й давати моральну й політичну підтримку опонентам режиму за ризико, яке вони добровільно беруть на себе.

Фейлетон

Ро-Ко

ДОСИТЬ КУЛЬТУРИ НА П'ЯТЬ РОКІВ

Люблю нашу культуру: люблю послухати нашу пісню, побачити танок, прислухатися до гри на бандурі, посміятися з народної мудрости, почути промову мудрого народного діяча, поспівати собі в гурті, посмакувати на ювілеї голубців, м'яса на патичках і жареної копусти, помолитися за добро нашого народу, — одним словом люблю глибину й ширину нашої культури. Тому часом їду на різні ювілеї.

І так я попав на найвеличавіший ювілей аж на "Союзівку". Далеко треба було їхати, але дався намовити. Думав, що може там стріну свого друга з "пройдешніх днів" і свою товаришку зі школи. А при тому і візьму участь у величавих ювілейних святкуваннях — і величаві вони були.

Вже о годині третя тридцять почалися святкування "коктейлом" і закускою. Хоч я з'їв порядний полуденок і попив пивом, але людина є людиною і я ще випив кілька скачів і закусив, бо це все було даром. Як не злакомитися?

О годині п'ятій почався бенкет. Але це не був звичайний бенкет, а бенкет із святковою програмою. Наперед показували фото-монтаж, який мав т. зв. "бекґраунд" музику, а по-мистецьки читали тексти до прозірок троє молодих людей. Добре, що прозірки показували на великому екрані, бо чоловік вже не добачає, добре, що "бекґраунд" музика була голосна, бо чоловік вже не дочуває, але чому аж троє дикторів? Я не знав, чи маю дивитися на екран, чи слухати музики, чи старатися зрозуміти те, що говорять диктори. У моєму віці вже мені важко робити три роботи нараз, тому не зрозумів, про що був фото-монтаж, проте він був гарний і мистецький; сподобався мені і я апло-

дував голосно, як він скінчився, тим більше, що молодь брала участь у громадському житті, а, як пишуть газети, треба "треба стояти лицем до молоді".

Потім виступали артисти: співали пісні — свої і оперні, грали на бандурі, деклямували. Виступав один добрий баритон, — а добрий, бо грізно й серйозно співав "Гетьмани, гетьмани, якби то ви встали", а мені, звичайній людині, видалося, що ця пісня не актуальна, бо якби дійсно гетьмани поставали і подивилися на "Союзівку", то напевно не хотіли б вертатися до гробів, а залишилися б на "Союзівці" бодай на літній сезон. Бандурист грав на гарній бандурі: виступав два рази, а скільки співав пісень, не знаю. Бандура — це гарний інструмент і люблю слухати сумні, тужні звуки, що виходять з бандури, але, на жаль, не можу зрозуміти, коли кінчається одна, а коли починається нова пісня. Деклямувала одна маленька дівчинка "А мій тато вояк був, а мама цивільна", але далі не чув тієї гарної деклямації, бо люди дуже сміялися і били їй браво, отже тяжко було мені сконцентруватися. Виступав ще гуморист, який говорив жарти. Люди дуже сміялися, напочатку більше, а пізніше менше, але сміялися. Він говорив сорок п'ять хвилин, а я чув раз на телевізії від Боба Гоупа, що він тільки говорить жарти тринадцять хвилин і ані секунди більше. Видно наш жартун ліпший від Боба Гоупа бодай три рази, але чомусь я його на телевізії ще не бачив.

Ага, щоб не "помішати", на початку — а може накінці мистецької програми (знову забув), було вступне слово. Слово було змістовне й цікаве тим, що його виголошували дві особи: першу частину голова ювілейного комітету, а другу частину — "майстер церемонії". На мою скромну думку, це дуже вийшло вдало й всі промови повинні виголошувати не одна особа, а дві, а навіть більше, в залежності від вагомости і змістовности промови, і, очевидно, величини, бо слухати одної особи цілої пів години чи годину — надокучить.

І так проминуло три години, а їсти не дають. Я зауважив, що люди почали робити виконавцям "стендінґ овейшин", і чим довше програма затягалася, тим більше було цих "стендінґ овейшин". (У старшому віці вже тяжко висидіти довго за столом, треба випростувати ноги).

Я сам, поки ще допивав пиво, яке приніс до свого стола з "коктейлю", чувся непогано, але під кінець програми мені чомусь хотілося дуже вийти на сцену з бандурою і заграти виконавцям, а при тому може й сказати кілька жартів. Але треба мати пошану до своєї культури, тому я терпеливо далі чекав на вечерю. Ще я зауважив, що люди не виходили з-поза столів, хоч випили дещо на "коктейлі", а особливо мені імпонував ряд визначних діячів за почесним столом — всі трималися, як годиться на величавому ювілеї.

Нарешті почали розносити вечерю (на жаль не було ані голубців, ані патичків, ані жареної капусти, — була печеня), а програма далі йшла: представляли почесних гостей, представляли представників організацій і установ, а потім представляли таких собі звичайних гостей; читали привіти; були "слова"-привіти; співали навіть дві пісні — всі люди разом на залі, їли і співали — одну пісню уже забув, адругу "машерують добровольці". Але я собі подумав, що ліпше "до теми" підходила б пісня "Розпрягайте хлопці коні та й лягайте спочивать".

Потім прийшло до "кульмінаційної точки" — заповіджено, що буде головна промова. Але головний промовець зробив усім несподіванку, бо заявив, що не буде читати своєї промови, а зате надрукував її в газеті. За це він дістав "бурхливі, рясні оплески". Не дістав "стендінґ овейшен" тільки тому, що люди ще не були докінчили вечері.

Коли всі встали до кінцевої молитви, проминуло шість годин, а як ще додати "коктейл", то нарахувати можна вісім годин, щось як цілий робочий день на фабриці без "ланчу" і "коффі брейків". Та на цьому не кінець, бо ще почала грати музика до танців.

Я використав час і пішов до бари. Там вже була група людей, а серед них один чоловік усім фундував. Очевидно, я прилучився до тієї групи, тим більше, що той чоловік вже "не дораховував". Якось так сталося, що я познайомився з іншою людиною, що прийшла до бари купити пляшку скачу. І він мені (може з чемности) запропонував присістися до його стола. Я не міг йому відмовити, тим більше, що біля його стола було кілька вільних місць, був лід і була содова вода. Що більше треба?

Так я культурою розважався, аж поки мій товариш, який намовив мене їхати на цей ювілей, не перебив мого настрою. Він підійшов до мене з якоюсь панею і "наказав" мені з нею танцювати, а сам став під стіною і почав обтирати піт зі свого лиця. Я танцював з цією панею і не запримітив, як кінчав танець вже з іншою панею. Але ця "інша" пані пізнала, що я не "той пан" і лишила мене. А час втікав; вже вибила о пів до другої години і я рішився іти спати.

Але на цьому ще не кінець. По дорозі я долучився до якоїсь групи, що всіх запрошувала до своєї кімнати на "поправини". І хоч мені мій лікар радив не їсти ковбаси і сала, бо це шкодить на тиск крови і не пити алькогольних напоїв, бо це шкодить на мою іншу "проблему" (не хочу заходити в медицину), але як я мав відмовити українській гостинності?

Коли вертався додому, був задоволений. Провів я культурно, корисно й патріотично "вікенд". Відчув я деяке втомлення і думаю, що вистачить мені цього всього на чергових п'ять років, бо людина є людиною і має обмежену поємність навіть до того, що любить.

Нові книжки

Д-р Святомир М. Фостун

"БУРЕМНІ ДНІ"

Так називається більша збірка поезій українського відомого поета в діяспорі Богдана Бори, що її видали друком у 1982 році, на спільні кошти, Братство колишніх Воянів 1-ої УД УНА й Об'єднання бувших Воянів Українців у Великій Британії, за редакцією Юрія Клинового, обкладинка мистця Миколи Бідняка, стор. 257.

Ця чепурно видана книжка, власне кажучи, є другим виданням двох збірок Богдана Бори, написаних іще в таборі полонених у Ріміні, а саме "В дорозі" й "У вирію". Перша збірка "В дорозі" була видана циклостилевим друком у видавництві "Життя в таборі" накладом 280 примірників, а друга "У вирію" накладом 200 примірників.

Обидві ці збірки — творчий доробок поета в особливо трудних життєвих обставинах, коли йому, молодій людині, довелось з тисячами інших, так же молодих, полонених воянів, неволитися за високими колючими дротами, на яких у безсонні літні ночі висла туга й кривавила молоді серця. Поезії Бори втішалися великою популярністю серед вояцтва. Їх переписували, вивчали напам'ять, рецитували. Це був творчий голос вояна, який у віршованій формі висловлював своє почування і переживання молодої людини, запротореної за колючі дроти, та поєднував свою долю з трагічною долею рідної землі. Це був крик зболілого серця українського вояна, який внаслідок політичних обставин, коли прогули останні громи страшної світової війни, опинився ізгоєм на чужині, а до отчого порога йому й сотням тисяч тих, що вийшли на чужину, був закритий шлях залізною заслоною, яка розпанахала тоді навпіл Европу.

І поет глибоко переживав і болів утратою своєї батьнівщини:

Усе забрав від мене кат:
Родину, дім і батьківщину.
І ось розтерзаний стократ
За обрій лину.
("Загарбник")

Живучи в неволі, поет глибоко розумів і відчував важке психічно-духовне переживання своїх побратимів-воянів, що з ними він верстав далекі

шляхи, ділив фронтову долю і недолю, і разом з ними гірко жалівся, що "мов як свічки, у полоні згоряють молоді неповторні літа".

"В дорозі" — це творчість молодого поета, сповнена тугою і болем серця та душі за батьківщиною, яка поетові весь час "голубіла у снах". І поет хоче грізного вітру — буревію:

Вітру! Ех, вітру! Стокрилого вітру,
Щоб морем шуміла розбурхана кров,
Щоб чоботи іскри кресали з ґраніту,
Щоб ми на вітчизну верталися знов!

("Вітру")

Широкою гранню розкривається в тогочасних поезіях Богдана Бори журливість і хвилююче страждання, викликані диким розгромом української сім'ї під більшовицькою поновною займанщиною, "коли на призьбі вибуяв бур'ян, пішли в тайгу холодну батько й мати, а сини пішли у месників ряди".

Зворушливі поезії присвятив Бора матері. Своїй, і українській матері-страдниці, яка віддала Україні своїх синів, і тужить, скорбно виглядаючи на шлях, чи не вертаються її сини з боїв та з далеких, чужих шляхів. Але вони не вертаються:

Тож як скриплять вночі ворота,
Ти, мамо, не будись, не жди.
Я не прийду. Це коло плота
Іде сльота й шумлять сади.

("Як заскриплять вночі ворота")

Один із своїх поезійних циклів поет присвятив любові — цьому найпрекраснішому з людських почуттів, що його оспівали, оспівують і будуть оспівувати поети. Оспівав його і наш молодий поет. Цей цикл поезій, написаних у неволі, правдиво можна назвати поезією "розполовинених сердець". Вони, ці поезії, сповнені тугою, стражданнями, розлукою і безнадією:

Я післав би до тебе листа,
Та куди і якими шляхами?
Безгоміння, нудьга, самота.
Бездоріжжя між нами...

("Написав би до тебе листа")

До другої збірки "У вирію" вступне слово написав проф. В. Д. Ревуцький, що йому доля судила теж коротати дні за колючими дротами в Ріміні. Проф. Ревуцький назвав поезію Богдана Бори "поезією туги, віри й ненависти". Це була дуже правильна оцінка тогочасної поезії Богдана Бори, бо ж вона була віддзеркаленням глибоко хвилюючого тогодення, що його переживав поет, залишивши за словами проф. В. Д. Ревуцького "на батьківщині частку свого серця і щастя":

І кожний колос, волоть кожна й квітка
Мене зовуть за межі далини,
Де вірно жде на мене отча фіртка
І де дитинством пахнуть полини.

("На житніх гривах")

Живучи в неволі, без надійного перспективного майбуття, можна б сказати за Лесиним "проти надій сподіваючись", поет не втрачав віри й не попадав у розпуку. Він твердо вірив у духовну силу рідної Батьківщини й рідного народу:

Вірю у силу твою, Україну,
Вірю, що кат не покорить тебе,
Вірю й дивлюся в майбутнє спокійно,
Наче у небо ясне й голубе.

("Вірю")

Поет глибоко вірив у духовну силу рідного народу. Того народу, що "зливає кров'ю преднівський поріг, і між зрубами хрестів, про майбуття співає, задивлений у райдугу доріг".

Третій мотив — це поетова ненависть до ворога, що знову поневолив його вітчизну, що "ламає їй хребет, як град скородить косу". Поет жахається і ненавидить "голодних вовків", що точать кров з матері України. Для нього осоружна модерна доба, що розщепила атом і породила зловісну невільничу систему — СССР з її страшним Ґулаґом, де за колючими дротами концтаборів обірвалося життя сотень тисяч, а то й мільйонів українців — жертв кривавого червоного молоха. Первопочаток цієї грізної доби, яка "розщепивши атом", висне сьогодні жахливою примарою ядерного голокосту над нашою плянетою, описав поет зараз же після закінчення війни, коли кров'ю стікала наша Батьківщина, у вірші п. н. "Побоїще":

Хрест за хрестом... В катакомбах країни
Правиться тихо сумна літія.
Дихають кров'ю і трупом руїни.
Ніч. Під хрестом Богоматір і я.

("Побоїще")

"Щирість" — це додатковий цикл поезій Богдана Бори до згаданих двох збірок. Це поезії, написані в сімдесятих роках, і вони становлять уже чергове продовження творчости поета, після видання друком його великої збірки поезій п. н. "Твердь і ніжність", що була видана в 1972 році, на кошти Союзу Українців у Великій Британії, і була творчим доробком поета в 1957-1967 роках. Цю збірку поет закінчив зворушливим епілогом, пишучи, що коли "він відійде у вічність, то не треба сліз, ані надгробних слів. Хай буде тиша неба й хай буде поклін його матері":

Вінків не треба, ні пучка шавлії,
Лише достойно, з іскрою тепла,

Вклоніться низько матері Марії,
Яка мене народові дала".
("Епілог")

Автор цих рядків, що написав передмову до тієї збірки, твердив, що такому талановитому поетові, як Богдан Бора, ще передчасно говорити про його епілог. Бо ж перед ним іще розкривався далекосяглий шлях літературної творчости. Так і сталося. Працюючи невтомно над удосконаленням своєї поезійної творчости, Богдан Бора піднявся значно на висоту художнього осмислення свого слова, в якому зустрічаються теж тут і там елементи філософської мислі:

Здається, смерть перед обличчям світу —
Це тільки зронена пелюстка цвіту
В безмежному всесвітньому саду.
("Зронена пелюстка")

Поезії Богдана Бори сімдесятих років, такі свіжі й художні, як і його ранні. У них і доземний поклін молодим борцям за правду й волю України, "що волелюбства скрижалі несуть, і в пекельно-кривавій калюжі викликають нахабство на суд"; і люта зневага запроданцям-яничарам; у них, цих поезіях, надія і сподівання, що "зимі на зміну йде весна", щоб не журитися, бо є "молоді для поля бою, для праці, подвигу й життя".

Поет і далі залишився дуже вибагливий до себе й своєї творчости, тяжіючи до випробуваних клясичних форм, зокрема сонета. Крім його поезію сімдесятих років уже тут і там проглядає намагання споглянути на все спокійно, знайти глибше осмислення людського буття, його незнищенности, а це в свою чергу наводить поета на болісні роздуми й тугу за неповторним минулим:

Все відійшло — літа парчеві й весни.
Все розплилось у млистій далині,
І тільки тепле й рідне небо висне
Вночі над мною в зоряному сні.
("На схилі")

Такими є поезії Богдана Бори сімдесятих років. Оповиті вони іноді серпанком жалю, туги, але поруч розпачу чи кволости в них немає. У них далі проявляється гострий гнів і ненависть до ворога, жевріє сильна віра і надія про краще майбуття рідного народу, а водночас і радість, що "молоді буревісники розгортають крила срібнопері, відчиняючи двері для празника майбутніх поколінь".

***

З НОВИХ КНИЖОК:

Полк. Євген Побігущий-Рен: "Мозаїка моїх споминів", Мюнхен — Лондон 1982. Накладом автора й Об'єднання був. Воянів Українців у Великій Британії.

Названий твір це дійсна "мозаїка", складена з картин військовика, який тринадцятилітнім хлопцем "пристав" до Української Галицької Армії та помагав зносити й пильнувати на залізничній станції в Коломиї кріси та інше військове добро. Далі слідує служба в УГАрмії, перехід за Збруч, "через Київ на Львів", тиф, польська армія роззброює рештки УГА, щаслива втеча й поворот домів. Поликання до служби в польській армії, німецько-польська війна, в німецькому полоні. В "Дружинах Українських Націоналістів", у Львові у в'язниці, служба в українській дивізії "Галичина", кінець війни. Це короткі й довші зупинки в житті автора... Вже сам факт, що автор служив у чотирьох арміях і дослужився ступеня булавного старшини, та його замітки про різні "плюси й мінуси" у військових з'єднаннях різних армій мають свою вартість.

У першому розділі своїх споминів автор подає помилкову інформацію, що в Коломиї жив (за Австрії) деякий час австрійський архикнязь Франц Фердинанд, якого застрілили серби 28 червня 1914 р. в Сараєві, що дало початок Першій світовій війні. В дійсності в Коломиї жив деякий час архикнязь Карло з дружиною Зитою, бо він був начальником австрійського полку, що був стаціонований в Коломиї. У 1916 році, по смерті австрійського цісаря Франца Йосипа, Карло став Австро-угорським монархом. Він закінчив війну, а одночасно й існування Австро-угорської монархії.

О. Залеський

Пишуть інші

ПРИМАРА ЗВИЧАЙНОЇ ВІЙНИ

В обличчі ядерної загрози часто забувається про традиційну зброю, що після Другої світової війни незвичайно розвинулася і стала не менш грізною та небезпечною. Особливо два роди цієї зброї заслуговують на увагу: танки і літунство. Зокрема танк, що має за собою 60-річну історію, виявив знамените пристосування: спершу служив тільки для переходу через ворожі окопи, а згодом став грізною машиною в наступі. Поруч танків важливу ролю відіграють на фронті бронетранспортери для перевозу війська. Літунство, хоч вразливе на ворожі атаки, бо має тонкий панцир, виправдує себе швидкістю, маневруванням та прецизністю електронної апаратури.

Проте міцність танків і літанів вже загрожена новою зброєю — особливо автоматично керованими ракетами, що можуть пробити товстий панцир танка та знищити літунські бази. Колись вояки вживали протитанкові стрільна, а літуни нищили зенітні гармати на їхніх становищах, а тепер нова військова тактика об'єднує ці операції: спеціяльними стрільнами, що розсівають бронебійні осколки, нищать танки, а протицементовими ракетами руйнують летовища. Европейцям, а головно німцям, підходить та нова американська стратегія, бо вона дає їм охорону без ядерного риску.

Тепер питання: чи звичайна війна справді така дуже легша від ядерної? Лагідніша вона є, без сумніву, хоч би в тому, що вона не грозить масовим знищенням і радіоактивними наслідками. Одначе велика звичайна війна може дорівнювати малій ядерній, бо нанесе чимало шкоди людям і території. Причиною того є небувале удосконалення звичайної зброї. Під час Першої світової війни поле артилерійського знищення сягало найбільше п'ять миль вглибину запілля, а літунство не наносило великої шкоди. В Другій світовій війні літунські налети спричинювали великі жертви в людях і матеріяльні шкоди у віддалі кількох сотень миль від баз. Але все таки відсутність позиційних боїв і рухомість танків запобігали тотальному знищенню боєвої зони. Такі битви, як під Сталінградом, належать до виїмків. Сьогодні удосконалені розвідувальні методи, визначення цілі удару й автоматично керовані ракети ("Першінг" у НАТО і "Фроґ" у Варшавському пакті) можуть знищити заздалегідь назначені об'єкти, що лежать далеко поза фронтом. Таким чином зона знищення збільшилася кількакратно в порівнянні з 1914-18 роками. Другий фактор, що наближує звичайну війну до ядерної — це велике збільшення вогневої сили традиційної зброї. 60 років тому велике артиле-

рійське стрільно розсівало всю свою енерґію на просторі яких 50 метрів у промірі, розкидаючи металеві осколки — деякі великі й небезпечні, а інші малі й нешкідливі. Сьогодні винахідливість металюргів дала армії артилерійські стрільна, що при вибуху розпадаються на велику кількість смертоносних частинок. Що більше, гарматне стрільно, бомба чи ракета можуть містити в собі в'язанку малих вибухових бомб чи мініятурних мін, можуть теж вистрілити цілу хмару спеціяльних металевих частинок, що вбивають людей та нищать танки. Ще одна нова зброя, що грозить жахливим каліцтвом людей: гарматне стрільно чи бомба наповнена тоненькими голками, що розпорошуються, немов густа хмара, і сіють смерть серед людей. Інший рід зброї — це скинена з літака жмутова бомба, з якої вилітають сотки менших, мов тенісові м'ячики, і несуть знищення, як тільки зіткнуться з землею. Один літак може везти і скинути 8 таких жмутових бомб і знищити все на просторі вісьмох квадратних кілометрів. Отже, нищівна сила літаків типу "Ф-4 Фантом", що до речі не є новими, перевищує силу невеликої атомної ракети. Очевидно, ті бомби не залишають радіоактивного опаду, але все таки й тут є деяке зараження чи забруднення довкілля.

Звичайна війна в Европі принесе з собою створення великих мінних піль на цілій боєвій території. В час Другої світової війни німці винайшли т. зв. "міни-підкови", доволі малі, їх розкидали в великих кількостях у прифронтових поясах, але ті міни були металеві, їх легко було окремими апаратами віднрити й усунути. Модерні міни плястикові, дешеві, не реаґують на електронні апарати так, що їх важко знайти. Легкість і дешевість тих мін дають змогу продукувати їх у великих кількостях і розміщувати в боєвій зоні й таким чином створити оборонну бар'єру проти ворожого наступу. Тому, що тих мін не можна віднрити, вони зі шкодою для населення залишаються в землі (так сталося на Фолкляндських островах, де великі простори закриті для людей, мабуть, постійно).

Невідомо, чи в майбутній війні в Европі вживатиметься нову зброю, яка заборонена міжнародними договорами, тобто газ і інші хемічні речовини. Газу не вживали в Другій світовій війні, але застосували його в Першій. Можна припускати, що велике вдосконалення хемічної зброї може знайти застосування в майбутній війні. Нема сумніву, що Червона армія має великі запаси хемічної зброї, мабуть, одна п'ята їхніх артилерійських стрілен заряджена хемічними речовинами. Якщо вживеться хемічну зброю на велику скалю в густо заселеній Европі, то її наслідки будуть жахливі. Військо ще має деяку охорону проти хемічної зброї (хоч газові маски та одяги не дають повної безпеки), але цивільне населення не має ніякого захисту і в результаті потерпить великі жертви, буде масово вмирати або терпіти дошкульні зовнішні та внутрішні поранення. Хоч вжиття газу наразі стоїть під знаком питання, то інші роди хемічної зброї знайдуть застосування в більшій війні. Напальм — застигла бензина, що спалахує вогнем на відкритому просторі, спричинює лісові пожежі, а в Німеччині лісів є коло один мільйон квадрат-

них кілометрів. Вони є природною перешкодою для наступу танків і для радянського командування буде доцільо вжити напальму для знищення тих лісів.

Крім різних родів такої зброї, штаб НАТО побоюється ще великої кількости втікачів у боєвій зоні. Така масова міґрація відбувалася під час воєн в тому столітті. Згадати хоч би 1945 рік, коли маси людей втікали на захід перед радянською навалою й шукали безпеки в Німеччині. В результаті кілька мільйонів утікачів знайшли там тимчасове пристановище, в тому майже півтора мільйона таких, що переплили через Балтицьке море. Варто згадати, що при тій переправі втопилося 7000 людей, коли радянські підводні човни сторпедували конвой кораблів з втікачами. (Західня Німеччина тепер є найбільш змоторизованою країною — 20 мільйонів авт на 62 мільйони населення). Плянується також заборонити населенню масово покидати свої доми, щоб таким чином звільнити головні дороги для потреб війська. Проте ані НАТО ані німецька поліція не вірять, що їм вдасться стримати маси втікачів. З біженцями буде ще додаткова проблема; вони спричинять соціяльний нелад та загальну нужду, бо забракне харчів, приміщень, води, медичної обслуги. Те все приневолить німецьку армію мимоволі застосувати примусові заходи супроти власних співгромадян. Ще гірша буде ситуація, якщо бої будуть вестися в більших містах з катастрофічними наслідками для населення. Досвід з боїв у Берліні в 1945 р. показав, що там впродовж двох тижнів загинуло понад 100,000 цивільного населення, а пораненних було принаймні три рази стільки.

Ясно, що звичайна війна в своїх наслідках далеко не дорівнює ядерній. Німеччина, мабуть, скоро відбудується і внормалізується після війни між сухопутніми і літунськими збройними силами НАТО і Варшавського пакту. Не зважаючи на все, противники ядерної ґарантії Европи повинні пам'ятати, що ядерна зброя таки відіграє корисну ролю. Пропонована декларація про "невживання першому ядерної зброї" може до деякої міри заспокоїти побоювання СРСР.

Врешті також говориться багато про вклад чи пак контрибуцію Европи для власної оборони. Велика Британія єдина країна, що дає для европейської оборони пропорційно стільки, що США. Але все одно Европа буде наражена на колосальне знищення у будь-якій війні. Світ сьогодні дуже озброєний. Люди слушно бояться марева атомної зброї. Обі останні світові війни були катастрофічні для людей, що на їхній території проходили бої. Людська винахідливість і продуктивність індустріяльних країн вказують на те, що якакебудь майбутня звичайна війна, і навіть без вживання ядерої зброї, буде дуже грізна і нестерпна.

На підставі: The specter of conventional war by John Keegan. In Harper's, July 1983.

В. Ф.

ДУМКИ ПРО СТАНОВИЩЕ ПОЛЬЩІ

Reflections on the state of Poland by Jakub Karpinski. The American Spectator, February 1983.

Хоч "Солідарність" під комуністичним режимом Ярузельського леґально вже не існує, то все-таки вона мала величезний вплив на поляків: дала їм посмак свободи і демократії, навчила їх вільно говорити про важливі справи, творити національну культуру, студіювати безсторонньо історію та спілкуватися свобідно зі своїми співгромадянами. До часу введення воєнного стану в грудні 1981 р. "Солідарність" очолювала рух, що мав на меті відродити польське суспільство і зробити його незалежним від влади. Перед виникненням "Солідарности" в Польщі не було незалежного голосу народу, був тільки державно-партійний апарат, що контролював цілість соціяльного і політичного життя. "Солідарність" — це не звичайна професійна спілка, це була політична організація, що відважилася заквестіонувати й піддати перевірці межі державної контролі над народом. Очевидно, що як така вона не могла існувати й діяти в комуністичному режимі й тому уряд силою припинив її діяльність і зосередив у своїх руках всю владу. Багато підприємств, а то й цілі галузі промисловости "змілітаризовано" так, що праця в них стала примусовою, а неявка на роботу каралась згідно з воєнними законами. Окремі урядові приписи обмежили особисту свободу громадян, а зокрема свободу зборів і зміни місця праці.

Всі дотеперішні політичні здобутки "Солідарности" перестали існувати, залишилися тільки користі емоційні і психологічні. Хоч "Солідарність" перейшла в підпілля, вона далі є символом боротьби народу за свободу, дала почин до організації сільсько-господарських профспілок, об'єднань письменників, журалістів, акторів та студентів. Ті проблиски свободи й демократії, не зважаючи на репресивні заходи влади, живуть досі серед народу. Справжня сила "Солідарности" проявляється сьогодні в її здібності виторгувати від уряду деякі концесії, які створили б задовільні або бодай терпимі умови життя під комуністичним режимом. Польські інтеліґенти й робітники сьогодні свідомі, хто їхній ворог і чому. Вони знають також різницю між дійсними концесіями уряду і поступовим втягненням їх у радянський табір.

В. Ф.

ЩО СТАНЕТЬСЯ, ЯК ПОЛІТИКА ЗАЛЯКУВАННЯ ЗАЗНАЄ НЕВДАЧІ?

What happens, if deterrence fails? by Dr. Joseph D. Douglass Jr. Air University Review, November-December 1982.

Популярна на Заході політика чи стратегія ядерного залякування не знаходить потвердження в радянській військовій літературі. Там загально прийнята тактика несподіванки або заскочення, яка полягає на тому, щоб — підготовляючи атаку — заскочити противника неприготованим і знищити йо-

го основну зброю, головно ракети, ще заки він вспіє їх ужити. Згідно з тією доктриною, така несподіванка неможлива в часі міжнародних напружень. Отже, треба наперед усунути ту перешкоду і створити позірну атмосферу нормального співжиття. Щойно тоді, коли, нпр., американські збройні сили вийдуть зі стану пильности й боєвої готовости, або коли американський президент поїде до Женеви на мирові переговори, радянські сили готові несподівано вдарити. Щоб облегшити чи прислішити таку несподіванку, радянська розвідка буде вживати різних засобів, як, нпр., виведення з ладу американських сиґнальних апаратів, знищення сітки зв'язку, а крім того буде застосовувати різні політичні, ідеологічні чи підривні дії, нпр., пропаґанда, протестні марші, саботажі. Не виключене, що така ворожа діяльність нанесе великої шкоди американській армії та підірве її здібність вести війну. Такі заходи пропаґує і поручає радянська партійна і військова література. Радянська військова література обговорює ядерний конфлікт у значно більшому масштабі, ніж це передбачують у США. Замість обмеженої війни, в СРСР є мова про ядерну війну в глобальному контексті, бо головне завдання радянських політиків є за першим ударом знищити капіталізм та перемогти США і союзників вже в початковій стадії війни, тобто знищити всі американські збройні сили так, щоб неможливо було їх відбудувати.

Американська військова література не приділяє належної уваги радянським працям на тему ядерної стратегії. Радянські стратеги твердять, що ядерну війну можна буде виграти, але вказують на те, що таку війну можна програти без відповідного приготування. На думку автора, Америка в порівнянні з СРСР не має конкретної ядерної стратегії, не має фахових праць про те, як вести і виграти ядерну війну.

В. Ф.

НАШИМ ПЕРЕДПЛАТНИКАМ, А ГОЛОВНО ПІСЛЯПЛАТНИКАМ, ПІД РОЗВАГУ

Рік 1983 кінчається, видатки, зв'язані з редагуванням та видаванням журналу, ростуть, а вплати на р-к передплат та задовжень за передплати на жаль незадовільні. 40% читачів вирівняли передплати за 1983 р., а 40% довжні за цей рік, а 20% довжні за два і більше років.

Ми були змушені перевести "чистку" і припинили дальшу висилку багатьом впертим довжникам. Когорта довжників і кандидатів на листу "гробокопателів" журналу росте.

Дивним також є факт, що не всі члени Управи Станиць, а то і Крайових Управ, є читачами і передплатниками нашого журналу. Хтож має служити приміром членству Братства?

Тому наш заклик і прохання до довжників: вирівняйте біжучу і залеглі передплати. У ваших руках дальша доля журналу. Наше прохання до наших прихильників: придбайте нам нових читачів і передплатників.

Адміністрація В.К.

ВІДЗНАЧУЮТЬ 40-ЛІТТЯ 1 Д УНА

ЮВІЛЕЙ 40-ЛІТТЯ 1-ої УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ УНА В ЗСА

Сорок літ — це одна ґенерація в житті суспільства, бо за цей час виростає нове покоління, яке за біологічним законом переймає в молоді руки керму суспільства чи нації. Старше покоління поволі відходить на другий плян — по-воянцьки кажучи — "до запасу". Сорок років тому творилася дивізія "Галичина", яка згодом стала 1-ою Українською Дивізією УНА. Відзначення цієї річниці для колишніх її вояків має не лише сентименетальне значення, але й є пригадкою для української спільноти, що члени Дивізії сповнили чесно обов'язок супроти Батьківщини. Щоби підкреслити важливість цього історичного чину, як мотто для ювілейних святкувань вибрано клич "Тільки зброя дасть нам волю".

Розсіяність кол. вояків 1-ої УД дослівно по цілому світі не дозволила відсвяткувати цей ювілей разом, так як хотілось би, але відсвятковувано його окремо по місцях поселення. Канада, ЗСА, Німеччина, Австралія, Арґентіна й інші країни поселення, де діє хоч би одна клітина Братства, відсвятковують в цьому році цей Ювілей. Очевидно, в Канаді й ЗСА, де є найбільше скупчення дивізійників, ці святкування є найбільш величавими. Ювілеї 30 і 35-ліття зформування Дивізії, в яких участь брало около 350 гостей, відсвятковано було дуже вдало, тому Крайова Управа в ЗСА доложила й цього разу всіх старань, щоби 40-ліття відсвяткувати гідно. Діловий комітет, вибраний на 17-му Делеґатському З'їзді 1981 року, діяв через два роки під проводом побр. Романа Кобрина і старався, щоби такі деталі, як розквартирування гостей і т. п., задовольнили всіх. Дату ювілею — 18 червня та місце, "Союзівна", погоджено з всіма станицями.

Самі святкування можна би поділити на три частини. Перша частина — це внутрішньо-організаційна, в якій Головна Управа Братства разом із Крайовою Управою ЗСА та представниками станиць Братства відбула спільне засідання. Це відбувається завжди просто тому, що з'їжджаються представники станиць й є нагода ширше продискутувати організаційні справи Братства. Цим разом відбуто поширене засідання Головної Управи зараз в суботу 18 червня, ще до бенкету. Темою дискусій була дотеперішня діяльність Головної Управи, яку одобрено, пляни на майбутнє та проблема видання історії Дивізії.

Другою частиною, головною, святкувань, була ювілейна програма. Її започаткував спільний коктейл в барі Оселі Українського Народнього Союзу "Веселка". Тут гості вперше мали нагоду всі разом зустрітися. Особливо зустрічі "старих" друзів по зброї були зворушливі. Вони часто обнімалися й мало не "прослезлювалися".

Зараз після коктейлю, на великій беннетовій залі, голова ділового комітету побр. Роман Кобрин попросив побр. О. Голинського, голову Крайової Управи в ЗСА, відкрити беннет. Врочисто вмаршували прапороносці з прапорами Крайової Управи та станиць Братства і прапором Об'єднання кол. Вояків УПА, уставилися на сцені та на команду Ю. Ференцевича під звуки трубки пластуна Ігоря Кобрина віддали шану тим кол. воякам, які відійшли.

Вступну промову виголосив побр. О. Голинський. Він коротко начеркнув мотиви, які вплинули на створення 1-ої УД УНА, важні хвилини в історії Дивізії, закінчуючи твердженням вояка-патріота: "...Ми горді з нашої участи в діях і боях нашої дивізії і з найвищої жертви крови, яку склали ті, яких між нами кема".

Доповненням офіційної частини програми був дуже добре опрацьований музичний монтаж, ілюстрований відповідними прозірками. Поезії О. Стефановича, Ю. Липи й О. Ольжича та поетів-дивізійників Б. Бори, В. Давидяка, Ю. Форися і Богдана Будного — дуже вміло і з великим відчуттям рецитували діти дивізійників: О. Данилюк, І. Паславська і М. Слупчинська. Монтаж підготовив Орест "Ґоґо" Слупчинський, магнітофонні записи — Орест Ковалів, а сценічні декорації виконав В. Мазяр.

Перед поданням вечері побр. о. Михайло Кучм'як відмовив спільну молитву. Беннетом проводив вміло і з рутиною побр. І. Сkipa, започатковуючи його відчитанням привіту-послання Патріярха Блаженнішого Йосифа. Господар Оселі, голова Українського Народнього Союзу д-р Іван Флис привітав гостей з ювілеєм 40-ліття, підкреслюючи важкий шлях дивізійників та їхній вклад у громадське життя. Від громадських організацій привітав представник Секретаріяту СКВУ побр. Л. Філь.

Розвагову частину програми вела знана вже зі своїх виступів перед нашим громадянством, талановита акторка і співачка Евеліна Белюц. Вона з великим чуттям співала пісні легкого жанру, а головно з дивізійною тематикою, як теж новітніх композиторів. Сентиментальні пісні до слів Ю. Форися, муз. С. Гуменіловича "Бо то мака була" і "Не прийде..." витиснули сльозу не в одних вояцьких очах.

Бандурист побр. Володимир Мота — низьким баритоком приємної закраски проспівав чотири пісні з вояцькою тематикою — дві з них у своїй власній гармонізації.

Микола Фабрика — знаний оперний співак — виконував прекрасно арії з опер "Запорожець за Дунаєм", "Назар Стодоля", як теж одну з опери Верді "Дон Карльос", при акомпаніяменті дружини п-і Ірини. Пісня М. Лисенка "Гетьмани" в його виконані була без закиду. Степан Магмет моноло-

гом, хоч по більшій частині зі стрілецькою тематикою, забавляв присутніх, які сміялися "до сліз".

Талановита доня дивізійника Яринка Ференцевич своєю гумористичною декламацією "Пан Папай Дивізійникам" викликала багато оплесків у слухачів.

Акомпаніятором для Е. Белюц був композитор Леонід Вербицький, який з нагоди ювілею 40-ліття Дивізії написав прегарну композицію до повних патріотизму слів Богдана Бори "Вірую".

Під час бенкету господар бенкету побр. І. Скіра представив президіяльний стіл, за яким засідали лише дивізійники (виїмок був д-р І. Флис — господар Оселі). В президіяльному столі засідали також дві "посестри" — Стефанія Лаба, від юначок, та Галя Кандюк від медсестер. Привітів всіх не можна тут перечислити, було їх 54. Серед них слід відмітити привіти від наших Владик — митрополита УАПЦ Мстислава, митрополита УКЦ С. Сулика та єпископів Василя Лостена й Роберта Москаля. Привіт від проф. В. Кубійовича справив всім приємність. Усно привітав теж від Американських ветеранів Гарри Полчі.

На жаль з огляду на те, що програма й бенкет протягнулися дещо задовго, треба з прикрістю ствердити, що не найшлося часу на промову голови Головної Управи Братства д-ра Малецького. Його промову він обіцяв видрукувати.

Молитвою, яку провів о. шамб. Іван Біланич — опікун дивізійників в Ріміні — закінчено бенкет. Після бенкету при звуках оркестри Няка Гірняка всі бавилися довго поза "пів до другої години".

В неділю рано всіх збудила сурма пластуна Ігоря Кобрина, якому на збірці-апелю понад двісті кол. вояків 1-ої УД голова Крайової Управи в ЗСА побр. О. Голинський вручив пропам'ятну відзнаку 40-ліття. На цій збірці секретар К. У. побр. Я. Заналяк відчитав наказ дня, після чого відмашерувано до церкви на Богослужбу. Її відправили о. д-р І. Біланич, о. д-р Андрій Микита — кол. дивізійник, зараз в Арізоні, та протоігумен о. М. Кучм'як. Відповідну проповідь виголосив о. д-р А. Микита. Після Служби Божої відслужено панахиду за всіх тих кол. вояків 1-ої УД, яких вже нестало серед нас.

Р. Г.

40-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКИХ ВОЯКІВ У ТОРОНТІ

Для відзначення 40-річчя участи в Другій світовій війні колишніх вояків Дивізії "Галичина" і членів Союзу українських канадських ветеранів у суботу, 11 червня ц. р. о год. 6:30 в готелі Шератон Центр у Торонті, відбувся бенкет із забавою, організований Комітетом, у склад якого входили: сотник Богдан Панчук, д-р Остап Сокольський, Мирослав Бігус, Іван Падик, Лев Бабій, Василь Чупринда і Петро Дем'янюк.

Повагу вечора підкреслювали Програмки, розставлені на всіх столах, багаті на "Слово" Блаженнішого Патріярха Йосифа з нагоди річниці створення

Української Дивізії "Галичина", Звернення Головної Управи Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, та знімки камандирів з короткими їхніми біографіями.

Присутніх приблизно 400 осіб зворушила хвилина святкового настрою, коли під командою кол. підстаршини Дивізії, а нині сотника канадських військ Володимира Молодецького 4-ох прапороносців внесли за головний стіл національні український і канадський та 2 організаційні прапори, а голова Братства 1-ої УД УНА Канади д-р Остап Сокольський візвав учасників бенкету до однохвилинної мовчанки для вшанування славної пам'яті усіх упалих за свободу і краще майбутнє батьківщин: України і Канади. Військовий апель сурмача пластуна Любомира Хабурського поглиблював хвилину достойности та призадуми над жертвою життя за друзів своїх.

Хор "Бурлака" під дириґентурою Олега Хміля при форт. акомпаньяменті Михайла Бубни відспівав національні гімни: "О Канадо" і "Ще не вмерла Україна" та 3 пісні.

Господарем бенкету став сотник д-р Петро Смильський. Почесним гостем бенкету був генерал-бригадир Степан Ф. Андруник. Численних представників українських громадських організацій Торонта і околиць, називаючи їх по імені, вітав голова Станиці Лев Бабій.

Довші чи коротші промови або привіти виголосили капелян канадської армії о. Горошко, д-р О. Рудзік — голова Торонтського КУК, сотник Богдан Панчук — голова Союзу українських канадських ветеранів, хорунжий Осип Голинський — голова Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, США, сотник д-р Мирослав Малецький — голова Головної Управи Братства кол. вояків 1-ої УД УНА і генерал-бригадир Степан Ф. Андруник.

Усі промовці клали сильний натиск на значення війська для оборони держави чи боротьби за її здобуття, підкреслювали готовість воїна віддати навіть життя за краще майбутнє свого народу та натаврували загарбництво Москви, а особливо її насильство над українським народом.

Промовці канадських військ о. капелян Горошко, сотник Богдан Панчук і генерал-бригадир Степан Ф. Андруник, як члени Товариства українських канадських вояків заокеанської активної служби, зображували свої старання, які вони докладали, щоб допомогти дивізійникам полоненим у Ріміні, Італія, вийти на волю. У їхніх серцях відчувалась сильна духова і кровна пов'язь з братами дивізійниками та зрозуміння ролі, яку дивізійники бажали здійснити для державного визволення України.

Хор. Осип Голинський насвітлив об'єктивно причину створення Дивізії.

Д-р Мирослав Малецький як журналіст і редактор журналу "Вісті Комбатанта" торкнувся питання в основному нашого завтра на поселеннях, а особливо нашої допомоги українському народові в його затяжній боротьбі з російським наїзником.

Була низка привітів, зокрема від Митрополита УКЦеркви Максима Германюка і Архиєпископа УКЦеркви Василія Федака.

("Новий шлях" ч. 26, 1983).

40-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ В ГАМІЛЬТОНІ, ОНТАРІО

28 квітня 1983 р. минуло 40 років з дня офіційного проголошення творення Української Дивізії "Галичина", що згодом одержала назву 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії.

Цю річницю під патронатом Відділу КУК, Станиця Братства кол. вояків 1-ої Української Дивізії УНА в Гамільтоні відзначила ювілейним бенкетом в домі ЛВУ 28 травня ц. р.

Внесенням прапору і співом стрілецької пісні членами Станиці Гамільтону і представниками Станиць Ст. Кетеринс, Торонто, Бофало і Рочестер, відкрито програму.

Численну участь взяли представники і члени комбатантських, молодечих, жіночих та громадських українських організацій міста Гамільтону.

Зенон Кобилянський, голова місцевої Станиці, привітав присутніх і словами — з цієї нагоди — Блаженнішого Патріярха і Кардинала Йосифа Сліпого:

"Перед собою мали вони єдину ціль — волю своєї батьківщини без всякого ворога і супостата в ній"... (Див. ст. "Слово" Патріярха).

Під час апелю присутні схилили голови в пошані пам'яти тих, що в боротьбі віддали своє життя.

Програмою вечора проводив Б. Співак. Голова Головної Управи, д-р М. Малецький, і голова Крайової Управи Братства кол. вояків 1-ої Дивізії УНА д-р О. Сокольський склали привіти.

Головного промовця І. Чмолу з Бофало представив В. Садівський. І. Чмола подав нарис початків формування Української Дивізії і розбіжні погляди на її формування, а саме: погляд членів Українського Національного Комітету і погляд революційного підпілля.

Одначе, не дивлячись на розбіжність поглядів, українська молодь всіх верств відчула обов'язок, переданий представниками, зрозуміла, що лише в зброї і в умінні володіти нею — шлях до відновлення державности. До 2 червня 1943 р. зголосилося біля 80 тисяч.

Події змагань, що віддзеркалюють боротьбу за волю, найшли глибокий відгук у літературній творчості українських письменників і поетів. Доповідач словами О. Олеся, В. Стефаника і інших передав духовні переживання і почуття українського народу, його відданість національній ідеї — боротьбі за визволення.

В мистецькій частині взяв участь дивізійний хор "Бурлака" під керівництвом дириґента О. Хміля із музичним супроводом С. Гнатишина.

Привіти склали також: о. Роман Ганкевич, І. Бойко і Анна Стецькович — голови місцевих Організацій. Зачитано також привіти, надіслані іншими українськими організаціями Гамільтону.

("Новий Шлях", ч. 26, 1983)

40-ЛІТТЯ 1-ОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ УНА В АВСТРАЛІЇ

Українське громадянство Австралії відзначило величаво 40-річчя створення Української дивізії "Галичина" дво-денними урочистостями в днях 11-12 червня 1983 р. в столиці Стейту Вікторія — Мельборні.

В програмі вшанування 40-річчя відбувся І-ий Крайовий З'їзд Братства дивізійників, бенкет та Ювілейний концерт.

Наради і святкування започатковано соборним молебнем в суботу, 11. 6. в катедрі св. Апостола Петра і Павла з участю духовенства УАПЦ, УПЦА та УКЦ з преосв. владикою кир Іваном Прашком.

Бенкет і Ювілейний концерт, з участю понад 500 осіб, були маніфестацією солідарности українського громадянства Мельборну та всієї Австралії з дивізійниками і являються належною відповіддю московсько-більшовицькій розбратній пропаґанді.

Перші кроки до відзначення цієї річниці зроблено ще рік тому, коли, з ініціятиви Станиць Братства в Пд. Австралії, на нарадах представників Станиць, створено Діловий комітет з осідком в Мельборні. Тоді було винесено постанову відбути Крайовий з'їзд Братства та усталено програму святкувань. Станиця в Мельборні перебрала на себе ролю Ділового комітету, на чолі з побр. Мирославом Куцілем.

З ЖИТТЯ БРАТСТВА В АРҐЕНТІНІ

В неділю 17 липня 1983 року Братство в Арґентіні відзначило 40-ліття постання Дивізії святочною зустріччю. Зустріч відкрив побр. О. Ткачук, вітаючи представників організацій, гостей і колишніх вояків Дивізії з родинами.

Коротку доповідь про організацію Дивізії та її значення в боротьбі українського народу за незалежність відчитав голова Братства побр. Ст. Тауридзький, а приявні дивізійники відспівали кілька пісень, співаних у Дивізії. Пісні були виконані не "концертово", а так, як співали ми колись на вишколах, у воєнних походах чи в таборах за дротами.

Так виконані пісні подобаються, бо вони хоч невибагливі своєю мелодією ані глибиною змісту, але безпретенсійні, щирі. Їхні автори переважно невідомі й не всі мають патріотичну тему, бо "вояк виспівує свій патріотизм переважно не словами, а зброєю". Побр. Я. Назарик віддеклямував присвячений Дивізії свій вірш, а голова Братства закінчив офіційну частину зустрічі, стверджуючи, що на еміґрації колишні дивізійники плекають вояцькі традиції і стараються реалізувати їх у різних ділянках суспільного життя, намагаються працювати дальше для добра Батьківщини, ставити добро України понад особисті та групові інтереси, одним словом бути дальше воїнами України.

По відспіванні дивізійного маршу "Дивізіє, гей рідна мати" вручено колишнім дивізійникам і вдовам по дивізійниках пропам'ятні відзнаки 40-ліття Дивізії.

Ювілейний обід поблагословив протоігумен о. П. Нюнька та привітав колишніх дивізійників з ювілеєм. Під час прийняття виголошено та відчитано отримані привіти, відчитано нарис Лесі Лисак "Салют українському воякові" з її збірки "Терпкі пахощі" та вже поза програмою співано дивізійні пісні.

Заля була удекорована прапорами, дивізійними відзнаками та емблемами. В зустрічі взяло участь понад 120 осіб, в тому близько 40 колишніх вояків Дивізії.

З життя Комбатантських Організацій

ІЗ ЗВІТУ СУСПІЛЬНОЇ СЛУЖБИ КОМБАТАНТІВ В США ЗА 1982 РІК

Суспільна Служба Комбатантів в США є самостійною установою, яка діє в системі ЗУАДК-у.

В склад ССК входить п'ять комбатантських організацій: Братство Українських Січових Стрільців. (Іван Данківський є головою ССК і Степан Конрад — секретарем Управи ССК. Оба вони репрезентують також в ССК ОбВУА);
Об'єднання б. Вояків Українців в Америці (третій представник д-р Петро Федорів);
Братство кол. Вояків 1-ої Української Дивізії УНА (Я. Палатайко є заступником голови Управи, М. Ліщинський є діловодом ССК, В. Зуляк, членом Управи ССК і Є. Левицький, заступником делеґата та секретар канцелярії);
Об'єднання кол. Вояків УПА (М. Березинський);
Товариство кол. Вояків УПА (М. Ковальчин).

Контрольна Комісія ССК, яка складається з голов контрольних комісій п'ятьох комбатантських організацій, раз на рік проводить провірку діловодства ССК.

Кожного року публічно-правний авдитор, який провіряє діловодство ЗУАДК-у, провіряє теж діловодство ССК.

Фінансовий звіт за 1982 р.

Приходи:		
Датки від осіб — — — — —	7,615.56	
датки від організацій — — — —	2,287.40	
збірки Пластової Молоді — — —	1,399.81	
збірки станиць Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА — — — — —	13,433.07	
збірки Об'єднання кол. Вояків 2-ої Дивізії УНА — — — — —	1,131.00	
збірки Відділів ОбВУА — — — —	5,777.12	
збірки Об'єднання кол. Вояків УПА —	894.18	
збірки Товариства кол. Вояків УПА —	749.18	
Всі збірки і датки		33,276.32
Відсотки		17,425.39
Всі приходи разом		50,701.71
Видатки:		
Дотація СУВ в Европі — — —	15,000.00	
допомоги інвалідам — — —	12,470.00	
одноразові допомоги — — — —	4,650.00	
Разом виплачено		32,120.00
Інші видатки: канцелярія — — —	677.17	
адміністраційні видатки — — —	670.59	
різні видатки — — — — — —	411.00	
поштові оплати — — — — —	404.05	
оголошення — — — — —	149.00	
Амортизація — — — — —	90.76	
Разом		2,402.57
Разом всіх видатків в році		34,522.57

Залишилось в році *$16,179.14*

Головним джерелом приходів ССК є Листопадові збірки. Інвалідів в Німеччині і Австрії є ще приблизно 90 осіб, а в інших країнах коло 20 осіб. Числа ті змінені, бо ще тепер даємо допомогу особам, які на старість стали інвалідами в наслідок різних операцій, спричинених пораненням на фронті.

Треба підчеркнути, що Суспільна Служба Комбатантів веде свою діяльність завдяки жертводавцям, які свідомі своїх обов'язків супроти інвалідів.

За Управу ССК в ЗСА

Степан Конрад, секретар Іван Данківський, голова

Михайло Ліщинський, діловод

Микола Турецький

ДЕЛЕҐАТСЬКИЙ З'ЇЗД ОбВУА

21 травня ц. р. відбувся 15-ий Делеґатський з'їзд ОбВУА в Українському Спортовому Клюбі в Нью-Йорку.

З'їзд відкрив голова Головної Управи Об'єднання бувших Воянів Українців в Америці полковник Йохим Вишневецький, привітав присутніх делеґатів і гостей та попросив вшанувати пам'ять жертв голоду та померлих в минулій каденції членів ОбВУА. На предсідника Зборів вибрано Івана Данківського, а секретарем — Миколу Турецького. Протокол, що його прочитав М. Турецький, був узгіднений делеґатами й затверджений З'їздом.

До Номінаційної комісії ввійшли: Фостян, М. Головей і М. Турецький. До Резолюційної — Валентин Сімянців й Іван Данківський. До Статутової — Степан Ріпецький, ред. Іван Кедрин-Рудницький і Осип Труш.

М. Турецький виголосив доповідь "Члени ОбВУА — учасники визвольної боротьби українського народу в першій половині XX століття і їхнє значення в громадському, культурному, політичному житті української еміґрації". Доповідач старався охопити діяльність і активність колишніх українських воянів у кожній ділянці життя українського народу на західньоукраїнських землях, а згодом на поселеннях.

Першим звітував голова Головної Управи полк. Й. Вишневецький. Він підкреслив, що треба підсилити ОбВУА новими членами, щоб забезпечити цій нашій найстаршій комбатантській організації в Америці існування на довгі роки. Вся праця Головної Управи в наступній каденції повинна йти в напрямку приєднання і збільшення членів ОбВУА.

Скарбник Михайло Головей дав докладний касовий звіт, а секретар сотник Осип Труш подав, що відбулось вісім засідань Головної Управи і видано чотири обіжники. Він звітував за Статутову комісію, яка внесла три поправки до статуту ОбВУА, а саме: в одній місцевості може існувати більше відділів, якщо є члени; знесено Головну Раду, до якої належали тільки генерали, бо генералів більше нема; каденцію Головної Управи змінено на три роки.

Атанас Кобрин (Братство 1-ої УД УНА) сказав дуже гарний привіт і висловив думку, що між українськими ветеранами й українсько-американськими

повинна бути співпраця і об'єднання, бо з кожним роком кількість їх зменшується. Сот. О. Труш прочитав привіт від Об'єднання Колишніх Воянів УПА Америки й Канади.

Голова Суспільної Опіки Іван Даннівський звітував про харитативну діяльність Суспільної Опіки, подав докладний фінансовий звіт.

За Контрольну комісію звітував голова її інж. Юрій Тамарський, а Товариський Суд не мав про що звітувати.

Потім почалася жвава і речева дискусія над звітами, головно про розвиток ОбВУА, про збільшення членів. Всі дискутанти висловлювали своє вдоволення з діяльности Головної Управи ОбВУА, яка вкладає багато праці в цю організацію.

Голова Контрольної комісії інж. Юрій Тамарський поставив внесок про уділення абсолюторії з подякою для уступаючої Управи, який всі делеґати підтримали оплесками.

За Номінаційну комісію Микола Турецький прочитав листу кандидатів до Головної Управи ОбВУА: на голову полк. Йоахима Вишневецького, на першого заступника поручника Івана Даннівського, другого заступника Миколу Турецького й третього заступника Олександра Білевича; на секретаря сот. Осипа Труша, скарбника дир. Михайла Головея, організаційного референта Івана Дмитрика, пресового референта ред. Івана Кедрина-Рудницького, й трьох вільних членів Управи: Валентина Сімянцева, Володимира Шпирку й Романа Крупку; до Контрольної комісії: інж. Юрій Тамарський — голова, Нефрозина Дітель і Володимир Ганчук — члени. Товариський Суд: д-р Степан Ріпецький, голова; д-р Петро Федорів і сот. Петро Войновський — члени.

Голову ОбВУА полк. Вишневецького вибрано через аклямацію, а всіх інших членів Головної Управи, Контрольної комісії і Товариського Суду вибрано одноголосно.

Переобраний голова перебрав провадження Зборів, подякував за довір'я до нього та заявив, що він вимагає від всіх членів Управи активної співпраці для добра й розвитку ОбВУА. Перший заступник Головної Управи 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії Роман Данилюк сказав гарне привітальне слово.

За Резолюційну комісію звітував інж. Валентин Сімянців. Резолюції складалися з трьох точок: привітання президентові США Рональдові Реґенові від ОбВУА; згадка сумної річниці Великого голоду в Україні; напрямні ОбВУА, тобто ми хочемо співпраці й об'єднання зі всіма комбатантськими організаціями на терені Америки.

КОМІТЕТ БУДОВИ ПАМ'ЯТНИКА
на могилі св. п. проф. Василя М. Іваниса

О. протопресвітер Дмитро Фотій — Почесний Голова
Борис Оранський — Голова Ділового Комітету
Андрій Богуславський — виконавець заповіту і Заступник Голови
Іван Шлапак — секретар
Григорій Романенко — скарбник

Комітет інформує всіх наших громадян, а особливо жертводавців, що пам'ятник на могилі св. п. Василя Іваниса поставлений і був посвячений 3-го жовтня, 1982 року. Чин посвяти довершили отці настоятелі Катедри Св. Володимира в Торонті якраз у восьму річницю упокоєння мабуть останнього отамана Кубанського Війська і Краю.

Всім вельмишановним жертводавцям висловлюємо нашу щиру подяку за допомогу здійснення ідеї побудови пам'ятника на вічну славу Тому, що не забув з якого народу походив і де корінь Його предків!

Найбільша подяка належить достойній родині Богуславських, які крім княжої жертви, доклали максімум старань, аби волю покійного і свій людський християнський обов'язок виконати. У своїй скромності, пан Андрій Богуславський не бажав окремої згадки-вирізнення, але ми всі, члени Комітету, ось тією дорогою бажаємо виявити нашу глибоку, щиру вдячність за його труди-старання, за його послідовність. Честь ВАМ, пане Богуславський, за Вашу козацьку завзятість! Хай вічна слава і добра пам'ять останеться про хороших Кубанців, а особливо Їхнього Отамана, який не став забутий у далекім від Кубані краю, а лежить під хорошим гранітним пам'ятником, як належить Отаманові!

За Комітет:
(Сотник) Борис Оранський — Голова Іван Шлапак — секретар

СВЯЧЕНЕ Б-ва ДИВІЗІЙНИКІВ В АРҐЕНТІНІ

Буенос Айрес. 15-го травня ц. р. Братство кол. Воянів 1 УД УНА і Союз Українок Арґентини справляли своє традиційне свячене у Філії "Просвіта" в Авеллянеді. При зайнятих усіх місцях при столах, голова Братства п. Степан Тауридзький привітав зібраних традиційним привітом "Христос Воскрес", потім о. Доротей Шимчій ЧСВВ, сказав коротку промову про вагу традиції у житті кожного народу.

"Традиція — це наочний вияв народу, який живе. Піддержуючи релігійну традицію, ми стаємо борцями проти безбожництва". При споживанні традиційних страв переведено "ліцитацію" трьох писанок, праці пані Ганні Кашуба, друзі використали добру нагоду — відспівали кільна пісень та оповідали один одному цікаві переживання із життя у дивізійному гурті. (мф)

З ЖИТТЯ БРАТСТВА В АРҐЕНТІНІ

31-ші Загальні Збори Братства в Арґентіні відбулися 24 липня 1983 р., в яких взяло участь 20 членів-дивізійників. Число дивізійників постійно маліє: В Аґентіні було 203 дивізійників, з них 32 є членами Братства або Залізного Фонду Братства, виїхало з Арґентіни 61, померло 36, а 69 в Братстві неактивні, хоч дехто з них працює в інших наших громадських організаціях.

Братство крім внутрішньої праці брало участь у громадській діяльності нашої спільноти, в організуванні свят і національних роковин, а зокрема в приготуванні разом із молодечими організаціями апелю в роковини смерти полк. Євгена Коновальця. Роковини "Бродів" відзначувано поминальними богослуженнями за полеглих в боях і померлих колишніх вояків Дивізії в церкві оо. Василіян і в храмі УАПЦ.

Від 1979 року діє при Братстві Залізний Фонд Допомоги, з якого виплачується допомоги колишнім воякам, а також датки на корисні громадські цілі. До цього часу вплинуло вплат на Залізний Фонд 1.381,62 арґ. пезів, одержано з відсотків 2.460,40 а. п., а виплачено допомог 337,14 і датків 759,75 а. п., разом приблизної вартости 2,476.00 — долярів.

Управа займається кольпортажем видань Братства. Одначе в останньому часі з огляду на господарську ситуацію в Арґентіні і вартість доляра, наша покупна спроможність заграничних видань дуже змаліла.

Загальні Збори одобрили працю уступаючої Управи й затвердили нову в такому складі: голова — Ст. Тауридзький; заступник — О. Ткачук; секретар — Б. Литвинович; скарбник — Я. Кропельницький; члени — М. Фесолович, О. Галатьо, М. Гринішак, А. Плесно, І. Григорак, В. Дяків, І. Басащук, В. Жупник; до Контрольної Комісії обрані: Я. Фесолович, Я. Назарик і Л. Квасній.

По Зборах відбулася перекуска, приготована панями, під час якої відчитано В. Каплуна й О. Білика "Поему про Селепка Федя".

***

В роковини "Бродів" відправлено поминальні богослуження за полеглих в боях і померлих колишніх вояків Дивізії в церкві оо. Василіян 24 липня, а в храмі УАПЦ 31 липня, в яких узяли участь члени Братства з прапором. Гарні проповіді виголосили о. Д. Шимчій і о. Ст. Сергійчук.

КРАЙОВИЙ З'ЇЗД БРАТСТВА 1-ої УД УНА В ЗСА

18-ий Крайовий Делеґатський З'їзд Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА випав в ювілейному році 40-ліття зформування 1-ої УД УНА. Цей ювілей відсвяткована два й пів місяця тому з участю понад 400 колишніх вояків 1-ої УД УНА. Звичайно так буває, що делеґатські з'їзди після ювілейних святкувань відбуваються при зменшеній кількості делеґатів й учасників, бо

товариський характер з'їзду відібрали зустрічі на ювілеї. Нічого дивного, що й цей останній з'їзд не тішився великою участю побратимів.

З'їзд заплановано було відбути під час "Дня Праці" в днях 3-5 вересня 1983 р. на Оселі Українського Братського Союзу "Верховина". Тут не тільки відбуваються з'їзди що два роки (часто разом із з'їздами всього Братства), але також що року Станиця Нью-Йорк влаштовує товариські зустрічі. На цій Оселі "дивізійники почувають себе, як в себе вдома" й це не дивно, бо головою УБС є наш побратим Іван Олексин.

У З'їзді взяло участь 28 делеґатів із 58 мандатами, вони заступали 9 станиць (однієї бракувало). Наради відбуто вже першого дня З'їзду, це є в суботу 3-го вересня. З'їздом керувала президія в складі: Іван Скіра — голова, Роман Припхан — заступник голови, та Богдан Ясінський й Олександер Пришляк — секретарі.

Річеві наради віддзеркалювали організаційні проблеми Братства в ЗСА. Суспільна Служба Комбатанта, праця якої все турбувала й турбує членство, бо допомога інвалідам та немічним все стояла й стоїть на першому місці завдань Братства, зараз є наладнана. Інж. Михайлові Ліщинському та всім членам ССК належить признання за вклад праці на цьому полі.

Другою важною проблемою є організаційна спаєність кол. вояків 1-ої УД УНА, яка не все дописує. Це є тим важливіше зараз, коли ворог очорнює дії 1-ої УД УНА та її членів найгіршими наклепами. Щоби цьому протиставитися, треба скріпити фінансовий стан Братства, видавати джерельні матеріяли про 1-шу УД та заздалегідь подбати про правні заходи.

Всі ці справи віддзеркалювалися в дискусії над звітами уступаючої Управи, якій на внесок Контрольної Комісії уділено абсолюторію з признанням. Нову Управу вибрано одноголосно в складі: Осип Голинський — голова, Роман Кобрин — заст. голови, Петро Буняк — заст. голови-захід, Мирослав Трешневський — заст. голови-схід, Ярослав Закаляк-та Дам'ян Ліщинський — секретарі, Антін Тимкевич — референт фінансів, Орест Слупчинський та Володимир Мазяр — референт імпрез, Роман Сокольський та Богдан Кашуба — організаційні референти — схід та захід, Михайло Ліщинський та Ярослав Палатайко та Євген Левицький — референти суспільної Опіки. Всеволод Будний та Роман Гаєцький та Олександер Луцький — реф. преси. Всеволод Будний — реф. архіву, Ростислав Галабурда — прапороносець, Володимир Баран, Кирило Григорович, Євген Михайлів та Роман Припхан — вільні члени. Контрольну комісію вибрано в складі: Богдан Артимишин, Михайло Гись та Роман Данилюк, а до товариського суду увійшли Петро Семенюк, Василь Пелещук та Мирослав Мартинець.

Нова Управа — це, властиво, ця сама, яку вибрано на 17-му З'їзді із малими доповненнями і змінами, президія якої залишається надалі в Ньюарку. В останніх двох роках — роках кризи на громадському відтинку — ця сама управа дбала, щоби Братство працювало якнайкраще в цих обставинах для добра всієї громади, і тому її перебрано на наступних два роки.

Вечором, зараз після З'їзду, традиційним вже звичаєм, делеґати та учасники з новим головою на чолі, зачинають товариську частину З'їзду спільною вечерою-беннетом. Цього року випадково так склалося, що рівночасно на Оселі Українського Братського Союзу в Ґлен Спей відбувався 13-ий З'їзд Об'єднання кол. Вояків УПА. Товариський вечір відбуто спільно, "за одним столом", при якому засіли обі комбатантські організації. Вечерю попередив "контейл", із смачними закусками, якими славиться Оселя "Верховина" під зарядом п. Богдана.

В неділю, 4-го вересня, учасники обох З'їздів, це є 18-го УД УНА та 13-го Об'єднання кол. Вояків УПА, взяли участь у Богослужбі, після якої біля Могили-Пам'ятника відслужено панахиду по всіх упавших та померлих вояках УПА та 1-ої УД УНА та зложено вінок із червоної калини.

Р. Г.

КРАЙОВИЙ З'ЇЗД В АВСТРАЛІЇ

Цей Крайовий з'їзд можна зачислити до одних із світлих моментів в житті дивізійників в Австралії. Бо це вперше, від кількох декад, дивізійники, як організована цілість, постановили оформити себе на чолі з крайовою репрезентацією, щоб тим на майбутнє скоординувати і посилити свою діяльність.

На залі, крім гостей, були присутні 57 делеґатів з трьох Станиць Братства в Австралії, тобто з Сіднею, Аделаїди та Мельборну. З'їздом керувала президія — Т. О. Андрушко — голова, М. Мик — заступник та М. І. Добриденко — секретар. До Почесної президії запрошено голову Української Громади — Степана Лисенка; представника Української Громади Пд. Австралії — Т. Пасічинського, та від преси — ред. Юрія Венгльовського.

З нагоди Ювілейних святкувань наспіло багато привітів, які друкуватимуться в Бюлетені Крайової Управи, в тім привіт-благословення від Патріярха Йосифа, від Митр. Мстислава та від Союзу Українських Організацій Австралії (СУОА).

З'їзд завершено вибором Крайової Управи з осідком в Аделаїді в такому складі: К. Мирон — голова; Т. О. Андрушко — заступник голови; П. Курпіта — секретар; М. І. Добриденко — організаційний; М. Висоцький — скарбник.

Наради відбувалися в дружній і товариській атмосфері і для упрощення покликано теж дві Комісії: Номінаційну та Резолюційну. Прийняті резолюції будуть теж друковані в Бюлетені К. У.

Між постановами З'їзду були такі:

а) Оформити один статут для всіх Станиць;

б) В 1984 р. відзначити Сорокову Річницю битви під Бродами і видати Бюлетень з цієї нагоди;

в) Охопити в Братство колишніх вояків Дивізії, які ще до сьогодні з різних причин не є зорганізовані.

Беннет відбувся того самого дня увечорі в Українському Народному Домі в Ессендоні, в присутності кілька соток дивізійників з дружинами — гостей з інших стейтів та визначних гостей Мельборну, в тому православного духовенства, на чолі з Архипресвітером Стасишином, та католицького, з Єпархом Австралії і Нової Зеляндії Кир Іваном Прашком.

В програму беннету, який підготовив Діловий комітет, входили: гостина, привіти та гумористичний скеч. В другій половині беннету дивізійники "дали серцю волю" і спонтанно, полинувши думками в минуле, співали різні, давні вояцькі пісні.

Ювілейний концерт, що відбувся в неділю увечорі, був багатий своєю дві і пів годинною програмою. Були думки обмежити виступи до самих тільки колишніх вояків, але виступи гостинних артистів набагато збагатили програму Концерту.

Від Мельборну, новостворений вояцький хор під керівництвом Мар'яна Костюка, набрав такої популярности, що вже постановлено його не розв'язувати.

Фраґмент із нарад з'їзду дивізійників Австралії в днях 11 і 12 червня 1983 року в Мелборні.

З Сіднею виступив вояцький хор під керівництвом Григорія Панасюка і крім того запрошені артисти — пані Мороз та Романюк і сумівка Ткачук. Від Аделаїди виступали жінки колишніх дивізійників — пані Іванка Будас, Павлина Трушкевич та гості — Олена Соловій, Рома Нестор та Андрій Ситник.

Концерт закінчено відспіванням державного гимну. Відзначення сороканліття та оформлення Братства в Крайову управу треба зачислити як початок відновлення діяльности дивізійників в Австралії.

Крайова Управа із запалом розплянувала працю на майбутнє. Вже оформлено Редакційну колегію, що має розпочати збірну матеріялів для видання Альманаху. Видано теж обіжник ч. 1 для інформації ширших кіл членства. Ото ж всі до праці: "За свій рідний край, за стрілецький звичай!"

Т. О. А-но, пресовий референт

32-ГІ РІЧНІ ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ СТАНИЦІ У ВІННІПЕҐУ

Здається, що недавно було — як кілька побратимів зібрались в домі І. Савчака, щоб створити клітину нашого Братства, та 30 березня 1983 р. відбулися вже 32-гі річні Загальні збори Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА у Вінніпеґу.

Станичний "отаман" О. Загорода відкрив Збори, вшановано однохвилинною мовчанкою тих побратимів, які відійшли, вибрано Президію: д-р В. Кривуляк — голова; хор. Ю. Гнатюк — заступник; Ярослав Ґаба — секретар. Прочитав протокол з минулих Загальних зборів Іван Цяпута.

Д. Жила, делеґат до місцевого Відділу КУК, звітував: був активним у дискусіях та звітах, зрезиґнував з причини здоров'я (йому понад 80 років). Залишився представником В. Бартіш та доповнено представництво П. Музикою. Ще звітували: І. Нестор — заступник голови, Ярослав (Славко) Ґаба — дописувач до преси, Теодосій Гальма — секретар, П. Кралька із кольпортажу; скарбник С. Паучок — про стан станичних фінансів.

Голова О. Загорода дякував за співпрацю та дружнє співжиття у Станиці, розказав коротко про Крайовий З'їзд у Торонті, про плян зустрічі із дивізійниками під час Конґресу КУК у Вінніпеґу.

Після звіту М. Романюка з Контрольної Комісії і уділення абсолюторії уступаючій, приступлено до вибору нової управи.

Більшістю голосів перевибрано управу Станиці на 1983-84 рік: голова Станиці — Олекса Загорода; заступник голови — Іван Нестор; секретар — Теодозій Гальма; кореспонденційний секретар — Ярослав (Славко) Ґаба; фінансовий секретар — Сильвестер Паучок; кольпортер — Павло Кралька; делеґати до КУК: Володимир Бартіш і Петро Музика; прапороносці: Володимир Бартіш, Дмитро Івончик, Михайло Боднар, Петро Батіг; опіка хворих: Михайло Романюк, Іван Нестор; телефоністи: Михайло Хар, Дмитро Івончик, Сильвестер Паучок, Микола Кащій, Михайло Боднар; члени: Михайло Мисько, Ярослав Ґаба, Олександер Гур, Михайло Хар, Микола Кащій; Контрольна комісія: Михайло Романюк, Дмитро Івончик, Петро Музика.

У дискусії та внесках головною точкою був заклик до масової участи та співпраці з запроєктованою масовою демонстрацією з нагоди 50-річчя голоду на Україні. Підкреслено, щоб дати світові знати про доконане вини-

щення 8 мільйонів українців голодовою смертю сталінськими сатрапами! Згадано також про запроєктоване свято 40-річчя створення Дивізії "Галичина".

Наприкінці перевибраний голова О. Загорода подякував за перевибір та закликав всіх до співпраці у майбутнє. Сказав, що головним нашим обов'язком буде помагати тримати домівку Рідної Школи ім. М. Шашкевича, де міститься наша Станиця, та установа потребує нашої повної підтримки.

Славко

ПРЕДСТАВНИКИ ДИВІЗІЙНИКІВ ІНФОРМУВАЛИ ВЛАДИКУ МИТРОПОЛИТА СТЕФАНА ПРО ЮВІЛЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ

В суботу, 16-го квітня 1983 року представники Головної Управи Братства кол. вояків 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії, Крайової Управи Братства в ЗСА та Станиці Братства у Філядельфії відвідали філядельфійського Митрополита Високопреосвященнішого Архиєпископа Стефана, щоб поінформувати його про цьогорічні ювілейні відзначення 40-ліття створення Української Дивізії в часі Другої світової війни дня 28-го квітня 1943 р. та її боротьби у ланцюгу українських визвольних змагань за відновлення української державности.

Мит. Стефан окружений представниками Головної і Крайової Управ Братства.

Дванадцяти-членну делеґацію очолював голова Крайової Управи Братства Дивізійників у ЗСА Осип Голинський, а входили до неї 1-ий заступник голови Головної Управи Братства Роман Данилюк та член Гол. Управи Роман Кобрин, як теж члени Крайової Управи Братства в ЗСА — Петро Буняк, Ярослав Заналян, Антін Тимкевич, Евген Михайлів, Богдан Артимишин, Михайло Ліщинський, Іван Скіра та з рамени філядельфійської Станиці Дивізійників її голова Ярослав Палатайко й пресовий звітодавець Олександер Луцький.

Голова делеґації Осип Голинський та інші члени делеґації інформували Владику Митрополита Стефана про обставини створення Української Дивізії, яку благословив на її збройну боротьбу Князь Української Церкви Великий Митрополит Галицький Слуга Божий Андрей Шептицький, якому й треба завдячувати цей історичний факт, що Українська Дивізія — єдина — мала у своїх рядах коло двадцять українських священиків — капелянів під проводом о. митрата д-ра Василя Лаби, а після закінчення війни Українська Дивізія в полоні одержала велику духову опіку й допомогу зі сторони Церкви, головно завдяки батьківській опіці Владики скитальців Архиєпископа Івана Бучка.

Владика Митрополит Стефан у своєму слові й відповідях на питання, в яких порушено багато різних справ із нашого теперішнього релігійно-церковного та громадського життя, виявив дуже велике й позитивне обізнання із справою створення й боротьби Української Дивізії, давав як справжній духовий батько усіх вірних Церкви без різниці, ясні й оптимістичні відповіді та благословив діяльність Братства кол. вояків 1-ої УД УНА для загального добра Української Церкви, народу та цілої української громади, зокрема благословив цьогорічні ювілеї Української Дивізії.

О. Л-ий

ТРИНАДЦЯТИЙ ДЕЛЕҐАТСЬКИЙ З'ЇЗД ОБ'ЄДНАННЯ КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА США І КАНАДИ

Тринадцятий Делеґатський Загальний З'їзд відбувся в суботу і неділю, 3-4-го вересня 1983 року на відпочинковій оселі Українського Робітничого Союзу "Верховина" при участі 41 делеґатів та 34 гостей. На З'їзді були заступлені станиці Нью-Йорк — Пассейк (господарі З'їзду), Філядельфія, Рочестер, Детройт, Шикаґо та Торонто. З інших місцевостей делеґати не прибули з огляду на різні перешкоди.

З'їздом проводила Президія в складі: д-р М. Ріпецький, Шикаґо, голова, та М. Бохно, В. Чуйко і М. Ріпецька, секретарі.

Після відкриття З'їзду В. Дашком, Першим Заступником Голови, при тимчасовій відсутності Діючого Голови В. Сорочака та привіту Ю. Котляра від господарів, З'їзд однохвилинною мовчанкою вшанував всіх друзів, що відійшли за час останньої каденції на чолі зі сл. п. полк. Ю. Лопатинським.

Перший день нарад складався зі звітів уступаючої управи та беннету. Цей останній відбуто разом з учасниками Крайового З'їзду Братства 1-ої Української Дивізії УНА. Також ранком другого дня делеґати і гості разом з побратимами 1-ої Української Дивізії організованим порядком, з прапорами, вислухали Службу Божу та опісля взяли участь в панахиді та в складенні вінка на символічній могилі в пам'ять поляглих за волю України.

Другий день нарад складався з дискусій над звітами та вибору нової управи. В дискусіях, які часто ставали палкими, обговорено ряд проблем організаційного та загально громадського життя. Найбільше уваги присвячено

"Літописові УПА", співпраці з другими комбатантськими організаціями, Суспільній Службі Комбатанта, СКВУ, організації військових цвинтарів, допомозі потребуючим, архівним справам та різним проблемам місцевих станиць.

На З'їзді працювало дві комісії: Резолюційна , в складі — М. Лабунька, П. Потічний, Я. Саламаха та Є. Штендера, і Номінаційна в складі: Я. Струтинський, М. Федак і С. Адамчук.

З'їзд одноголосно прийняв запропоновані Резолюції.

Нову управу обрано в слідуючому складі: Петро Й. Потічний — голова; Ярослав Струтинський — І-ий Заступник (США); Володимир Дашко — ІІ-ий Заступник (Канада); Михайло Березинський — ІІІ-ій Заступник (Суспільна Служба Комбатанта); Іван Дмитрик — Скарбник; Михайло Федак — Секретар (Канада); Марія Ріпецька — Секретар (США); Осип Левицький — Референт Суспільної Опіки; Степан Адамчук — Вільний член; Теодор Гайдук — Вільний член; Юліян Котляр — Вільний член. Контрольна Комісія: Олександер Білевич, Михайло Міґус, Володимир Сорочак.

Делеґатами на слідуючий Конґрес СКВУ обрано: П. Й. Потічного, М. Федака, В. Дашка, Є. Штендеру, Я. Струтинського, М. Лабуньку.

Обрано також двох заступників, а саме — Ю. Котляра та К. Лялюка в випадку, коли делеґати не могли б взяти участи в конґресі.

З'їзд рівнож прийняв одноголосно поправку до Статуту відносно реченця з'їздів. Нова точка Статуту встановляє з'їзди кожних три роки, а не як досі — що два роки. Між з'їздами рекомендовано відбувати товариські зустрічі по можливості в найбільш вигідному для всіх місці.

Спеціяльна подяка належить друзям та їхнім дружинам зі станиці Нью-Йорк — Пассейк за підготовку та зразкове переведення з'їзду.

З'їзд закічено українським національним гимном.

РЕЗОЛЮЦІЇ XIII-ГО З'ЇЗДУ ОБ'ЄДНАННЯ КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА В США І КАНАДІ

Тринадцятий Делеґатський З'їзд Об'єднання Колишніх Вояків УПА США і Канади проходить в 50-ту річницю Великого Голоду, організованого урядом СРСР з метою зламати державницькі аспірації українського народу та послабити його життєздатність. З'їзд схиляє голови перед мільйоновими жертвами цього штучно-організованого голоду.

З'їзд висловлює свою піддержку і солідарність колишнім воякам УПА, членам збройного підпілля і борцям за демократичні і національні права українського народу, які караються по тюрмах і концентраційних таборах, або є переслідувані тоталітарним режимом СРСР.

З'їзд вітає Ієрархію, священиків і вірних всіх українських віровизнань в Україні і у вільному світі і висловлює свою підтримку всім тим, яких переслідують за їхні релігійні переконання, та які змагаються за свободу віри.

З'їзд вітає всіх борців і політичних в'язнів, які в тоталітарній системі СРСР борються за демократію, державну незалежність і людські права всіх народів.

З'їзд боліє над розбиттям українського політичного і громадського життя в діяспорі і закликає всі політичні і громадські організації до взаємної толеранції і співпраці на демократичній базі з ціллю гармонійного наладнання українського життя на поселеннях та для всебічної допомоги визвольним змаганням нашого народу.

З'їзд пригадує, що в 1984-му році припадає 40-річчя постання УГВР і закликає українську громадськість гідно відзначити ці роковини.

З'їзд стверджує, що постанови Десятого Делеґатського З'їзду Об'єднання Колишніх Вояків УПА США і Канади з 1973 року про створення "Літопису УПА" були позитиво виконані. З'їзд висловлює пошану всім, що причинилися до започаткування цієї справи, а зокрема друзям, яких вже більше немає в живих, та подяку всім, які вложили багато труду в розбудову цього видавництва.

З'їзд стверджує, що на базі "Літопису УПА" знайдено порозуміння і співпрацю обох комбатантських організацій колишніх вояків УПА і всеціло піддержує таку співпрацю й на майбутнє.

З'їзд гаряче підтримує видавництво "Літопис УПА" і закликає все українське громадянство підтримати "Літопис УПА", щоб в цей спосіб допомогти зібрати й зберегти для історії матеріяли про останні збройні змагання українського народу.

Резолюційна комісія в складі:
М. Лабунька, П. Й. Потічний, Я. Саламаха, Є. Штендера.

РОЗШУКИ

Пошукуємо МИЛОСЛАВА ЛАБА, народжений 1925 р. в селі Викоти, пов. Самбір. Матуру здав 1943 р. Перебував в 1944 р. на старшинському вишколі коло Праги. Остання вістна була з грудня 1944 р.

Інформації просимо ласкаво слати на адресу:

Mrs. T. Krywulych
33 Benedict Street
West Springfield, Mass. 01089
U.S.A.

ПРЕСОВИЙ ФОНД "ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА"

В часі між 1 липня і 30 вересня 1983 р. ми одержали від організацій, передплатників і прихильників журналу слідуючі вплати на пресовий фонд "Вістей Комбатанта":

Ярослав Качай — Філядельфія, із збірки в пам'ять св. п. д-ра Богдана Семенюка	230.00
Михайло Сулима — Оттава	150.00
Станиця Братства в Рочестері — збірка в пам'ять св. п. Івана Луговського	136.00
Евстахій Загачевський — Рочестер — неприйняту винагороду за виготовлення "Однодніввки" в пам'ять недавно померлих побратимів Івана Луговського і Любомира Рихтицького	100.00
Комітет для побудови пам'ятника на могилі св. п. проф. Василя Іваниса, Кубанського Отамана	75.00
Дмитро Кіт — Чатам, Онт. в пам'ять побратима св. п. Григорія Кріслатого	30.00
Семен Кріслатий — Парма в пам'ять друга св. п. Ілька Хімки	30.00
Анна і Роман Бойцуни — Торонто в пам'ять св. п. десятника ДУН Степана Наконечного	25.00
Дирекція Української Споживчої Кооперативи в Судбурах	25.00
Роман Іваницький — Нью-Йорк, в пам'ять св. п. Андрія Повха	20.00
по дол. 20.00: Тарас Качмарчук — Торонто і Іван Р. Костюк — Трентон разом	40.00
Роман Гаєцький — Нью-Йорк	15.00
Іван Хохлач — Монтреаль	13.00
по дол. 10.00: А. Мацко — Торонто, Евстахій Загачевський — Рочестер, Василь Думенко — Торонто, Дмитро Івончик — Вінніпеґ і Мирослав Ткачук — Едмонтон разом	50.00
по дол. 5.00: М. Лавришин — Торонто, Евген Михайлів — Бетлегем, М. Піскоровський — Гамілтон, Володимир Баран — Парма, разом	20.00
Григорій Ткачишин — Тандер Бей	2.00
Разом	**$961.00**

Наше щире співчуття пересилаємо Родинам, приятелям і знакомим Покійних д-ра Богдана Семенюка, Івана Луговського, Любомира Рихтицького, проф. Василя Іваниса, Григорія Кріслатого, Ілька Хімки, Степана Наконечного і мґр. Андрія Повха.

Дякуємо всім жертводавцям та ініціяторам збірок. Просимо і в майбутньому пам'ятати про потреби нашого журнала.

В днях 3 і 4 вересня 1983 р. під час 18-го Крайового З'їзду Братства США на Оселі "Верховина" побр. Ярослав Качай з Філядельфії заініціював і перевів збірку на пресовий фонд "Вістей Комбатанта" в пам'ять недавно померлого голови Братства "Броди-Лев" св. п. д-ра Богдана Семенюка.

Пожертви зложили:

по дол. 20.00: Ярослав Качай, Евген Шкільник, Роман Клос, Ярослав Палатайко, д-р Іванна і Зенон Терлецькі, Роман Іваницький, Петро Семенюк, Роман Припхан, Богдан Кандюк і д-р Василь Сірський;

по дол. 10.00: Богдан Артимишин, Микола Бойчук і Михайло Гись.

Разом $230.00

Жертводавцям та побр. Ярославові Качаєві наша щира подяка.

Проголошений у В.К. ч 3/83 даток на пресовий фонд В.К. в пам'ять св. п. Івана Варцаби зложив наш довголітний передплатник із Гавайських островів д-р Ігор, а не Іван, Кодельський.

Перепрошуємо за друкарського "чортика".

Адміністрація В. К.

Ті, що відійшли...

ІВАН ВАРЦАБА

Іван Варцаба народився 16-го січня 1915 р. у Левандівці, у Львові. Його мама померла, як він мав 3 роки, на т. зв. "гішпанку". Малий Іван не зазнав родинного тепла, бо мачуха не любила його, тому виховувався у своїх стриїв, які з причини мішаного подружжя не вдержували українського духа в їхніх родинах. Коли батько побачив, що син його ходить до польської школи, забрав його до Львова й вписав до школи ім. Шашкевича, а згодом до академічної гімназії.

В 1931 р. перейшов юнацький націоналістичний вишкіл і став членом ОУН. В тому році, році сумнозвісної пацифікації, з причини антипольських виявів гімназистів, польська влада розв'язує їхню 6-ту гімназійну клясу, і Іван переїжджає на один рік до приватної української гімназії у Яворові, а в 1934 р. складає іспит зрілости в Акад. Гімназії у Львові. З тих часів проф. Іван Чмола, один з основоположників Пласту, залишив дуже приємні спомини в пам'яті Івана.

У вищих клясах гімназії Варцаба почав тренувати легкоатлетику і вже в роках 1934-39 мав дуже добрі осяги: він був рекордистом в бігах, а в бігу навпростець тричі здобув чашу "Нового Часу", став членом Українського спортового клюбу, Туристично-спортового т-ва "Плай", Карпатського лещатарського клюбу, а коли весною 1937 р. польська влада розв'язала Український спортовий союз, вступає до Сокола-Батька. Записується на аґрономічний факультет Львівського університету.

Не оминув він польської тюрми, коли поліція виарештувала у Львові в 1939 р. членів Студентського конґресу. Війна відчинила брами тюрем, але на зміну прийшли більшовики, і він покидає Галичину й через Сян переходить на німецьку сторону, де одружується з відомою спортсменкою Іриною Кобзяр.

В той час в Сяноці стояв розформований Леґіон полк. Романа Сушка, в якому був його шваґер Володимир Кобзяр. На припоручення полк. Сушка від'їжджає Варцаба до Кракова й працює на так званій "З-ці", де була головна квартира ОУН. Згодом виїжджає з В. Кобзярем на охорону індустріяльних об'єктів до т. зв. "Веркшуц" до Стараховиць.

Організація Українських Націоналістів проводила в Стараховицях вишкіл майбутніх старшин, де опинилися ще візії "Галичина" і інші. Повертає до Львова і в Дублянах продовжує аґрономічні студії.

В 1943 р. голоситься до Дивізії "Галичина". Як в цивільному житті, так і тепер на вишколах, Іван з'єднував собі симпатії, і має добрі успіхи на вишколах.

Він попадає в 1945 р. до американського полону, з якого виходить щойно при кінці 1947 р.

Закінчує агрономічні студії на Українському технічно-господарському інституті в Реґензбурзі, в 1948 р. є суддею під час Д. П. Олімпіяди в Реґензбурзі, а в 1950 р. виїжджає до США.

Протягом 30 років працює в Чікаґо при виготовлюванні мап, де здобув не тільки признання за своє знання і солідність, але й спеціяльну нагороду за одну свою працю.

О. Г.

ВАСИЛЬ ОСТРОЖИНСЬКИЙ

З волі Всевишнього відійшов у Вічність бл. п. Василь ОСТРОЖИНСЬКИЙ в дні 26 травня 1983 року, в Мізерекордія шпиталі у Вінніпеґу, проживши 71 років.

Василь Острожинський народився в селі Голгоча на Тернопільщині, належав до Читальні "Просвіта", працює в драматичному гуртку, співає в хорі, належить до молодечої організації "Сокіл".

В 1930-их роках вступає в члени Організації Українських Націоналістів, а під час Другої світової війни вступає в ряди 1-ої Української Дивізії УНА.

По звільненні з полону працює в Англії, належить до СУБ, стає членом української церкви. В 1951 р. переїжджає до Канади, до Вінніпеґу, де стає членом Т-ва Рідна Школа ім. Маркіяна Шашкевича, Братства Дивізійників, Інституту Просвіти, Ліґи Визволення України. Хоч не мав своїх дітей, все ж таки допомагав при Осередку СУМ. Він був примірний член парафії Свв. Володимира й Ольги.

ІВАН ЛУГОВСЬКИЙ

Дня 10 липня 1983 р. несподівано помер Іван ЛУГОВСЬКИЙ на 57-му році життя. Покійний народився в с. Бариші, повіт Бучач. Малим хлопцем лишився сиротою та виховувався в

домі своєї тети на присілку Залісся. Народну школу закінчив в Бариші, а початки середньої в Бучачі, яку перервала війна. Вихований серед національно свідомої молоді, брав участь у підпільній праці та вступив до Української дивізії, в якій проходить вишкіл, бої, полон. Після переїзду "рімінців" з Італії до Англії і звіль-

нення з полону одружується з Анною Маґоц; мають двоє дітей: Марію та Степана.

Після 15-річного побуту в Англії переїжджає з дружиною і дітьми до США, спершу влаштовується в місті Нью-Йорку, а згодом переселюється до міста Рочестеру, де працював у фірмі "Кодак".

Покійний належав до церковного хору при Українській Католицькій Церкві Богоявлення, до українського національного хору "СУРМА", був прикладним членом місцевої Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, де довгі роки був незмінним членом управи. Панахиду відправили о. Василь Бучек та о. Вербицький. Похорон відбувся 14 липня на місцевому католицькому цвинтарі.

Після похорону відбувся поминальний обід, на якому шваґер Покійного Семен Ковбасовський заініціював збірку на пресфонд "Вістей комбатанта", як нев'янучий вінок Покійному. Збірка дала суму 136 дол.

"ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ" — ДРУЗІ і Управа Станиці.

ІЛЬКО, ОЛЕКСА НОВІЦЬКИЙ

Управа Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Боффало ділиться з побратимами дивізійниками сумною вісткою, що ранком у неділю 17 квітня 1983 р. помер член нашої Станиці та колишній член нашої Управи Ілько, Олекса НОВІЦЬКИЙ.

Народився він 27 липня 1922 року в с. Бозниківка Бережанського повіту. Уже чотирилітнім став круглим сиротою. Підростав серед старших братів. У 1941 р. переїхав до Бережан, де продовжував навчання. Весою 1943 р. зголосився до Дивізії і перейшов увесь її бойовий шлях, включно з ріминським полоном.

1947 року переїжджає до Західньої Німеччини, а в 1949 — до Боффало, США.

Ілько Олекса Новіцький був скромною українською людиною, готовою жертвувати свій час для парафії св. Миколая, чи для нашого Братства. Управа Станиці складає родині вислови щирого співчуття.

АНДРІЙ ГУК-СПАРТАК

хорунжий УПА, чотовий сотні Бриля

Нар. 13 грудня 1922 р., відійшов у Вічність 13-го липня 1983 року на 60-му році життя. Андрій Гук-Спартак був членом Станиці Об'єднання кол. Вояків УПА в Рочестер, Н. Й.

Тлінні останки Покійного зложені на українському католицькому цвинтарі в Ютика, Н. Й.

Залишив у великому смутку дружину Віру, якій складаємо наші щирі вояцькі співчуття.

о. митрат ДАНИЛО ДЗВОНИК

* 24. 12. 1923 — † 20 4. 1981

Отець митрат ДАНИЛО ДЗВОНИК підхорунжий української Дивізії народився 24 грудня 1923 р. біля Льво-

ва, висвячений на священика 4 грудня 1951 р., був генеральним вікарієм Бельгії, Голяндії, Швайцарії, Люксембурґа і скандінавських країн.

Помер несподівано 20 квітня 1981 року в Брусселі, де похоронений при участі коло 500 людей, своїх і чужинців.

М. К.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

Ілько Хміль нар. 5 серпня 1921 р. в с. Яжів старий, Яворівського повіту. За Польщі належав до вишколу хліборобської молоді та до т-ва "Луг". Весною 1942 р. німці схоплюють його до "Бавдінсту", звідки насильно перевозять до Модерівки на вишкіл та поповнення німецького "Веркшуцу", а після вишколу перекидають на Кавказ.

Після поразки німців на Східньому фронті "Веркшуц" відкликає свої частини до Модерівки на Лемківщині, і тут відбуває повний військовий вишкіл, а під кінець війни німці висилають на протибільшовицький фронт в Юґославію. В боях, ранений відламками шрапнелі, дістає стрясення мозку. З фронту перевозять до Італії на лікування, а після звільнення виїжджає до Англії. В 1952 р., за старанням друзів, поселюється в Клівленді, Огайо, США, куди незабаром прибуває брат Петро.

Минуле потрясення мозку почало проґресувати. Процес до тотального паралічу проходив сім літ. В 1959 р. він у "Нерсінґ Гоум" проходить операцію горла, від якої тратить мову.

Пролежавши в ліжку 23 роки, помер 28 травня, а похоронили 31 травня 1983 р., на кладовищі свв. ап. Петра й Павла в Пармі, Огайо. Слово мав Семен Кріслатий, а від товаришів по збої і сельчан Семен Стасишин з Торонта.

С. К-тий.

БОГДАН ДУБЕНКО — "ЧАЙКА"

Народжеий 24 березня, 1922 року, недалеко Бірчі в Перемищині, покійний походив з патріотичної родини, яка в час Другої світової війни потерпіла величезні втрати в боротьбі за волю українського народу. Трьох братів "Чайки" загинуло в рядах УПА, а батьків насильно заслано на Сибір.

Стрілець, а потім підстаршина в відділі "Крилача", а опісля "Бурлаки", Дубенко в 1947 році прийшов рейдом до Австрії, опісля переїхав до Німеччини, а на початку 1950-их років опинився в Філядельфії, США.

Тут відразу включився до громадської праці, як член Станиці ОКВ УПА, СУК Провидіння, та хорів "Кобзар" і "Прометей". Одружився 25 лютого, 1956 року, з Христиною Стасишин (померла 15 травня 1982) і разом виховали двох синів Романа-Михайла та Зоряна-Богдана, яким дали високу освіту та включили в активне життя української громади. Помимо важкої серцевої недуги Дубенко був активним членом Патріярхального Руху та парохії Св. Архистратига Михаїла в Дженкінтавн — Філядельфії.

Помер 15 вересня, 1983 року, на серцевий удар. Похований на українському цвинтарі Фокс Чейз біля Філядельфії. Вічна йому пам'ять.

ВІЙСЬКОВІ НОВИНИ

Це перший раз від початку окупації, що радянський ґарнізон зайняв позиції в північнозахідньому Афганістані біля кордону з Іраном. Мабуть ці переміщення ґарнізону пов'язані з погіршенням відносин між Іраном і СРСР, бо Іран вигнав недавно групу "радянських дипломатів", обвинувачуючи їх у шпигунстві і ЗАБОРОНИВ ДІЯЛЬНІСТЬ прокомуністичної партії Тудег. В Афганістані є тепер 106.000 радянського війська, враховуючи недавно доставлені 6.000 воянів повітряним шляхом із СРСР, на новозбудоване ним летовище в Шінанді, поблизу міста Герат.

Військові новини

Прем'єр-міністер Греції Андреас Папандреу звернувся в окремих листах до лідерів Балканських держав, — Румунії, Болгарії, Юґославії, Туреччини та Альбанії, — щоб вони взяли участь у переговорах про створення балканської зони, вільної від ядерної зброї. Як відомо, всі ці країни не є однорідні ні політично, ні соціяльно, ні відносно приналежности до союзів. Ця заява була спрямована на задоволення його соціялістичних і комуністичних послідовників, але вона викликала опір консервативної опозиції та критику всіх західніх держав і, мабуть, під їхнім впливом, ледве чи Папандреу вдасться того роду аліянс.

Бої між афганськими повстанцями за місто Герат і долину Паньшер коштувало дорого радянським окупантам і їхнім комуністичним яничарам, які зосередилися "під стягом Кармаля Барбака". З фронту привезли до Кабулю десятки вантажних авт побитих і поранених солдатів і афганців-комуністів. СРСР вже не везе своїх убитих "на родіну", а хоронить в Афганістані, а родині пересилають "стандартні повідомлення, що вояк згинув смертю героя"...

Згідно з повідомленнями із сірійських джерел, Радянський Союз розташував навколо сірійського міста Гомс бази із найновішими своїми ракетами типу САМ-5, що, за словами СРСР, "мали б змінити рівновагу сил" на Близькому Сході. Доступ до баз мають виключно лише радянські вояки. Все постачання, включно із продуктами харчування, здійснюють радянські машини, а коли іноді прибуде будь-яка достава сірійськими машинами, то їх розвантажують перед брамами бази. Через дуже високу огорожу не видно нічого, крім різного типу радарних антен, що обслуговують ці ракети.

Біля пам'ятника жертвам В'єтнамської війни у Вашінґтоні відбулися окремі торжественні святкування у т. зв. "Меморіял дей", на який прибули тисячі колишніх ветеранів та родини тих, що віддали своє життя за Америку. Найбільше торжественна була хвилина, коли відвідувачі підходили до пам'ятника, збудованого з двох полірованих чорних ґранітних плит, що сходяться у підніжжі пам'ятника разом, творячи літеру "V", що означає "вікторія" — перемога. На плитах є вичеканені 59.709 імен тих, що впали на полях бою, або пропали без вісті. Усіх тих ветеранів, які брали участь у В'єтнамі є всіх разом 2.7 мільйона вояків.

**

Політичні спостерігачі і кореспонденти інформують з Китайської Народної Республіки, що під час останнього з'їзду, на якому було схвалено чимало нових реформ, не змінилося одно: Комуністична партія Китаю матиме і надалі стислу контролю над армією. Теперішня новостворена Військова комісія буде займатися тільки практичним переведенням рішень Компартії. Китайські партійні теоретики навіть не допускають інакшої думки, що хтось інший, а не Компартія, міг би керувати такими важливими справами, як збройні сили і оборонна стратегія Китаю.

**

Із дуже рідкісного інтерв'ю, що появився у газеті "Труд", радянський генерал Гусаковський нахвалявся, що танк "Т-72" є "найкращою бойовою машиною нашого часу". Цей танк не тільки може стріляти у своїй повній скорості, але він теж може брати участь у боях, у зонах, насичених ядерною радіацією, і танкістам нічого не загрожуватиме. Але це все, як виходить, була "пропаґандивна хвальба", бо Ізраїлеві вдалося захопити танк "Т-72" під час боїв у Лівані і, як тепер виявляється, цей танк не може зрівнятись з подібною американською зброєю.

**

Під час відвідин Південної Кореї, деякими американськими конґресменами, вони так само, як і передше секретар оборони Вайнберґер, відбули розмови з державними керівниками цієї країни. Вони підкреслювали у своїх зустрічах зобов'язання США щодо Південної Кореї, але теж і наголошували, щоб уряд Кореї зі свого боку робив всі потрібні заходи для оборони країни перед СРСР та його диверсійною роботою.

**

Секретаріят Департаменту військової фльоти США знову звернувся через пресу із заявами, що Японія повинна змінити своє дотеперішнє становище щодо військових бльоків, бо в теперішній ситуації радянської загрози збройні сили США не зможуть її ефективно оборонити. Японія мусить сама подбати про те, щоб розбудувати воєнно-морські сили та охороняти себе на широких морських просторах.

**

В місяці травні ц. р. відбулася в Міляні, Італія, конференція у справі — "Культури і прав людини". На цій конференції виступав генерал Петро Григоренко, який у переконливий спосіб засудив радянський режим за "безперебійну деформацію життя в СРСР".

**

З американських державних кіл повідомляють, що аґенти радянської розвідки подорожують по США, вишукуючи "слабкі місця" у системі розташування тих сателітів, які мають сиґналізувати у випадку ядерної атаки. Згідно з цим повідомленням, деякі з цих місць не мають належної протиоборони.

Адміністрація президента Реґена домагається від Конґресу 4.5 мільярда долярів на розбудову цивільної оборони і будову спеціяльних схоронищ, які у випадку атомової атаки на США могли б зберегти деяку кількість населення. Початкова сума цього нового фонду була б в першу чергу зужита для вишколу потрібного персоналу і будову схоронищ у деяких дуже важливих місцях країни.

Французький уряд не підтвердив, ані не заперечує того факту, що на одному з атолів Тихого океану французи провели нову експлозію невтронної бомби. Франція завжди застерігала за собою право продукувати і випробовувати ядерну зброю, заявляючи, що вона має ті самі права, що й інші держави, зокрема СРСР, який насамперед випродукував різну атомну зброю, а тепер намагається заборонити іншим те саме робити. Цю політику переводить Франція ще з часу генерала де Ґолля, який перший сформулював її і впровадив у життя.

У "відплату" за бомбовий замах, що мав місце у Кейптавні, військове летунство Південної Африканської Республіки перевело бомбардування декількох кварталів Мапуту, столиці Мозамбіку, знищивши п'ять партизанських баз Організації Національного Конґресу Африки. Після бомбового нападу "розвідка повідомила", що були вбиті коло 60 терористів і знищено ракетну базу, яка при дальшій розбудові була б великою загрозою.

При настанові сучасної адміністрації президента Реґена стало знову актуальним повернення до активної служби кораблів-шпиталів. Морська фльота хоче повернути для активного обслуговування моряків колишні кораблі-шпиталі та вивінувати деякі приватні пасажирські пароплави для такої послуги. Морська фльота обходилася без кораблів-шпиталів вже кілька років, точніше із того часу, коли "РІПОЗ" і "САНКЧЮАРІ" були вилучені з активної служби. На початок плянується влаштувати 24 окремі операційні залі і палати на 2.000 шпитальних ліжок. Все це має бути вивінуване найновішою медичною технологією.

Валентин Фалін, який є заступником керівника Інформаційного сектора у ЦК партії, намагався у своїх виступах обґрунтувати політику Москви, яка, мовляв, неймовірною своєю розбудовою зброєнь, намагається змусити держави Західньої Европи, а в першу чергу США, до поступок. Він заявив, радянський уряд і командування збройних сил негайно вирівняють ті додаткові озброєння, що їх доконали б США, або їхні союзники. Фалін заявляє, що СРСР зуміє не лише втримати на відповідному рівні свою бойову готовість, але також створити таку політичну атмосферу серед суспільства заходу, що всі зусилля їхніх урядів зійдуть на нівець.

Ціна: $3.25